

T.C.

**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

COĞRAFYA ANABİLİM DALI

**KALİFİYE OLMAYAN AFGAN GÖÇMEN HAREKETLİLİĞİ:
ÇANAKKALE ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HALİL İBRAHİM KARAGEÇİ

Tez Danışmanı

PROF.DR. SELVER ÖZÖZEN KAHRAMAN

ÇANAKKALE – 2022

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

COĞRAFYA ANABİLİM DALI

**KALİFİYE OLMAYAN AFGAN GÖÇMEN HAREKETLİLİĞİ: ÇANAKKALE
ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HALİL İBRAHİM KARAGEÇİ

Tez Danışmanı

PROF.DR. SELVER ÖZÖZEN KAHRAMAN

ÇANAKKALE – 2022

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

../2022

TEŐEKKÜR

Bu çalışmanın her aşamasında yardımlarını, tavsiyelerini ve önerilerini benden bir an olsun esirgemeyen, hem lisans hem de yüksek lisans eğitimimde her zaman yardımcı olan saygı değer danışman hocam Prof. Dr. Selver ÖZÖZEN KAHRAMAN'a teőekkürü borç bilir, saygılarımı sunarım.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim sürecinde her zaman yanımda olan ve maddi manevi hiçbir zaman desteklerini esirgemeyen, Hatice KARADAMAR, Uğur DURUR, Murat DEMİRBAŐ, Emel BURKAŐ YAŐAR ve eğitim öğretim hayatımın bundan önceki evrelerinde karőılaőtığım bütün Öğretmenlerime teőekkür ederim.

Hayatımın her anında yanımda olan, bana her zaman güvenen ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen Annem, Babam ve Anneannem'e sonsuz teőekkür ederim.

Halil İbrahim KARAGEÇİ
anakkale, Haziran 2022

ÖZET

KALİFİYE OLMAYAN AFGAN GÖÇMEN HAREKETLİLİĞİ: ÇANAKKALE ÖRNEĞİ

Halil İbrahim KARAGEÇİ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Coğrafya Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Selver Özözen KAHRAMAN

01/06/2022, 100

Afganistan’da uzun süredir yaşanan şiddetli çatışma ve savaş ortamı, milyonlarca Afgan göçmenin hem ülke içerisinde hem de uluslararası düzeyde göç hareketlerine katılmasına neden olmaktadır. Bu süreçte Türkiye, Afganistan ile sınır komşusu olmamasına rağmen sahip olduğu coğrafi konum, çevre ülkelere göre daha iyi ekonomik şartlara sahip olması, nüfusunun önemli bir bölümünün Müslüman olması gibi nedenlerden dolayı yüzbinlerce Afgan göçmenin düzensiz ve kitlesel olarak göç hareketlerine maruz kalmıştır. Türkiye’nin en batısında yer alan illerden birisi olan Çanakkale, uzun yıllardır Avrupa’ya düzensiz olarak geçmek isteyen binlerce düzensiz göçmenin tercih ettiği illerden birisi olmuştur.

Çanakkale kent merkezinde bulunan Afgan göçmenlerin demografik özellikleri, göç nedenleri, göç sürecinde yaşadıkları, çalışma koşulları ve göçün gelecekteki durumunun tahmin edilmeye çalışıldığı araştırmada nitel ve nicel verilerin birlikte kullanıldığı karma yöntem kullanılmıştır. Araştırma kapsamında kartopu örneklem tekniğinden faydalanılarak 62 kişi ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Elde edilen nicel verilerin analizinde SPSS programı kullanılmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen nitel veriler ise betimsel ve tema analizi kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırma sonucunda Çanakkale’ye yönelik nitelikli ve vasıflı bir Afgan göçünün olmadığı; Çanakkale’ye gelen Afgan göçmenlerin önemli bir bölümünün genç erkeklerden oluştuğu, Türkiye’ye yasa dışı yollardan giriş yaptıkları, yerel halkın yapmak istemediği düşük nitelikli işlerde çalıştıkları, Çanakkale kent ekonomisindeki payının düşük olduğu,

Çanakkale'yi tercih etmesinde etkili olan asıl faktörün kimlik alabilmek olduğu ve Çanakkale'yi transit bir geçiş yeri olarak görmediği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Düzensiz göç, Uluslararası göç, Afganistan, Çanakkale.

ABSTRACT

UNQUALIFIED AFGHAN MIGRANT MOBILITY: CANAKKALE SAMPLE

Halil İbrahim KARAGEÇİ

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Master of Science Thesis in Geography Science

Advisor: Selver ÖZÖZEN KAHRAMAN

01/06/2022, 100

The violent conflict and war environment in Afghanistan for a long time causes millions of Afghan immigrants to participate in migration movements both within the country and at the international level. In this process, although Turkey is not a border neighbor with Afghanistan, it has been exposed to irregular and massive migration movements of hundreds of thousands of Afghan immigrants due to reasons such as its geographical location, better economic conditions compared to neighboring countries, and the fact that a significant part of its population is Muslim. Çanakkale, one of the provinces located in the westernmost part of Turkey, has been one of the provinces preferred by thousands of irregular migrants who want to cross to Europe irregularly for many years.

The mixed method, in which qualitative and quantitative data were used together, was used in the research in which the demographic characteristics of Afghan immigrants in the city center of Çanakkale, the reasons for migration, their experiences during the migration process, their working conditions and the future situation of migration were tried to be estimated. Within the scope of the research, 62 people were interviewed by using the snowball sampling technique. SPSS program was used in the analysis of the quantitative data obtained. Qualitative data obtained within the scope of the research were analyzed using descriptive and theme analysis.

Based on the research, it was concluded that there is no qualified Afghan migration to Çanakkale; A significant part of Afghan immigrants coming to the city are young men, they enter Turkey illegally, they work in low-quality jobs that the local people do not want to do, their share in Çanakkale's urban economy is low, and the main factor in choosing Canakkale is getting an identity card and it is not seen as a transit place.

Keywords: Migration, Irregular Migration, International migration, Afghanistan, Canakkale.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK BEYAN.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
SİMGELER ve KISALTMALAR.....	xii
TABLolar DİZİNİ.....	xiii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xiv

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

1.1. Giriş.....	
-----------------	--

**Hat
a!
Yer
işare
ti
tanı
mla
nma
mı.**

İKİNCİ BÖLÜM ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1. Araştırmanın Alanı.....	4
2.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	5
2.3. Kapsam ve Sınırlılıklar.....	6
2.4. Araştırma Problemi.....	7

2.5. Veri ve Yöntem.....	8
--------------------------	---

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

3.1. Uluslararası Göç.....	11
3.1.1. Düzenli ve Düzensiz Göç.....	11
3.1.2. Bireysel ve Kitlesele Göç.....	12
3.1.3. Zorunlu ve Gönüllü Göç.....	12
3.2. Uluslararası Göçün Nedenleri.....	13
3.2.1. Ekonomik Nedenler.....	13
3.2.2. Doğal Nedenler.....	14
3.2.3. Sosyo Kültürel ve Siyasal Nedenler.....	14
3.3. Afgan Göçünün Kuramsal Açıklaması.....	15
3.4. Araştırmaya İlişkin Temel Kavramlar.....	24
3.4.1. Mülteci.....	25
3.4.2. Şartlı Mülteci.....	26
3.4.3. Geçici Koruma.....	26
3.4.4. İkincil Koruma.....	28
3.5. Araştırma Konusu İle İlgili Daha Önce Yapılmış Çalışmalar.....	28

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM AFGANİSTAN'DAN GÖÇLERE SEBEP OLAN FAKTÖR VE SÜREÇLER

4.1. Doğal Engeller.....	31
4.2. Demografi.....	33
4.3. Ekonomi.....	37
4.4. Afganistan'dan Göçü Etkileyen Politik Süreçler.....	39

BEŞİNCİ BÖLÜM BULGULAR

	Hat a! Yer işare ti tanı mla nma mı. 2
5.1 Afganistan'dan Türkiye'ye Gerçekleşen Göçler.....	2
5.2 Demografik Veriler.....	44
5.2.1. Katılımcıların Yaş ve Cinsiyet Özellikleri.....	44
5.2.2. Katılımcıların Eğitim Durumu ve Meslek Dağılımları.....	45
5.2.3. Katılımcıların Medeni Durumları.....	47
5.2.4. Katılımcıların Anadilleri.....	47
5.2.5. Katılımcıların Bildiği Diğer Diller.....	48
5.2.6. Katılımcıların Türkiye'deki Göçmenlik Statüleri.....	49
5.2.7. Katılımcıların Oturma ve Çalışma İzinleri.....	50
5.2.8. Katılımcıların Afganistan'da Yaşadıkları Yerleşim Birimleri.....	51
5.2.9. Katılımcıların Etnik Grup Dağılımı.....	52
5.2.10. Katılımcıların Ailelerinin Yaşadıkları Ülkeler.....	53
5.3 Göç Nedenleri.....	54
5.3.1. Katılımcıların Göç Etme Fikrinin Nasıl Oluştugu.....	54
5.3.2. Katılımcıların Yaşadığı Ülkeden Temel Ayrılma Sebepleri.....	56
5.3.3. Katılımcıların Afganistan'da Yaşadıkları Yerin Olumsuzlukları.....	57
5.3.4. Katılımcıların Afganistan'da Savaşa Katılmaya Zorlanma Durumları.....	59
5.4. Göç Süreçleri.....	60
5.4.1. Katılımcıların Göç Güzergahı.....	60
5.4.2. Katılımcıların Göç Deneyimleri.....	61
5.4.3. Katılımcıların Türkiye'yi Tercih Etme Sebepleri.....	61
5.4.4. Katılımcıların Türkiye'deki Sığınma ve Uluslararası Koruma Süreci Hakkındaki.....	63
5.4.5. Katılımcıların Türkiye'ye Giriş Yaptıkları Yıl ve Giriş Yaptıkları Şehirler.....	64
5.4.6. Katılımcıların Türkiye'ye Geldikleri Ulaşım Araçları.....	65
5.4.7. Katılımcıların Çanakkale'yi Tercih Etme Sebepleri.....	66
5.4.8. Katılımcıların Çanakkale'ye Gelmeden Önce Türkiye'de Yaşadıkları Şehirler.....	68

5.4.9. Katılımcıların Çanakkale’ye Kimlerle Geldikleri ve Kimlerle Yaşadıkları ile İlgili Bilgiler.....	69
5.4.10. Katılımcıların Çanakkale’de Yaşadıkları Sıkıntılar.....	69
5.4.11. Katılımcıların Yerel Halk ile Yaşadıkları Sorunlar.....	71
5.5. Çalışma Koşulları	72
5.5.1. Katılımcıların Çanakkale’de ve Afganistan’da Çalıştıkları İşler.....	72
5.5.2. Katılımcıların Türkiye’deki Meslekleri ve Aylık Gelirleri.....	74
5.5.3. Katılımcıların Kazançlarını Değerlendirme Biçimleri.....	75
5.5.4. Katılımcıların Pandemi Döneminde İş ile İlgili Yaşadıkları Sorunlar.....	76
5.6. Göçün Geleceği.....	77
5.6.1. Katılımcıların Afganistan’a Dönme ve Kalma Durumları.....	77
5.6.2. Katılımcıların Türkiye’ye Gelmeden Önce Ne Kadar Kalmayı Düşündükleri.....	79
5.6.3. Katılımcıların Gelecekte Başka Bir Ülkeye Gitmek İsteme Durumları...	80
5.6.4. Katılımcıların Güncel Göçler Hakkındaki Düşünceleri.....	81
5.6.5. Katılımcılar İçerisinde Kadın ve Çocukların Sayısının Az Olmasının Nedenleri.....	83
5.6.6. Katılımcıların Sorular Dışında Eklemek İstedikleri.....	86

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	88
KAYNAKÇA.....	95
EKLER.....	I
EK 1: GÖRÜŞME FORMU	II
ÖZGEÇMİŞ.....	V

SİMGELER VE KISALTMALAR

BMMYK	Birleşmiş Milletler Merkez Yüksek Komiserliği
YUKK	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
GİGM	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
YÖK	Yükseköğretim Kurulu
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
USAID	ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı
DEİK	Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu
IOM	Uluslararası Göç Örgütü
K	Katılımcı

TABLULAR DİZİNİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	Çanakkale Merkez ilçesi nüfusu ve cinsiyet dağılımı	4
Tablo 2	Afganistan nüfusunun yıllara göre değişimi	34
Tablo 3	Afganistan'ın bazı demografik verileri	35
Tablo 4	Afganistan'ın etnik yapısı	36
Tablo 5	Ekonomik göstergeler	38
Tablo 6	Afgan göçmenlerin yaş ve cinsiyet özellikleri	45
Tablo 7	Afgan göçmenlerin eğitim durumu ve Afganistan'daki meslekleri	46
Tablo 8	Afgan göçmenlerin ana dilleri	48
Tablo 9	Afgan göçmenlerin bildikleri diğer diller	49
Tablo 10	Afgan göçmenlerin buldukları göçmenlik statüsü	50
Tablo 11	Afgan göçmenlerin Afganistan'da yaşadıkları şehirlere göre etnik köken dağılımları	53
Tablo 12	Afgan göçmenlerin Türkiye'ye giriş yaptıkları şehirler ve yılları	65
Tablo 13	Afgan göçmenlerin Türkiye'ye geldikleri ulaşım aracı ve giriş yaptıkları yıllar	66
Tablo 14	Afgan göçmenlerin Çanakkale öncesinde Türkiye'de yaşadıkları şehirler	68
Tablo 15	Afgan göçmenlerin Çanakkale Merkez'e kimlerle geldikleri ve kimlerle yaşadıkları hakkındaki bilgiler	69
Tablo 16	Afgan göçmenlerin Çanakkale'de ve Afganistan'da çalıştıkları işler	73
Tablo 17	Afgan göçmenleri Çanakkale'de çalıştıkları işler ve aylık gelirleri	74

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 1	Araştırma alanı lokasyon haritası	5
Şekil 2	Afganistan fiziki haritası	32
Şekil 3	1979-2001 döneminde Pakistan ve İran'daki Afgan mülteciler sayısı	40
Şekil 4	Afgan mültecilerin ülkelere göre dağılımı	41
Şekil 5	Türkiye'de yakalanan düzensiz göçmenlerin yıllara göre dağılımı	43
Şekil 6	Uluslararası koruma başvurusu yapan ilk 3 uyruk	44
Şekil 7	Afgan göçmenlerin yaş gruplarına göre medeni durumları	47
Şekil 8	Afgan göçmenlerin oturma ve çalışma izin durumları	50
Şekil 9	Afgan göçmenlerin Afganistan'da ikamet ettiği iller	51
Şekil 10	Afgan göçmenlerin geldikleri yerleşmelerin türüne göre dağılımları	52
Şekil 11	Afgan göçmenlerin ailelerinin yaşadıkları ülkeler	54
Şekil 12	Afgan göçmenlerin göç etme fikrinin nasıl oluştuğu	55
Şekil 13	Afgan göçmenlerin yaşadıkları ülkeden temel ayrılma sebepleri	57
Şekil 14	Afgan göçmenlerin Afganistan'da savaşa katılmaya zorlanma durumları	59
Şekil 15	Afgan göçmenlerin göç güzergahları	60
Şekil 16	Afgan göçmenlerin göç deneyimleri ve göç ettikleri ülkeler	61
Şekil 17	Afgan göçmenlerin Türkiye'yi tercih etme sebepleri	62
Şekil 18	Afgan göçmenlerin Türkiye'deki sığınma ve uluslararası koruma başvuru süreci hakkında bilgi sahibi olma durumları	64
Şekil 19	Afgan göçmenlerin Çanakkale'yi tercih etme sebepleri	67
Şekil 20	Afgan göçmenlerin Çanakkale'de yaşadıkları sorun ve sıkıntılar	70
Şekil 21	Afgan göçmenlerin Çanakkale'de yerlileri ile sorun yaşama durumları ve yaşadıkları sorunlar	71
Şekil 22	Afgan göçmenlerin kazandıkları parayı değerlendirme biçimleri	75
Şekil 23	Afgan göçmenlerin ülkelere para gönderme biçimleri	76

Şekil 24	Afgan göçmenlerin pandemi döneminde iş ile ilgili sorun yaşama durumları ve yaşadıkları sorunlar	76
Şekil 25	Afgan göçmenlerin ülkelerine dönme ve kalma durumları	78
Şekil 26	Afgan göçmenlerin Türkiye'ye gelmeden önce ne kadar kalmayı düşündükleri	79
Şekil 27	Afgan göçmenlerin gelecekte başka bir ülkeye gitmek isteme durumları	80
Şekil 28	Afgan göçmenlerin gelecekte gitmek istedikleri ülkeler ve nedenleri	81

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1.Giriş

Dünya tarihini incelediğimizde insanları, toplumları ve ülkeleri etkileyen birçok göç olayının yaşandığı görülmektedir. Özellikle 20.yüzyıla gelindiğinde bölgesel, küresel ve yerel ölçekte yaşanan savaşlar, etnik ve dini çatışmalar, ağır insan hakları ihlalleri ve iç çatışmalar yaşanan uluslararası göçlerin boyutlarını daha belirgin ve dramatize bir şekilde insanlığın önüne serdiği görülmektedir (Şener, 2017:4). 20. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşanan 1.Dünya Savaşı ve sonrasında yaşanan 2.Dünya Savaşı ile birlikte ülkelerin toplumsal, politik ve ekonomik yapısını değiştiren büyük göç hareketleri yaşanmıştır.

Afganistan, uzun yıllardır yaşanan savaşlar ve iç çatışmalar nedeniyle dünya mülteci ve sığınmacı nüfusunun oldukça önemli bir kısmının çıkış noktasını oluşturmaktadır. 1978 yılında gerçekleşen Sevr Devrimi ile başlayan ve takip eden süreçte Sovyetler Birliği'nin müdahalesi, milyonlarca sığınmacı ve mültecinin öncelikle İran ve Pakistan'a; daha sonra da üçüncü ülkelere göç etmesiyle sonuçlanmıştır. 1990'ların başında hükümetin devrilmesi ile azalan mülteci akını 1996 yılında ortaya çıkan Taliban'ın ülkeyi ele geçirmesi ile tekrardan artmaya başlamıştır. 2002 yılında ABD önderliğinde yapılan askeri müdahale sonrası Taliban rejiminin yıkılması ve uluslararası kuruluşların da yardımıyla kurulan Hamid Karzai yönetimiyle birlikte Afgan mülteci ve sığınmacı sayılarında azalmalar başlamıştır. Bu süreçten sonra başlayan Taliban ayaklanması ve 2015 yılında NATO güçlerinin Afganistan'dan çekilmesiyle birlikte savaş şekil değiştirmiştir. 2021 yılının Ağustos ayında Taliban'ın Kabil'i ele geçirmesiyle birlikte göç hareketleri yeniden hız kazanmıştır.

Türkiye sahip olduğu coğrafi konum itibariyle doğu-batı ve kuzey güney arasında gerçekleşen uluslararası göçlerde hem hedef hem de transit ülke olma özelliği göstermektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren aldığı göçler dönemlere göre farklı özellikleriyle ön plana çıkmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun mirasçısı olması nedeniyle anavatana geri dönüş ve Balkanlardaki dini ve etnik baskılar nedeniyle düzensiz ve kitlesel göçler almıştır (Taşkın 2018:3). 1979 yılında gerçekleşen İran Devrimi, Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali, 1990-1991 yılları arasında gerçekleşen Körfez Savaşı ve 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte zorunlu kitlesel göçler yaşanmıştır. Suriye'de 2011 yılında başlayan ve günümüzde devam eden iç savaş ve çatışma ortamı, 6.7 milyon

insanın yer değiştirmesiyle sonuçlanmıştır. BMMYK (Birleşmiş Milletler Merkez Yüksek Komiserliği) verilerine göre, Suriye’de yaşanan iç savaş ve çatışma ortamından kaçağan 3.7 milyon mülteciye ev sahipliği yapan Türkiye, şuan dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumundadır (BMMYK, 2022).

Türkiye’nin de taraf olduğu Cenevre Sözleşmesi’nin ilk maddesinin imzaya aadıldığı dönemde ülkelere “1 Ocak 1951’den önce Avrupa’da meydana gelen olaylar” veya “1 Ocak 1951’den önce Avrupa’da veya başka bir yerde meydana gelen olaylar” ibarelerinden birinin seğıilmesi kaydıyla iki seğıenek sunulmaktadır. Her iki ibarede de kısıtlama söz konusudur. İbarelerden biri mülteci tanımına zaman kısıtlaması getirirken bir diğerisi ise mekân kısıtlaması getirmektedir. Zamanla var olan kısıtlamaların kaldırılması ihtiyacı doğunca, BM (Birleşmiş Milletler) 1967 yılında “Mülteciler Statüsüne Ek Protokolü” sözleşmeye eklemiştir (Koç ve Eryurt, 2017:28). Türkiye 1967 yılında “Mülteciler Statüsüne İlişkin Ek Protokolü” coğrafi çekince şarkıyla imzalamış ve sadece Avrupa’dan gelenlere mülteci statüsü vermiştir. Bu bağlamda Türkiye’de sayıları 300 bin dolaylarında olan ve Türkiye’deki en kalabalık göçmen gruplarından birini oluşturan Afgan göçmenlere coğrafi çekince nedeniyle mülteci statüsü verilmemektedir.

İçişleri Bakanlığı tarafından 2013 yılında hazırlanan 6458 sayılı YUKK (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu)’a göre, Avrupa ülkeleri dışından gelen ve mülteci olduğunu iddia eden, İl Göç İdarelerine başvuruda bulunan ve statü alan kişilere “şartlı mülteci” denilmektedir. Bu statü içerisinde yer alan ve Türkiye’de Suriyelilerden sonra en kalabalık göçmen grubu oluşturan Afgan göçmenlere mülakatları sonuçlanana kadar, uluslararası koruma talebinde bulunduğunu belirten Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Kimlik Belgesi verilmektedir. Başvurusu olumlu olarak sonuçlanan Afgan göçmenlere şartlı mülteci statüsü verilmekte ve 3.ülkeye yerleştirilene kadar Türkiye’de kalmaktadırlar. Başvurusu olumlu sonuçlanmayan göçmenler ise resmi olmayan yollardan Avrupa’ya gitmeye çalışmaktadır. Güvenli olmayan bu yolculukta göçmenler özellikle deniz yolu ile gitmeyi tercih etmektedirler.

Çanakkale ili bulunduğu konum itibariyle uzun yıllardır düzensiz olarak Avrupa’ya geçmek isteyen binlerce göçmenin göç güzergahı üzerinde yer alan önemli şehirlerden birisi olmuştur. Özellikle de son yıllarda yapılan düzenlemelerle birlikte artan sınır güvenliği sonucunda Avrupa’ya gidemeyen binlerce göçmen, Çanakkale’nin farklı ilçelerinde yaşamaya başlamıştır. Merkez ilçesi, Çanakkale’de yer alan diğer ilçelere kıyasla daha iyi

sosyo-ekonomik yapıya sahip olması ve iş olanaklarının fazla olması nedeniyle son yıllarda Afgan göçmenlerin tercih ettiği ilçelerden birisi olmuştur. Bununla birlikte Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Kimlik Belgesi almak amacıyla Çanakkale'nin Merkez ilçesine gelen Afgan göçmenlerin, diğer illerde bulunan ve kimlik sahibi olamayan akraba ve tanıdıklarını davet kentte yaşayan Afgan göçmen sayısının artmasına neden olmaktadır.

Çanakkale kentinde yaşayan düzenli ve düzensiz Afgan göçmenlerin Çanakkale'yi tercih etme sebepleri, göç deneyimleri, kent ekonomisine ve mekâna etkilerinin araştırıldığı bu çalışma temelde dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm çalışmanın metodolojisini oluşturan; araştırmanın alanı, araştırmanın amacı ve önemi, araştırmanın kapsam ve sınırlılıkları, araştırmanın problemi, veri ve yöntemden oluşmaktadır. İkinci bölümde araştırmanın kuramsal ve kavramsal çerçevesinin olduğunu teorik kısım yer almaktadır. Bu bölümde ilk olarak göç ve göç özellikle ile ilgili tanımlar yapılmaktadır. Aynı zamanda kavramsal karmaşanın giderilmesi ve örneklem grubunun doğru tanımlanabilmesi için mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma gibi temel kavramlar tanımlanmış ve literatür taraması yapılmıştır. Üçüncü bölümde Afganistan'daki durumun daha net anlaşılabilmesi için, ülkeden göçe neden olan coğrafi, sosyo-kültürel, siyasi ve ekonomik faktörler tarihsel ve mekânsal bağlamda ele alınmıştır. Ayrıca Türkiye'de yer alan Afgan göçmenlerle ilgili olarak sayısal bilgiler verilmiştir. Dördüncü bölümde ise Çanakkale kentinde yaşayan Afgan göçmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen verilerin analizleri yapılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1. Araştırmanın Alanı

Araştırma alanı 40° 8' 48" Kuzey ve 26° 24' 30" Doğu koordinatlarında yer alan Çanakkale kent merkezini kapsamaktadır. Şekil 1'de görüldüğü gibi Çanakkale Boğazı'nın güney kıyısında yer alan Merkez ilçe deniz seviyesinden yüksekliği 2 m'dir. Merkez ilçe 12 ilçe arasında Çanakkale'nin yüzölçümü açısından (1016 km²) Yenice, Biga, ve Bayramiç'ten sonra en büyük 4., nüfus bakımından en kalabalık 1. İlçesi konumundadır. Çanakkale nüfusunun (557.276kişi) %35'inin (195.439) yaşadığı Merkez'de km²'ye düşen insan sayısı 192'dir.

Çanakkale Merkez ilçesi idari yapısı itibariyle 10 mahalleden oluşmaktadır. 2021 TÜİK verilerini incelediğimizde nüfus bakımından en kalabalık Mahallesi Barbaros (61557 kişi) en düşük nüfuslu mahallesi ise Namık Kemal (1066 kişi) Mahallesi'dir.

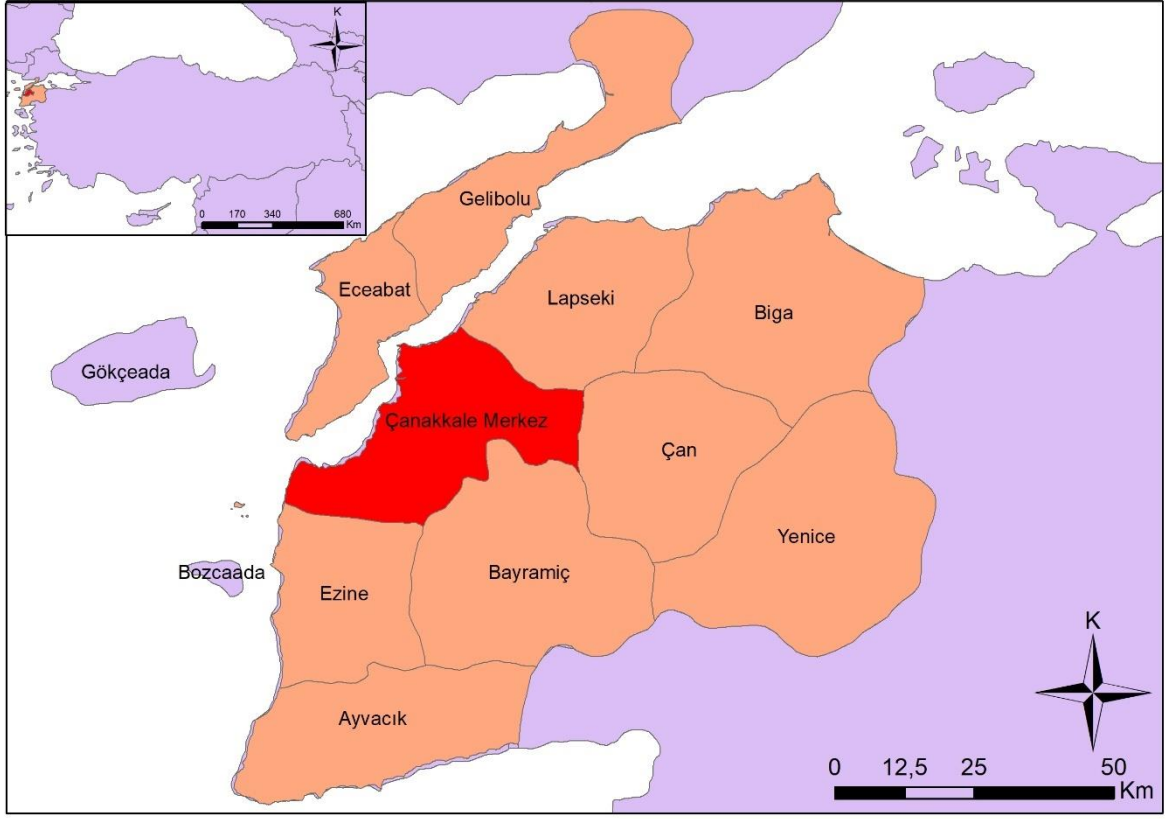
Tablo 1

Çanakkale Merkez ilçesi nüfusu yaş ve cinsiyet dağılımı

Yaş Aralığı	Kadın Sayısı	%	Erkek Sayısı	%	Toplam Sayı	%
0-14	15307	7,8	16075	8,2	31382	16,1
15-64	71577	36,6	70455	36,0	142032	72,7
65+	11850	6,1	10177	5,2	22027	11,3
Toplam	98734	50,5	96707	49,5	195441	100,0

Kaynak: TÜİK, 2021

Çanakkale Merkez nüfusunun yaş ve cinsiyete göre dağılımını incelediğimizde ise (Tablo1) kadın ve erkek nüfusunun birbirine oldukça yakın olduğu görülmektedir. Merkez ilçesi nüfusunun %16,1'i 0-14 yaş aralığı, %72,7'si 15-64 yaş aralığı, %11,3'ünün ise 65 yaş ve üzeri nüfus oluşturmaktadır. Bu durum ilçe nüfusu içerisinde çalışma çağındaki dinamik nüfusun oldukça yüksek, yaşlı ve genç nüfusun ise az olduğunu göstermektedir.

Şekil 1: Araştırma alanı lokasyon haritası

2.2.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Afganistan'da 1970'lerin başında gerçekleşen darbe, Sovyetler Birliği'nin müdahalesi ile artan şiddetli çatışma ortamı ve takip eden süreçte Taliban'ın Afganistan'daki eylemleri sonucunda milyonlarca insan ülke dışına çıkmıştır. Bu süreçte Türkiye, Afganistan ile sınırının bulunmamasına rağmen sahip olduğu coğrafi konum, çevre ülkelere göre daha iyi ekonomik şartlara sahip olması ve nüfusunun önemli bir bölümünün Müslüman olması gibi nedenlerden dolayı yüzbinlerce Afgan göçmenin düzensiz ve kitlesel olarak göç hareketlerine maruz kalmıştır. Bununla birlikte Çanakkale ili bulunduğu konum itibariyle uzun yıllardır düzensiz olarak Avrupa'ya geçmek isteyen binlerce göçmenin göç güzergahı üzerinde yer alan önemli illerden birisi olmuştur. Bu çalışma ile ülkesinden göç etmek zorunda kalarak Türkiye'ye gelen ve Çanakkale kent merkezinde yaşayan düzenli ve düzensiz Afgan göçmenlerin, Çanakkale'yi tercih etme sebepleri, göç deneyimleri, kent ekonomisine etkiler ve mevcut göçün gelecekteki durumunun tahmin edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda ele alınan alt amaçlar ise;

Afgan göçmenlerin ülkelerinden göç etme ve Türkiye'ye gelme nedenleri;

Afgan göçmenlerin Türkiye'ye gelmeden önce geçiş yaptığı ülkeler;

Afgan göçmenlerin Çanakkale öncesinde Türkiye'de hangi illerde yaşadıkları;

Afgan göçmenlerin Çanakkale'deki yaşam ve çalışma koşulları;

Afgan göçmenlerin geleceğe yönelik planlarının belirlenmesidir.

Türkiye özellikle 1990'lı yıllardan sonra Afganistan uyruklu göçmenlerin tercih ettiği ülkelerden birisi olmuştur. Türkiye'nin jeopolitik konumu düşünüldüğünde Afganistan ile sınır komşusu olmamasına rağmen yoğun bir şekilde göç alması ve Suriyelilerden sonra en kalabalık göçmen grubunu oluşturması dikkat çeken önemli konulardan birisidir. Son yıllarda Türkiye genelinde Afganistan uyruklu vatandaşların Türkiye'ye göçünü konu alan araştırmalar söz konusudur (Bozok ve Bozok 2018; Arınç 2018; Geyik Yıldırım 2018; Doğan 2019; Ökten 2012;). Ancak Çanakkale'de yer alan Afgan göçmenlerle ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu çalışma literatürdeki bu boşluğun doldurulması açısından önemlidir.

2.3.Kapsam ve Sınırlılıklar

Çalışma, 2022 yılında Çanakkale'de gerçekleştirilen alan araştırmasına dayanmakta ve Çanakkale kentinde bulunan düzensiz göçler ile gelen Afgan göçmenleri kapsamaktadır.

Saha çalışması üç aşamada gerçekleştirilmiştir. Saha çalışmasının ilk aşamasında Çanakkale Merkez ilçede bulunan Cuma Pazarı mevkiinde Türkçe bilen Afgan göçmenler ile görüşülmüştür. 2021 yılının Ağustos ayında Taliban'ın Kabil'i ele geçirmesi sonucunda geri gönderilme korkusu yaşadıklarını belirten Afgan göçmenler araştırmaya katılma konusunda çekinceli davranmış ve sorulara cevap vermek istemediklerini belirtmişlerdir. Bu nedenle ilk aşamada araştırmaya katılan Afgan göçmen olmamıştır. Saha çalışmasının ikinci aşaması, Çanakkale'de yer alan Afgan lokantasında gerçekleştirilmiştir. Bu aşamada Farsça, Arapça, Türkmençe ve Özbekçe bilen Afgan lokantası sahibi gönüllü olarak tercümanlık yapmıştır. Afgan lokantası sahibinin güvenilir bir referans olması ve Afgan göçmenlerin konuştukları dilleri ileri seviyede biliyor olması saha çalışmasının hız kazanmasına neden olmakla birlikte yeterli sayıda örnekleme ulaşılamamıştır. Aynı zamanda tercüman aracılığı ile çeviri yapılıyor olması mülakat sürelerinin uzamasına neden olmuştur. Saha çalışmasının üçüncü aşaması ise Çanakkale İl Göç İdaresi önünde gerçekleştirilmiştir. Çanakkale İl Göç İdaresi yetkililerinin de yardımı ile imza kontrolü için gelen Afgan göçmenler ile mülakatlar

yapılmıştır. Bu aşamada Türkçe bilen Afgan göçmenler ile görüşülmüş ancak katılımcıların bir bölümünün kendilerini iyi ifade edebilecek kadar Türkçe bilmemesi nedeniyle mülakatlar uzun sürmüştür.

Saha araştırmasının yapılmak istendiği dönemde Dünya genelinde ortaya çıkan Covid-19 salgını nedeniyle araştırmanın saha çalışması ertelenmiştir. Aynı zamanda bu dönemde yapılan mülakatlarda da araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin bir bölümünün maske ve mesafe kurallarına dikkat etmemesi araştırmanın yapılmasını zorlaştırmıştır.

Araştırmanın önemli sınırlılıklarından bir diğeri ise istatistiksel verilere erişme konusunda yaşanmıştır. Hem Türkiye geneli hem de il bazında verilere ulaşılamamıştır. Veri talebi için Çanakkale Onsekiz Mart Üniversite aracılığı ile Çanakkale İl Göç İdaresine Müdürlüğüne dilekçe verilmiştir. Tarafımıza iletilen cevapta “ikamet izni sahibi Afganistan uyruklu yabancı sayısı ile uluslararası koruma başvurusunda bulunan Afganistan uyruklu yabancı sayısı” verilmiş olup Türkiye genelinde ve Çanakkale’de yaşayan Afgan göçmenler ile alakalı veriler paylaşılmamıştır.

2.4.Araştırma Problemi

Dünyanın farklı coğrafyalarında yaşanan ekonomik ve siyasi sorunların bir sonucu olarak ortaya çıkan sığınmacı, mülteci ve göçmen nüfusunun büyüklüğü her geçen gün artmaktadır. Bu sayıya her yıl iç çatışma, savaş ve işgal ortamından kaçarak farklı ülkelere sığınma talebinde bulunan binlerce kişi eklenmektedir. Dünya sığınmacı ve mülteci nüfusunun yaklaşık beşte birini (2.6 milyon kişi) Afgan uyruklu sığınmacı ve mülteciler oluşturmaktadır (Koç ve Eryurt, 2017:19). Afgan mültecilerin önemli bir bölümü sınır komşusu olan İran ve Pakistan’da yer almaktadır. Türkiye’de özellikle 1980’li yıllardan sonra Afgan mülteci ve sığınmacıların tercih ettiği bir ülke haline gelmiştir. Özellikle son yıllarda devam eden şiddetli çatışma ve savaş ortamıyla birlikte Türkiye’ye yönelen Afgan uyruklu göçmenlerin sayısında ciddi bir artış görülmeye başlamıştır. Türkiye’nin en batıda yer alan illerinden birisi olan Çanakkale, sahip olduğu coğrafi konum nedeniyle Avrupa’ya düzensiz olarak geçmek isteyen binlerce düzensiz göçmenin tercih ettiği bir il konumundadır. Buna bağlı olarak son yıllarda gerek düzensiz olarak Avrupa’ya gitmek isteyen gerekse yerli halk tarafından yapılmayan vasıf gerektirmeyen işlerin fazla olması sonucu iş bulabilen Afgan göçmenler, şehir merkezinde sıkça görülmektedir. Bu çalışma ile ülkesini terk ederek Çanakkale’ye gelen Afgan göçmenlerin göç etme tercihlerinde etkili

olan faktörler, göç etme sürecinde yaşadıkları ve göç ettikleri mekâna etkileri aşağıdaki sorular ile cevaplandırılacaktır:

1. Afgan göçmenlerin Afganistan'da yaşadıkları yerlerin olumsuzlukları ve göç etmeye karar vermesinde etkili olan faktörler nelerdir?
2. Afgan göçmenlerin Türkiye'yi tercih etme sebepleri ve Türkiye'deki gelecek beklentileri nelerdir?
3. Afgan göçmenlerin Türkiye'ye gelmeden önce geçiş yaptıkları ülkeler nelerdir?
4. Afgan göçmenlerin nelerdir?
5. Afgan göçmenlerin Çanakkale'ye gelmeden önce Türkiye'de yaşadıkları şehirler nelerdir?
6. Afgan göçmenlerin Çanakkale'yi tercih etme sebepleri nelerdir?
7. Afgan göçmenlerin Çanakkale'de yaşadığı zorluklar ve Çanakkale yerlileri ile yaşadığı sorunlar nelerdir?
8. Afgan göçmenlerin sosyo-ekonomik özellikleri nelerdir?
9. Afgan göçmenlerin güncel göçler hakkındaki düşünceleri nelerdir?
10. Afganistan göç edenler içerisinde kadın ve kız çocuklarının az olmasının sebepleri nelerdir?

2.5. Veri ve Yöntem

Veri

Araştırmada birincil veriler (araştırma sahasında toplanan veriler) ve ikincil veriler (resmi istatistik verileri) olmak üzere iki tür veri kullanılmıştır. Birincil verilere sahadan yapılandırılmış mülakat tekniği ve gözlem tekniği ile ulaşılmıştır. Araştırmada yer alan ikincil verilere ise kütüphane kaynakları, kamu kurum ve kuruluşları ve internet siteleri üzerinden ulaşılmıştır.

Veri örneklemi Çanakkale'nin Merkez ilçesinde yer alan mahallelerden seçilmiştir. Yapılan görüşmeler yüz yüze olup, katılımcıların verdikleri cevapların yazılması şeklinde ilerlemiştir. Toplam 73 kişi ile görüşme gerçekleştirilmiş, bazı katılımcıların görüşmeyi yarıda bırakması bazılarının ise sorulara geçersiz ve eksiz cevap vermesi nedeniyle 62 kişi ile sağlıklı görüşme gerçekleştirilmiştir.

- Saha araştırması kapsamında Çanakkale Merkez ilçede yer alan Afgan lokantası, Afgan göçmenlerin evinde ve Çanakkale İl Göç İdaresi Müdürlüğü önünde 2'si

kadın, 60'ı erkek toplamda 62 kişi ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmeler 18yaş ve üzeri Afgan göçmenler ile sınırlı tutulmuştur. Görüşmeleri gerçekleştirebilmek amacıyla toplamda 14 kez saha araştırması yapılmıştır.

- Afgan göçmenlere yönelik hazırlanan ve 42 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış mülakat formu toplamda 5 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm Afgan göçmenlerin demografik veriler; ikinci bölüm göç etmeye neden olan faktörler; üçüncü bölüm göç sürecinde yaşadıkları, göç rotaları ve varış yeri olan Türkiye ve Çanakkale'yi tercih etme sebepleri; dördüncü bölüm çalışma koşulları ve ekonomik durumları; beşinci bölümde ise Türkiye'de kalıcı olup olmadıkları ve gelecek planları ile ilgili sorulardan oluşmaktadır.
- Afgan göçmenler ile yapılan görüşmelerde, katılımcıların ses kayıt cihazı ve fotoğraf makinesi gibi cihazlara izin verilmemesinden dolayı yararlanılmamıştır. Gerçekleştirilen görüşmelerin bir kısmı Farsça, Özbekçe ve Türkmençe olmak üzere üç dilde yapılmış ve tercüman kullanılmıştır.
- Araştırma kapsamında Afgan göçmenlere ait 1 ev, 1 Afgan lokantası ve Afgan göçmenlerin yoğun olarak bulunduğu Cuma pazarı mevki ile İl Göç İdaresi Müdürlüğü ziyaret edilmiş ve yerinde gözlem yapılmıştır.

Araştırmaya ilişkin toplanan ikincil veriler ise kamu kurum ve kuruluşlarından alınan resmi istatistikler ve internet üzerinden Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, TÜİK, YÖK Tez Merkezi, Dünya Bankası, kütüphane kaynakları ve diğer internet kaynaklarından toplanan veriler ile elde edilmiştir.

Çanakkale ile Merkez ilçesi ile ilgili bilgiler;

- Nüfusa ait veriler TÜİK'te Adrese Dayalı Nüfus Kayıt sistemi (ADNKS) ile genel nüfus sayımlarından
- Afgan göçmenlere ev sahipliği yapan ülkeler, Türkiye'de yer alan Afgan göçmenlere ilişkin veriler;
- Afganistan, Afganistan'a komşu olan ülkeler ve diğer ülkelerdeki Afgan göçmenlere ilişkin veriler BMMYK'dan
- Afganistan ve diğer ülkelerin nüfuslarına ilişkin veriler Dünya Bankası'ndan
- Türkiye'de yer alan Afgan göçmenlere ilişkin veriler GİGM'den

- Türkiye ve diğer illerde Afgan göçmenler ile yapılan çalışmalar için de çeşitli ulusal ve uluslararası dergilerden, kitaplardan ve YÖK Tez Merkezi'nde yer alan diğer çalışmalardan faydalanılmıştır.

Yöntem

Afganistan'da yaşanan şiddetli çatışma sonrası ülkesinden göç etmek zorunda kalarak Türkiye'ye gelen ve Çanakkale kent merkezinde yaşayan düzenli ve düzensiz Afgan göçmenlerin Çanakkale'yi tercih etme sebepleri, göç deneyimleri, kent ekonomisine etkileri ve mevcut göçün gelecekteki durumunun araştırıldığı bu çalışmada nicel ve nitel verilerin birlikte analizinin yapıldığı karma yöntem kullanılmıştır. Creswell ve Plano Clark, (2014) karma yöntem araştırmalarının gerekçelerinden biri olan tamamlayıcılık ilkesinin, nicel ve nitel verilerin birbirleri ile çakışması veya olayları farklı perspektiflerden ölçülerek ayrıntılı ve zengin bir hale getirilmesi amacıyla kullanıldığını belirtmiştir. Bu araştırmada karma yöntemin tercih edilmesinin en önemli nedeni, elde edilen nicel ve nitel verilerin birbirini tamamlaması ve nicel verilerin derinlemesine incelenmesinin sağlanmasıdır.

Afgan göçmenlerin Afganistan'dan göç etme nedenleri, göç sürecinde yaşadıkları, Çanakkale'de yaşadıkları sorunlar ve göçün geleceğine ilişkin nitel veriler betimsel ve tema (düzensiz göç, kalıcılık, sermaye yetersizliği, niteliksiz işgücü vb.) analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Afgan göçmenlere ilişkin demografik veriler ve çalışma koşullarına ilişkin nicel verilerin analizinde ise SPSS 18 istatistik programı kullanılmıştır. SPSS programında yapılan analizler sonucunda elde edilen veriler, Excel programı yardımı ile grafik ve tablolara dönüştürülmüştür.

Araştırmanın yapıldığı Çanakkale Merkez ilçesi ile ilgili haritanın yapımı, Afgan göçmenlerin Afganistan'da yaşadıkları il ve ilçelerin haritası ve Afgan göçmenlerin Türkiye'ye gelirken izledikleri göç rotası haritasının yapımında ArcGis 10.5 programı kullanılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

3.1. Uluslararası Göç

Uluslararası göçler hedefe varmakta kullanılan yöntemler açısından düzenli veya düzensiz göçler, göçe katılanların sayısına göre bireysel veya kitlesel göçler, nedenleri açısından zorunlu veya gönüllü göçler olarak sınıflandırılmaktadır.

3.1.1. Düzenli Göç ve Düzensiz Göç

Bu sınıflandırmalara baktığımızda Akıncı vd. (2015:63) düzenli göçü, yasal kanallar kullanılarak gerçekleşen ve göç edilen ülkenin yasalarına uygun şekilde giriş yapılan göçler olarak belirtmektedir. Toksöz (2006:110) ise düzenli göçü, bireyin yaşadığı yerden bulunduğu ülkenin yasal düzenlemelerine ve prosedürlerine uygun olarak çıkışı ve gideceği ülkenin yasalarına uygun şekilde girişi olarak tanımlamaktadır.

Düzensiz göç ise hedef ülkeler için ülkeye yasadışı yollarla gelen ya da yasal yollarla gelip yasal çıkış süreleri içerisinde ülkeden çıkmayan bireyleri kapsarken; kaynak ülke için ülkesinden çıkış yaparken gerekli yasalara ve prosedürlere uymayan kişileri kapsamaktadır (Durgun ve Muğan Ertuğrul, 2018:2455). Göç Terimleri Sözlüğü (2013:26)'nde ise düzensiz göç, gönderen, transit ve kabul eden ülkelerin düzenleyici normlarının dışında gerçekleşen hareketlilik olarak tanımlanmaktadır. İçduygu (2004:24)'ya göre düzensiz göç iki şekilde gerçekleşmektedir. Birincisi, göçmenin ülke sınırını bilinçli olarak yasa dışı geçmesi ikincisi ise göçmenin gerekli vize işlemlerini yaptırmasına rağmen vize süresi dolduktan sonra ülkeden ayrılmaması veya çalışma izni verilmemesine rağmen kaçak işçi olarak çalışması sonucudur.

Türkiye sahip olduğu coğrafi ve stratejik konumu sebebiyle son yıllarda düzenli ve düzensiz göç hareketleri için çekim merkezi haline gelmektedir (Aktel ve Kaygısız, 2018: 589). İçduygu (2004:27)'e göre Türkiye'ye yönelen düzensiz göçü belirleyen dört ana unsur bulunmaktadır. Birincisi; çevre ülkelerde artan siyasi baskılar ve silahlı anlaşmazlıklar bu ülkelerde yaşayanların güvenli, çatışmalardan uzak ve hayat şartlarının daha iyi olduğu yerlere gitme isteğini arttırmaktadır. İkincisi; Türkiye'nin kuzey – güney ile doğu – batı arasında bulunan coğrafi konumu, gelişmiş ülkelere (Batı ve Kuzey ülkelerine) geçiş yapmak isteyen göçmenler için ülkeyi çekici hale getirmektedir. Üçüncüsü; Avrupa'ya gitme

isteyen göçmenler, Avrupa ülkelerinin sınırlarında uyguladığı sıkı kontroller sonucunda, Türkiye gibi Avrupa'nın çevre ülkelere yönelmektedirler. Dördüncü neden ise Türkiye'nin, çevresinde bulunan ülkelere kıyasla ekonomik anlamda daha iyi şartlar sunması, çalışmak amacıyla gelen göçmenler için daha çekici olmasıdır.

Afganistan'da 1970'lerin başında gerçekleşen darbe, Sovyetler Birliği'nin müdahalesi ile artan şiddetli çatışma ortamı ve takip eden süreçte Taliban'ın Afganistan'daki eylemleri sonucunda milyonlarca insanın ülke dışına çıkmıştır. Bu süreçte Türkiye sahip olduğu coğrafi konum, çevre ülkelere göre daha iyi ekonomik şartlara sahip olması ve nüfusunun önemli bir bölümünün Müslüman olması gibi nedenlerden dolayı yüzbinlerce Afgan göçmenin düzensiz ve kitlesel olarak göç hareketlerine maruz kalmaktadır.

3.1.2. Bireysel Göç ve Kitlesel Göç

Göç bireysel olarak yapılabildiği gibi grup veya kitleler halinde de meydana gelebilmektedir. “Bireysel göç, kişilerin bireysel olarak veya aileleriyle birlikte göç ettiği durumlardır. Bu tür göçler bireyin kendisi tarafından, örgütler veya devletlerin desteğiyle gerçekleşmektedir. Kitlesel göç ise çok sayıda insanın birdenbire aynı zamanda yer değiştirmesidir. Kitlesel göçler, önceden planlanmamış göç hareketleridir. Birden ortaya çıkan çevresel felaketler, savaş, çatışma ortamları kitlesel göçleri tetikleyebilmektedir” (Kantar ve Doğan, 2020:93).

3.1.3. Zorunlu ve Gönüllü Göç

Göç sürecine dâhil olan bireyler veya topluluklar buldukları bölgeyi kendi istekleriyle, bir başka deyişle gönüllü veya serbest olarak terk edebilecekleri gibi, işkence görme, cezalandırılma korkusu, ölüm tehlikesi, bazı hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması ve siyasi baskılar neticesinde zorunlu olarak da terk etmektedirler (Adıgüzel, 2016:19).

Gönüllü göçler, insanların daha iyi hayat şartları, yeni yerler görme, ailesinin geleceğini iyileştirme, ekonomik durumlarını düzeltme gibi şahsi isteklerden kaynaklanan amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilen göçler olarak tanımlanmaktadır (Adıgüzel,2016:20). Bireylerin göç etmeye kendilerinin karar verdiği gönüllü göçte esas dürtü, insanların daha iyi yaşam şartları elde edeceklerini ummalarıdır (Yılmaz, 2014:1687).

Zorunlu göç, savaş, işgal, iç savaş, etnik anlaşmazlıklar, sürgün vb. nedenlerle bireylerin yaşadıkları alanları terk etmek zorunda bırakılmalarıdır (Öztaş ve Zengin,

2005:66). Toksöz (2006:109) ise zorunlu göçleri, şiddet durumundan veya silahlı anlaşmazlıklardan, insan eliyle ya da doğal olarak ortaya çıkan bir felaketten kaçmak üzere göçmenlerin kendi istekleri dışında gerçekleşen göç hareketleri olarak tanımlamaktadır.

20. yüzyıla gelindiğinde bölgesel ve küresel çaplarda yaşanan büyük savaşlar, etnik ve dinsel çatışmalar, ağır insan hakları ihlalleri ve iç çatışmalar yaşanan uluslararası göçlerin boyutlarını daha belirgin ve dramatize bir şekilde insanlığın önüne serdiği görülmektedir (Şener, 2017:4). Yaşanan ağır insan hakları ihlalleri, siyasi istikrarsızlık, iç savaşlar, baskıcı rejimler, etnik çatışmalar, ekonomik sorunlar, coğrafi koşulların yetersizliği gibi nedenler insanları, para kazanabilmek, ailelerine ekonomik anlamda yardım sağlayabilmek ve daha iyi yaşam standartlarına sahip olabilmek amacıyla canlarını hiçe sayarak ucuz iş gücüne ihtiyaç duyan gelişmiş ülkelere yönlendirmektedir (Deniz, 2014: 178).

Afganistan'da son yıllarda Taliban ile Afgan hükümeti arasında yaşanan silahlı çatışmalar ve çeşitli etnik grupların iç içe yaşamalarından doğan kan davaları; ülkenin iç kesimlerinde yer alan yüksel dağlar ile güneyinde yer alan yüksek platolarda görülen kurak ve yarı kurak iklim, temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olan birçok insanın zorunlu olarak göç etmesine neden olmaktadır. Aynı zamanda şiddetli çatışma ortamının yarattığı ekonomik sorunlar nedeniyle, daha iyi yaşam şartlarına sahip olmak isteyen ve ailesinin geleceğini kurtarmak isteyen binlerce Afgan gönüllü olarak göç hareketlerine katılmaktadır. Gerçekleşen bu göç hareketleri, 2011 yılında başlayan ve yoğun şekilde gerçekleşen Suriye göçünden farklı olarak, temelinde zorunlu bir göç hareketi gibi görünse de aslında göçe karar verme sürecinde bir gönüllülük ön plana çıkmaktadır.

3.2. Uluslararası Göçün Nedenleri

İnsanların yaşadıkları yerleri bırakıp çeşitli sebeplerden dolayı yeni bölgelere göç etmesinin temelinde yatan birçok neden bulunmaktadır. Bu nedenler; çevre şartlarındaki bozulma, ekonomik sorunlar, siyasi sorunlar, güvenlik sorunları ve eğitim alanındaki yetersizlikler olarak sıralanabilmektedir (Günay vd.,2017:39).

3.2.1. Ekonomik Nedenler

Çağdaş dünyada bölgeler ve ülkeler arasındaki göç hareketlerinin en önemli etmenini ekonomik koşullar oluşturmaktadır (Aksoy, 2012:294). Bireylerin buldukları yerlerde hayatlarını idame ettirememeleri ve daha iyi şartlar altında yaşama isteğinden kaynaklanan göç süreci olarak da tanımlanabilir (Özkiraz ve Acungil, 2016:334).

Uluslararası göçün dinamikleri incelendiğinde, bireylerin daha yüksek gelir elde etmek ve daha iyi bir hayat standartlarına sahip olma güdüsüyle az gelişmiş ülkelere gelişmiş ülkelere doğru göç ettiği görülmektedir (Aksoy, 2012:294). Gelişmiş kapitalist ülkelerde emeğe duyulan ihtiyaç, nüfus artış hızı yüksek olan görece az gelişmiş çevre ülkelerdeki yüksek işsizlik oranları, farklı göç yollarının oluşmasına kaynaklık etmektedir. Sonuç itibarıyla, Avrupa'nın ihtiyacı olan işgücü önceleri Avrupa'nın güneyinde yer alan Portekiz, İspanya ve İtalya gibi ülkelere karşılanmış, sonraki yıllarda ise göçmen işçiler Cezayir, İrlanda, Tunus, Finlandiya, Türkiye, Hindistan, Yugoslavya ve Bangladeş gibi farklı ülkelere Avrupa'ya göç etmektedir (İçduygu vd., 2014:182).

Afganistan'da uzun yıllardır devam eden siyasi istikrarsızlık, ülke ekonomisinin de istikrar sağlaması önündeki en büyük engeli teşkil etmektedir. Buna bağlı olarak buldukları bölgede yaşamını idame ettiremeyen ve daha iyi ekonomik şartlara sahip olmak isteyen Afgan göçmenler uzun yıllardır gelişmiş batılı ülkelere ve görece daha gelişmiş ülkelere göç etmektedir.

3.2.2. Doğal Nedenler

Kuraklık, doğal afetler, kıtlık gibi olaylar bireylerin yer değiştirmesinde önemli bir itici güç oluşturmaktadır (Aksoy, 2012:294). Bu duruma 1988 yılında Ermenistan'ın Erivan kentinde gerçekleşen 7.2 büyüklüğündeki deprem sebebi ile 500 bin civarında insanın Rusya ve Ukrayna'ya göç etmesi örnek verilebilir (Mutluer, 2003:17). Bu duruma bir diğer örnek ise daha önceleri dünyanın büyük gölleri arasında yer alan Aral Gölü'nün sularının aşırı sulama, kuraklık ve küresel ısınma gibi nedenlerle azalması ve toprak yüzeyinde bulunan tuzların rüzgârla birlikte tarım topraklarına taşınması sonucunda da toprağın verimliliğini kaybetmesi insanların göç etmesine neden olmuştur (Günay vd.,2017:41).

3.2.3. Sosyo Kültürel ve Siyasal Nedenler

Sosyo kültürel yapıya bağlı olarak ortaya çıkabilen göçün boyutları, özellikle nüfus yapısı, eğitim ve bazı sosyal dokular etrafında ele alınabilmektedir (Taşçı, 2009:189).

Hızlı nüfus artışıyla birlikte, var olan kaynakların yetersiz kalması gibi nedenler insanların buldukları yerleri terk etmesine neden olmaktadır. Özellikle de nüfus artışıyla birlikte işgücü açısından bolluk yaşanması ve buna bağlı olarak da işçi ücretlerinin düşüş göstermesi, insanların değişik amaç ve beklentilerle yer değiştirmesinde önemli rol oynamaktadır (Özkiraz ve Acungil, 2016:334).

Göçü etkileyen bir diğer sosyo kültürel faktör ise eğitimidir. Eğitim açısından yetersiz olan bölgelerden gelişmiş bölgelere doğru gerçekleşen göç hareketlerine sıkça rastlanılmaktadır (Özgiraz ve Acungil, 2016:334). Bununla birlikte eğitime duyulan ihtiyaç göçe sebep olabileceği gibi, özellikle geniş aileler tarafından oluşturulan toplumsal baskı ve kontrol mekanizması, eğitilmiş gençlerin göç etmesine neden olabilmektedir (Başel, 2007:523). Ayrıca eğitim kurumlarının yetersizliği de özellikle de genç nüfusun göç etmesine neden olmaktadır.

Göçün temel nedenlerinden biri ise siyasi kaynaklı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum, genelde savaşlardan kaynaklanan, özelde ise terör olgusu ile yakından ilgili olan gelişmeler sonucunda gelişen çeşitlenmelerle de kendini göstermektedir (Taşçı, 2009:187). Genel olarak savaşlar, siyasal baskılar ve teröre bağlı olarak ortaya çıkan bazı durumlar, göçün önemli nedenleri olarak görülmektedir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gerçekleşen kitlesel nüfus hareketleri, 1979 yılında Afganistan'da yaşanan ve 6 milyon mültecinin ülkesini terk etmesine neden olan işgal ve 1991 yılında 1,7 milyon insanın Irak'tan kaçarak İran ve Türkiye'ye göç etmesi ile sonuçlanan Körfez Savaşı yakın tarihte gerçekleşen siyasal kaynaklı göçlerin en mühim örneklerini oluşturmaktadır (Kınık, 2017:38). Siyasal kaynaklı nedenlerden ortaya çıkan göçler ülkeler arasında gerçekleşebileceği gibi, bir ülkenin farklı bölgeleri arasındaki sorunlar ve dengesizliklerden kaynaklanabilmektedir (Aksoy, 2012:294).

Afganistan'da uzun yıllardır yaşanan göçlerde birden fazla faktör etkili olmakla birlikte özellikle siyasal nedenlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Afganistan'da uzun yıllardır yaşanan savaş ve iç çatışmalar, Afganistan'da yaşayan milyonlarca insanın yer değiştirmesi ile sonuçlanmıştır. 2002 yılında uluslararası topluluklarında desteği ile kurulan yeni hükümetle birlikte yavaşlayan Afgan göçmen hareketliliği özellikle son yıllarda Taliban'ın etkinliğinin artması ve 2021 yılının Ağustos ayında Kabil'i ele geçirmesiyle birlikte daha da şiddetlenmiştir.

3.3. Afgan Göçünün Kuramsal Açıklaması

Göçün tarihi bize göç hareketlerinde kapitalizmin ve piyasaların egemenliğinin yarattığı işgücü talebinin belirleyici olduğunu gösterse de göç bireylerin ve ailelerinin de kararlarının önem taşıdığı karmaşık bir süreçtir (Toksöz, 2006:16). Bu nedenden dolayı göç üzerine yapılan araştırmalar özünde interdisiplinerdir: Sosyoloji, tarih, coğrafya, demografi,

ekonomi, siyaset bilimi, psikoloji, hukuk gibi alanların her biri nüfus hareketlerinin farklı yönleriyle ilgilenirler ve konunun tam olarak anlaşılması bu disiplinlerin hepsinin katkısını gerektirmektedir (Castles ve Miller, 2008:30).

Çatışma ve göç kültürleri modeli, kurumsal teori, uluslararası teori, itme-çekme kuramı ve göç sistemleri teorisi, iç savaş ve siyasi etkilerden dolayı Afganistan'dan Türkiye'ye gerçekleşen uluslararası kitlesel göçleri ve bu göçlerin etkilerini açıklamada ilişkilendirilmiştir. İlişkiler ağı ve ikiye bölünmüş emek piyasası teorisi ise Afgan göçmenlerin gerçekleştirdiği göç hareketleri sonucunda yaşadıkları şehirlerde başta ekonomik koşullar olmak üzere sosyal hayattaki etkileri bu teorilerle ilişkilendirilerek açıklanmıştır.

Çatışma ve Göç Kültürleri Modeli, ekonomik kalıpların dışında, insanların yalnızca göç etme nedenleri ile değil göç etmeme nedenleri ile de ilgilenmekte ve yapısal etkenlerin insanların algısındaki karşılığı üzerinden göçleri açıklamaktadır. Çatışma ve göç kültürleri modeli göçü belirleyen iki unsur üzerinde özellikle durmaktadır. Bunlar; “insani güvensizlik algısının derecesi ve yönü” ve “bireylerin göç edebilme kabiliyetleri arasındaki farklılıktır” (Sirkeci vd, 2019:164).

İnsani güvenliğe geniş bir çerçeveden bakıldığında biçimi ve derecesi farklı olmasına rağmen çatışma ve güvensizlik ortamının dünyanın her yerinde geçerli olduğu görülmektedir. Yaşanılan bölgenin özelliklerine bağlı olarak çatışma ve güvensizlik hissi her yerde insan hareketliliğine neden olmamaktadır. Bu modele göre çatışma ve güvensizlik algısı, bireylerin göç eğilimlerinin altında yatan önemli unsurlardan birisi olarak görülmektedir (Sirkeci vd, 2019:165).

Çatışmaların yol açtığı güvensizlik ortamı her insan veya hane halkı tarafından aynı şekilde algılanmamaktadır. Bireyler ve hane halkları güvensizlik ortamında göç etmeyi bir çözüm olarak görebilmektedir. Özellikle bir ülkede, şehirde veya bölgede hane halkları içerisinde göç deneyimi bulunuyorsa göç etme fikri daha da belirgin hale gelmektedir (Sirkeci ve Göktuna Yaylacı, 2019: 27).

Sirkeci ve Göktuna Yaylacı (2019:27) çatışma ve güvensizlik ortamında bireylerin göç etme tercihlerinde ve kararlarında 4S (Dört Sermaye) modelinin etkili olduğunu savunmaktadır. 4S modeli göç etmenin koşulları olarak sayabileceğimiz, göç için gerekli bilgiye sahip olmayı belirten beşeri sermaye, göçü kolaylaştıracak sosyal ağlara sahip olmayı

belirten sosyal sermaye, gerekli ekonomik imkânlarla sahip olmayı ifade eden mali sermaye ve göç için belirli fiziki bir kapasiteye sahip olmayı belirten fiziki sermayeyi kapsamaktadır (Sirkeci ve Göktuna Yaylacı, 2019:27).

Afganistan'da uzun süredir yaşanan iç savaş ve siyasi baskılar sonucunda oluşan güvensizlik ortamı bölgede yaşayan insanları göç etmek zorunda bırakmaktadır. Yıllardır devam eden göç hareketleri, göç için gerekli bilgiye sahip olmayı ifade eden beşerî sermayenin oluşmasına, göç ettikleri ülkelere önceden giden tanıdıkları ise sosyal sermayenin oluşmasında etkili olmaktadır. Göç yolunun tehlikeli ve zorlu olması ise fiziki sermaye açısından yetersiz olanların göç edememesine bu durum ise göçe katılanlar arasında yaşlı, engelli, kadın ve çocukların oranının az olmasına neden olmaktadır.

İlişkiler Ağı (Network) Teorisi'nin temelinde uluslararası işgücü göçünde etkili bir faktör olan göçmenler arasındaki ilişkiler ağı bulunmaktadır (Massey vd., 1993). İlişkiler ağı teorisi göçün nedenleri ile değil, sürekliliği ve kendini tekrar etmesiyle ilgilenmektedir (Toksöz, 2006:21).

Wilpert'e göre göçmen ağı şu şekilde çalışmaktadır: "Öncü göçmenler öncelikle göç veren ve alan toplumları birbirine bağlayan bir altyapı oluştururlar ve bu bağlantı göç veren toplumdaki diğer bireylere göçme olanağı sağlar. Yeni göç dalgaları, kurulmuş bu ağı harekete geçirir ve sonradan göç edenler ilk gelenlerin tecrübelerinden yararlanırlar. Zamanla göç kendi kendini devam ettiren bir hal alır" (Wilpert, 1992'den aktaran, Yalçın, 2004, 50).

Göçmen ağları, göçmenleri, eski göçmenleri ve buldukları yerde göçmen olmayanları akrabalık, dostluk ve ortak topluluk kökenleri aracılığıyla birbirine bağlayan kişilerarası bağlar kümesi olarak tanımlanmaktadır. Göç ağlarının hareket maliyetlerini ve risklerini azaltması, uluslararası hareket olasılığının artmasına neden olmaktadır. Aynı zamanda ağ bağlantıları, insanları yabancı istihdama erişmek için yararlanabilecekleri bir sosyal sermaye biçimi oluşturmaktadır (Massey vd, 1993: 448-449). Göçmen ağının olumlu etkileri yanında bir de olumsuz etkileri bulunmaktadır. Göçmenlerin var olan sosyal, ekonomik ve siyasal ağları, içinde buldukları toplumdan soyutlanarak kendi grubu içerisinde yaşamalarına neden olmaktadır. Bu durum göçmenlerin zorunda olmadıkça yaşamlarını kendi grupları içerisinde sürdürmesine yabancı toplumla ilişkilerinin zayıf olmasına neden olmaktadır (Yalçın, 2004: 53-54).

İlişkiler ağı kuramına genel çerçeveden bakıldığında, psikolojik, ekonomik, kültürel ve sosyal bağlamda olumlu ve olumsuz birçok etkisi bulunmaktadır. Gurak ve Caces'e göre göçmen ağlarının altı önemli işlevi bulunmaktadır. Bunlar:

“1. Göçmenleri, göçün verdiği rahatsızlıktan ve masraflardan önemli ölçüde rahatlatırlar.

2. Göçmenleri, içine girdikleri toplumdan yalıtırlar ve onların kendi yurtlarıyla ilişkilerinin devamını sağlarlar.

3. Göçün başlangıcını ve hedef yerini etkileyerek önemli ölçüde kimlerin göçeceğini belirlerler.

4. Göçmenlerin gittikleri yerlerde uyumları için kolaylık sağlarlar.

5. Kendi anayurtlarındaki potansiyel göçmenler ve ağa yeni katılanlar için yabancı toplumdaki fırsatlar ve resmi yapılanmalar hakkında haber kanalları gibi hizmet verirler.

6. Göçün hızını ve büyüklüğünü önemli oranda belirlerler” (Gurak ve Caces (1992)'den aktaran Yalçın, 2004: 51-52).

İlişkiler ağı kuramını Afganistan'dan Türkiye'ye göç edenler üzerinden değerlendirecek olursak, Taliban baskısı sonucu birçok insan Türkiye ve çevre ülkelere göç etmek zorunda kalmışlardır. Gerçekleşen göçlerin temel nedenleri ekonomik ve siyasi baskılar olmakla birlikte yaşanan bu yer değiştirmeler göçmenler için daha iyi bir yaşamın belirleyicisi olmaktadır. Afgan göçmenler iş bulabildiklerinde ya da düzenlerinin kurabildiklerinde gerçekleşen ilişki ağını da kullanarak, kaynak ülkedeki akrabalarını ve tanıdıklarını hedef ülke hakkında bilgilendirmekte ve göç konusunda teşvik etmektedir.

Kurumsal Teori, göçmen ağlarının kurumsallaşma yoluyla kendilerini sürdürmekte olduğunu ancak aynı zamanda işgücü piyasası gibi değişikliklerden etkilendiğini savunmaktadır. Ağın kurumsal kısmı göçmenlerin işlem ve göç maliyetlerini azaltan ve ağı yöneten kural ve normlara atıfta bulunurken, örgütsel kısmı, öncü göçmenlere yapılan yardımlara atıfta bulunmaktadır. Oluşturulan göçmen ağları, yola bağlı olarak değiştiğinden dolayı göçmenler için en etkili çözüm olarak görülmemelidir. Çünkü bir öncünün başına gelenler tüm ağı şekillendirmektedir. Bu sebepten dolayı oluşturulan göçmen ağları, potansiyel bir göçmen için hem şans hem de tehdit unsuru olabilmektedir (Hagen-Zanker, 2008:17).

Teoriye göre, gelişmiş ülkelerde iş arayan çok sayıdaki insan ve bu gelişmiş ülkeler tarafından teklif edilen göçmen vizesi arasında büyük dengesizlik bulunmaktadır. Göçmen gönderen ülke ve göçmenleri kabul eden ülkedeki işverenler arasında yaşanan dengesizlikten yararlanmak isteyen birçok kurum ve kuruluş oluşmaktadır. Kurumların bir kısmı kâr amacı güderken bir kısmı ise kâr amacı gütmemektedir. Kâr amacı güden kurumlar uluslararası hareketlilikte kârı yükseltmek ve var olan sorunları yasa dışı çözmeye çalışırken, kâr amacı gütmeyen kurumlar göçmeni anlamaya ve yardımcı olmaya çalışmaktadır (Massey vd, 1993: 450).

Teori de dikkat edilmesi gereken hususlardan birisi de kurumsallaşma sürecinin zor gerçekleşmesidir. Bu durum hükümetlerin göçün akışını kontrol etmekte zorlanmasına neden olmaktadır. Göçmenlerin ülkeye girişine yönelik taleplerinde kâr amacının güdülmesi uluslararası hareketlerde kara borsa yaratmakta ve katı göç politikaları kâr amacı gütmeyen gruplar tarafından dirençle karşılaşmaktadır (Massey vd, 1993:451). Bu sebeplerden dolayı kuramsal teori, göçmen gönderen ülkeler ve alan ülkeler arasında gerçekleşen yasa dışı göç akışını kontrol etmede önem arz etmektedir (Akyıldız, 2016:166).

Ulusası Teori, ulusal sınırlar içerisinde ve ötesinde çok taraflı ekonomik, siyasal, dinsel, ailesel ve toplumsal hareketlilik gözlemlendiğini aynı zamanda düşüncelerin, fikirlerin, sembollerin, toplumsal ve siyasal hareketlerin göç veren ve göç alan iki ülke arasında karşılıklı etkileşime neden olduğunu belirtmektedir (Tuna, 2014: 21). Ulusası göç teorisi, gerçekleşen göçlerin nedenlerini açıklamaktan ziyade, göçmenlerin alıcı ülkelere entegrasyonu üzerinde durmaktadır (Ela Özcan, 2016: 205).

Toplumlar arasında oluşan göç temelli yeni bağlantılar, ‘ulusasıricılık’ ve ‘ulusası cemaatler’ üzerine yeni bir teorinin ortaya çıkmasına ve son yıllarda daha fazla dikkat çekmesine neden olmaktadır. Küreselleşmeyle birlikte iletişim ve ulaşım teknolojilerinin hızlı değişimi, göçmenlerin geldikleri ülkeler ile yakın ilişkilerini sürdürmesini kolaylaştırmaktadır. Bu gelişmeler insanların ekonomik, kültürel ya da sosyal bağlarının olduğu yerler arasında düzenli olarak göç etmesine aynı zamanda tekrarlanan göç hareketleriyle birlikte dolaşımın büyüklüğünü ve tekrarlanan göç hareketlerini kolaylaştırmaktadır (Castles ve Miller, 2008:40).

Ulusötesi sosyal alanların varlığından bahsedilebilmesi için üç karakteristik ilişki bulunması gerekmektedir. Bunlardan ilki göçmenin kendisinden önce göç edenler ile ilişki

içerisinde olmasını ifade eden karşılıklı ilişkisidir. İkincisi; sürdürülebilir bir ticari ağın oluşumu ve dolaşımın devam ettirilmesidir. Üçüncüsü ise aynı kültüre sahip göçmenlerin dayanışma içerisinde olmasıdır. Birbirini sürekli etkileyen ve tetikleyen ilişkiler zamanla iki farklı kültür arasındaki ticari bağların ve kültürel kimliklerin melezleşmesine neden olabileceği gibi birbirinden uzaklaşmasına da neden olabilmektedir. Bu süreçte göçmenler sürekli bir değişim içerisindedir; değerler, kültür, dil ve sosyal bağlar değişebilmektedir (Ogan, 2015:30). Afganistan ile Türkiye arasında gerçekleşen göç hareketleri çok taraflı ekonomik, ailesel, dinsel, siyasal ve toplumsal hareketliliğe aynı zamanda fikirlerin, siyasal ve toplumsal hareketlerin iki ülke arasında karşılıklı etkileşimine neden olmaktadır. Ulusaşırı göç teorisi ile gerçekleşen bu hareketlilik sonucunda göçmenlerin ilişkileri ve entegrasyon süreçleri ile ilgili yapılan çalışmaların desteklenmesi sağlanmıştır.

İtme-Çekme Teorisi, Everest Lee tarafından 1966 yılında kaleme alınan Göç Teorisi (A Theory of Migration) makalesi ile ortaya atılmıştır. Teoriye sonraki yıllarda çeşitli kişilerce katkılar yapılmış ve teori geliştirilmiştir. Yapılan katkılar sonucunda Lee'nin ortaya koyduğu formül korunmuş ve yapılan katkılar kuramın temelini bozmamıştır (Çağlayan, 2006:72). Teoriye göre göçe neden olan itici ve çekici faktörler bulunmaktadır ve bireyler göç etmeye karar verirken bu faktörleri dikkate almaktadır (Akyıldız, 2016:140).

Lee (1966:49)'ye göre göç etme kararına ve göç sürecine dâhil olan dört önemli faktör bulunmaktadır. Bunlar:

1. Yaşanan yer ile ilgili faktörler
2. Gidilecek yer ile ilgili faktörler
3. Araya giren engeller
4. Bireysel faktörler (Lee,1966: 49-50).

Çağlayan (2006)'a göre itme çekme faktörlerinin kişisel ve göreceli olması, sosyal alanlar içerisinde çekmeye neden olan olumlu etkenler ile itmeye neden olan olumsuz etkenlerin oldukça fazla ve birbirinden farklı olmasına neden olmaktadır. Bu sebeple bireyler için göçün avantajlarının ve dezavantajlarının belirlenmesi aşamasında cinsiyet, yaş, eğitim, ırk vb. gibi faktörlerin değerlendirilmesi, kuram için oldukça önemlidir. Önemli olan bir diğer faktör ise bireylerin kişisel avantajlarının ve dezavantajlarının hangi süreç ve sosyal

bağlam içerisinde hesaplanacağı ve ortaya konulacağıdır. Örneğin çocuk sahibi olan aileler için hedef ülkedeki eğitim olanakları önem arz ederken, çocuk sahibi olmayan aileler için hedef ülkedeki eğitim olanakları herhangi bir önem arz etmemektedir (Çağlayan, 2006:73).

İtme-çekme teorisi, geride bırakılan ülkenin, göçmenlerin siyasal, ekonomik ve kültürel ihtiyaçlarına ve arzularına cevap veremediğini, göç edilen ülkenin ise göçmenler için çekici niteliklere sahip olduğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla uluslararası göçe neden olan temel faktörleri, kaynak ülkenin iticiliği ve hedef ülkenin çekiciliği oluşturmaktadır (Kaya, 2011:44). Teori, bireylerin yoğun nüfuslu yerlerden seyrek nüfuslu yerlere; gelirin düşük ve yetersiz olduğu yerlerden yüksek olduğu yerlere doğru hareket eğiliminin olduğunu vurgulamaktadır. Kuramda yer alan itici faktörler nüfusun aşırı büyümesini, ekonomik fırsat yoksunluğunu, düşük yaşam standartlarını ve siyasal baskıları içerirken; çekici faktörler cazip ekonomik fırsatları, daha iyi yaşam standartlarını ve siyasal özgürlüğü içermektedir (İçduygu vd, 2014:36). Aynı zamanda politik ve sosyal sebepleri de itici faktörler arasında gösterilebilir. Bunlar; ayrımcılık, yoksulluk, dini özgürlükler ve düşünceler ile ilgili kısıtlamalardır (Akyıldız, 2016:141).

Afgan göçmenlerin kaynak ülkeden gerçekleştirdiği göçlerin nedenlerine baktığımızda, ekonomik fırsat yoksunluğu, düşük yaşam standartları, siyasal baskılar ve silahlı anlaşmazlıklar gibi itici faktörler ön plana çıkmaktadır. Afgan uyruklu göçmenlerin Türkiye'yi tercih etme nedenlerini incelediğimizde, Afganistan'a göre daha cazip ekonomik fırsatların bulunması, daha iyi yaşam standartları, siyasal özgürlük ve dini açıdan yakın olması gibi çekici faktörler dikkat çekmektedir. Türkiye'ye göç eden Afganistan Özbekleri ve Afganistan Türkmenleri için önemli çekici faktör ise ortak dilin konuşulmasıdır.

Göç Sistemleri Teorisi, göç hareketlerinin genellikle iki ülke arasında ticaret, yatırım, sömürgecilik veya kültürel bağlar aracılığı ile önceden var olan bağlantılar üzerinden ortaya çıktığını ileri sürmektedir (Castles ve Miller, 2008:36). Teoriye göre iki ya da daha fazla ülke karşılıklı göçmen değişimi ile bir göç sistemi ve ilişkiler zinciri oluşturmaktadır. Bu ilişki yakın iki ülke arasında kurulabildiği gibi, aralarında uzun mesafe bulunan ülkeler ve bölgeler arasında da kurulabilmektedir (Çağlayan, 2006:82). Göç sistemleri teorisi uluslararası göçü, ulus devletlerin karşılıklı etkileşimleri sonucu oluşan sosyo-kültürel, jeopolitik ve ekonomik bağlar bütünü olarak değerlendirmektedir (DeWard vd, 2009:3).

Massey vd (1993) göç sistemleri teorisinin birçok açıdan farklı hipotezler ve öngörüler ortaya koyduğunu savunmaktadır. Bunlar:

“1. Göçmen akımları fiziksel olmaktan ziyade siyasi ve ekonomik ilişkileri yansıttığından ülkelerin yer aldığı sistem coğrafi yakınlığı gerektirmemektedir. Coğrafi yakınlık mübadele ilişkilerinin oluşumunu açık bir biçimde kolaylaştırmaktaysa da ne bu oluşumları garanti etmekte ne de uzaklık bu ilişkinin oluşumuna engel olmaktadır.

2. Göçmen gönderen uluslardan oluşan bir ülke setinde göçmen alan bir takım dağılık merkezi ülkeler sayesinde çok kutuplu sistemler oluşabilmektedir.

3. Ülkeler birden fazla göç sisteminin üyesi olabilmektedir fakat çoklu üyelik göçmen kabul eden ülkelere göre ziyade göçmen gönderen ülkeler arasında daha yaygındır.

4. Siyasi ve ekonomik şartlar değiştiğinde göç sistemleri evrilmekte böylece de göç sisteminin istikrarlılığı değişmez bir yapıyı ima etmektedir. Ülkeler politik kargaşaya, ekonomik dalgalanmaya veya sosyal değişime yanıt olarak sisteme dâhil olabilir ya da ayrılabilirler” (Massey vd, 1993: 454).

Göç sistemleri teorisinin temel yaklaşımına göre gerçekleşen göç hareketleri makro ve mikro yapıların etkileşimi sonucu ortaya çıkmaktadır. Makro yapılar kurumsal etmenlere bağlı olurken mikro yapılar ise uygulamalara ve göçmen isteklerine bağlı olmaktadır. Makro yapılar uluslararası ekonomi politikaları, devletlerarası ilişkileri, göçmenleri kontrol etmek amacıyla oluşturulan kanunları ve uygulamaları kapsamaktadır. Mikro yapılar ise göç ve yerleşme sürecinde karşılaşılan sorunlar ile baş etmek için göçmenler tarafından oluşturulan enformel toplumsal ağları içermektedir (Castles ve Miller, 2008:36-37).

Cumhuriyetin ilk yıllarında başlayan Türkiye-Afganistan dostluğu, ilerleyen süreçte yatırım, ticaret ve kültürel bağlar aracılığıyla birden fazla göç sisteminin oluşmasına neden olmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye’de gerçekleşen laikleşme ve kalkınma süreci, dönemin Afganistan Kralı Emanullah Han tarafından örnek alınmış ve ikili ilişkiler hız kazanmıştır.

Türkiye 1920-1960 yılları arasında Afganistan’ın modernleşme sürecini desteklemiş ve Afganistan’daki askeri, idari, eğitim, sağlık ve kültür gibi temel devlet kurumlarının gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır. 1932-1960 yılları arasında 212 öğretmen, subay, hekim ve diğer uzmanlarımız Afganistan’a gönderilmiştir. Gerçekleşen yakın dostluk ve

işbirliği, Afganistan'ın Sovyetler Birliği'nin etkisine girmesine kadar devam etmiştir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2022). 1932-1960 yıllarında aralıksız olarak Türkiye'den Afganistan'a gerçekleşen nitelikli işçi ve işveren göçü, bir göç sisteminin oluşmasına zemin hazırlamıştır.

1979 yılında Afganistan'da artan şiddetli çatışma ortam ve savaştan kaçan binlerce Afgan göçmen, öncelikle sınır komşusu olan İran ve Pakistan'a daha sonra Türkiye gibi çevre ülkelere yönelmiştir. 1982 yılında, dönemin Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in de desteği ile savaştan kaçan 5 bin civarında Afgan göçmen, Gaziantep, Tokat, Van, Şanlıurfa, Hatay ve İstanbul Zeytinburnu'na yerleştirildi. Bu süreçten sonra artarak devam eden Afgan göçü, Türkiye ile Afganistan arasında yeni bir göç sisteminin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Türkiye ile Afganistan arasında, sığınmacı ve mültecilerin oluşturduğu göç sistemi 2021 yılının Ağustos ayında Afganistan'da gerçekleşen olaylar sonucunda doruk noktasına ulaşmıştır. Bu çalışma, Türkiye ile Afganistan arasında oluşan sığınmacı ve mültecilerin oluşturduğu göç sistemini kapsamaktadır.

İkili İşgücü Piyasası Teorisi, ilk olarak 1979 yılında Piore ve arkadaşları tarafından geliştirilen teori, göç hareketliliğinin altında ikiye bölünmüş işgücü piyasasının yattığını vurgulamaktadır. Teoriye göre piyasa birincil ve ikincil olmak üzere iki sektörden oluşmaktadır (Akyıldız, 2016:157). Birincil işgücü piyasasında iş güvenliği ve sağlığı, iyi çalışma koşulları, yüksek ücret bulunmaktadır. İkincil işgücü piyasasında ise kötü çalışma koşulları, düşük ücret ve düşük statü yer almaktadır (Uyanık, 1999:2).

Teoriye göre uluslararası göç gelişmiş ülkelerin ekonomik yapısından kaynaklanan sürekli bir işgücü ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Gerçekleşen göç hareketlerinde etkili olan faktör göç veren ülkenin itme etkileri değil göç alan ülkenin çekme etkileri olmaktadır. Sistematik şekilde gelişen göçmen işgücü talebi gelişmiş ülkelerin ve ekonomilerinin dört temel niteliğinden kaynaklanmaktadır Bunlar: yapısal enflasyon, motivasyon sorunları, ekonomik düalizm ve emek arzının demografisidir (Massey vd, 1993: 441-442).

Hinchliffe (1987)'e göre ikili işgücü piyasası teorisinin özellikleri şu şekilde sıralanabilmektedir:

1. İşgücü piyasaları geçiş imkânı çok sınırlı olan iki bölümden oluşmaktadır.
2. Birincil piyasalarda ücretler ve istihdam şartları olumlu, ikincil piyasalarda olumsuzdur.

3. Birincil piyasalarda sendika ve toplu pazarlık varlığını kuvvetli bir biçimde sürdürmekte iken ikincil piyasalarda kurumsal bir yapı bulunmamaktadır.

4. Birincil piyasalarda işverenler işsel içgüdü piyasaları oluşturarak ihtiyaç duyduğu kararlı ve güvenilir işgücünü sağlamaktadır.

5. Birincil piyasalardaki işlerde devamlılık bulunmakta iken, ikincil piyasalarda kararsızlık hâkimdir (Hinchliffe 1987'den aktaran Uyanık, 1999: 6-7).

Gelişmiş ekonomilerde işgücü piyasasının geneline bakıldığında gerek işgücü piyasasında gerekse işletmeler düzeyinde emek yoğun sektörler ve işler ile sermaye yoğun sektörler ve işlere bağlı olarak işgücü piyasasında ikili tabaka bulunmaktadır. Birincil sektördeki işçiler (sermaye yoğun) ileri teknoloji ile çalışan ve yaptıkları işler bilgi ve yetenek gerektiren vasıflı işçilerden oluşmaktadır. İstihdam koşullarında istikrarsızlığın bulunduğu ikincil sektör işlerinde ise işçiler genellikle vasıfsız işler yapmaktadır. Birincil sektörde işverenler işçilerin eğitimine yatırım yaptıkları için onlardan kolayca vazgeçemezken ikincil sektörde özellikle ekonomik kriz dönemlerinde onlardan kolayca vazgeçebilmektedirler. Vasıflı işgücü ile sermaye arasında bir tamamlayıcılık bulunmaktadır. Piore'ye göre gerçekleşen göç hareketlerinin temel nedeni göç gönderen ülkedeki itici faktörlere (düşük ücret, yüksek işsizlik) değil göç alan ülkelerin düşük ücretli işgücü gereksinimine bağlı olmaktadır. Çünkü gelişmiş ülkelerde ücret düzeyi yalnızca arz ve talebi değil aynı zamanda işin itibarını ve statüsünü de yansıtmaktadır. Bu nedenle yerli işçilerin çalışmak istemediği az ücretli ve düşük statülü işlerde dışarıdan getirilen göçmenler çalıştırılmaktadır (Toksöz, 2006:17-18).

İkili işgücü piyasası teorisini Afganistan'dan Türkiye'ye gerçekleşen göçler üzerinden değerlendirdiğimizde, Afganistan'da yıllardır yaşanan iç savaş ve Taliban baskısı, ülke ekonomisini olumsuz yönde etkilemektedir. Yaşanan bu durum ülkede düşük ücret ve yüksek işsizliğin oluşmasına zemin hazırlamakta ve insanların göç etmesine sebep olmaktadır. Türkiye'ye göç eden ve ikili işgücü piyasası teorisine göre ikincil sektörde yer alan göçmenler (vasıfsız işçiler) yerel halkın yapmak istemediği az ücretli ve düşük statülü işlerde çalışmaktadır.

3.4. Araştırmaya İlişkin Temel Kavramlar

Türkiye'ye sığınma amacı ile gelenler için kullanılan mülteci, şartlı mülteci, sığınmacı, geçici koruma, uluslararası koruma ikincil koruma gibi kavramlar sıklıkla iç içe

geçmiş şekilde karşımıza çıkmaktadır. Gerçekleşen kavramsal karışıklığı gidermek ve çalışmada ele alınan grubun daha doğru anlaşılmasını sağlamak için temel kavramların açıklanması önemlidir. Bu doğrultuda güvenlik arayışında olan ve göç eden kişiler için kullanılan şartlı mülteci, mülteci, ikincil koruma ve geçici koruma kavramları açıklanmıştır.

3.4.1. Mülteci

Uluslararası koruma hukukuna ilişkin en temel hukuki kaynak, 1951 yılı tarihli “Cenevre Sözleşmesi” ve 1967 yılına ait ‘Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol’dür. Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesi’ni imzalamasına karşın, sözleşmenin onaylanması 1961 tarihinde gerçekleşmiştir.

1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’nde mülteci kavramı şu şekilde tanımlanmaktadır:

“1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerden korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişi” (BMMYK, 1998).

Cenevre Sözleşmesi’nde yer alan birinci maddenin imzaya açıldığı dönemde, ülkelere tanımın başında yer alan “1 Ocak 1951’den önce Avrupa’da meydana gelen olaylar” veya “1 Ocak 1951’den önce Avrupa’da veya başka bir yerde meydana gelen olaylar” ibarelerinden herhangi birinin seçilmesi kaydıyla iki seçenek sunulmaktadır. İki seçenekte de kısıtlama söz konusu olmaktadır. İlk ibare mülteci tanımına coğrafi bir kısıtlama getirirken; ikinci ibare ise zaman kısıtlaması getirmektedir. Var olan kısıtlamaların zaman içerisinde kaldırılması ihtiyacı doğunca, Birleşmiş Milletler 1967 yılında ‘Mültecilerin Statüsüne İlişkin Protokolü’, Cenevre Sözleşmesi içerisine eklemiştir. Türkiye 1968 yılında zaman kısıtlamasının kaldırılması yönündeki protokole onay verirken, coğrafi sınırlama konusundaki çekimserliğini korumaktadır. Bu sebeple, Türkiye yalnızca Avrupa’dan gelen göçmenlere mülteci statüsü vermektedir (Koç ve Eryurt, 2017:28).

3.4.2. Şartlı Mülteci

Şartlı mülteci kavramı 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)'na göre, Avrupa ülkeleri dışından gelen ve mülteci olduğunu savunan, bu konuyla ilgili olarak İl Göç İdarelerine başvuruda bulunan ve statü alan kişileri tanımlamaktadır. Şartlı mülteci denilmesinin nedeni Türkiye'nin "mültecilik" için coğrafi sınırlama konusundaki çekimserliğinden kaynaklanmaktadır.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 62. maddesinde şartlı mülteci şu şekilde tanımlanmaktadır:

"Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye'de kalmasına izin verilir" (YUKK, 2013:12038).

YUKK'un 76.maddesinde yer alan bilgilere göre şartlı mülteci başvurusu yapan kişilere mülakatları sonuçlanana kadar, uluslararası koruma talebinde bulunduğunu belirten Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Kimlik Belgesi düzenlenmektedir. Başvurusu sonuçlandırılmayan bireylerin kimlikleri 6 aylık sürelerle yenilenmektedir (YUKK, 2013:12042).

Araştırmamızın örneklemini oluşturan Afgan göçmenler Türkiye'de yasal süreçlerin tamamlanması sonucunda üçüncü ülkeye yerleştirilene kadar şartlı mülteci konumunda bulunmaktadır.

3.4.3. Geçici Koruma

Geçici koruma, öngörülemeyen durumlar sebebiyle ortaya çıkan ve göç etmek zorunda kalan bireylerin korunmasını sağlamak amacıyla geliştirilmiş statüyü ifade etmektedir. Bir başka deyişle, ülkesinden ayrılmak zorunda kalmış, geri dönemeyen, geçici koruma bulmak için gruplar halinde gelen yabancılara sağlanan koruma türü olarak ifade edilmektedir (Kaya ve Yılmaz Eren, 2015:33). Geri göndermeme ilkesinin devamı olarak

çok sayıda insanın zorunluluktan bir arada sınırları geçmesi sonucu acil ve geçici olarak koruma sağlayan statü, mevcut iltica sisteminin istisnai durumunu oluşturmaktadır (Akçabay, 2015:130).

Geçici koruma, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91.maddesinde şu şekilde tanımlanmaktadır:

“(1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.

(2) Bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir” (YUKK, 2013:12047).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra 22.10.2014 tarihinde Bakanlar Kurulu kararı ile “Geçici Koruma Yönetmeliği” çıkarılmıştır. Yönetmeliğin amacı şu şekilde tanımlanmaktadır:

“Bu Yönetmeliğin amacı; ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan, 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91 inci maddesi çerçevesinde, uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayanlara sağlanabilecek geçici koruma işlemlerinin usul ve esasları ile bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemleri, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirleri ve ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliğiyle ilgili hususları düzenlemektir” (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014:6203).

3.4.4. İkincil Koruma

İkincil koruma, bireysel olarak kendisine yönelmiş şiddet olaylarından kaçan (insanlık dışı eylemlere maruz kalacak olmak, idama mahkûm edilecek olmak, ülkesinde gerçekleşen silahlı mücadelelerde kendisine zarar geleceğinden korkmak) mülteci ve şartlı

mülteci statülerinin gerektirdiği şartları taşımayan yabancılara verilen statü olarak tanımlanmaktadır (Kula, 2015:47).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 63.maddesinde yer alan tanıma göre ikincil koruma şu şekilde açıklanmaktadır:

“Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;

a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,

b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,

c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak,

olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir” (YUKK, 2013:12038).

3.5. Araştırma Konusu İle İlgili Daha Önce Yapılmış Çalışmalar

Afganistan'da yıllardır süren iç çatışmalar ve savaşlar, komşu ülkeler İran ve Pakistan'a daha sonra da üçüncü ülkelere sığınmacı akınının oluşmasına neden olmaktadır. Türkiye'nin de aralarında bulunduğu üçüncü ülkelere gerçekleşen kitlesel göç hareketleri konu ile alakalı olarak literatürde birçok çalışmanın oluşmasına zemin hazırlamıştır. Konu ile alakalı olarak birçok bilimsel yayın yapılmış, sorunlar tespit edilmeye ve çözüm yolları bulunmaya çalışılmıştır. Çanakkale Merkez ilçesinde konu ile alakalı çalışma yapılmamakla birlikte Türkiye genelinde yapılmış bazı çalışmalar şunlardır:

Açıkgöz (2018) Metropol Kentlerde Düzensiz Göçmenlerin Mekânsal Kümelenme Dinamikleri: Beykoz Yenimahalle Afganistanlılar Örneği adlı yüksek lisans tezinde, Afgan mültecilerin Yenimahalle'yi tercih etme sebepleri, hangi bağlantılar ile geldikleri araştırılmıştır. Çalışmada, Afganistan'dan gelen göçmenlerin Yenimahalle'yi yaşam alanı olarak seçmeleri, yerli halk ile ilişkileri ve mekân kullanım pratiklerinin ortaya çıkarılması amaçlanmış bununla ilgili olarak 10 kişi ile derinlemesine görüşme, 100 kişi ile de yüz yüze anket yapılmıştır. Çalışma sonucunda, Afgan göçmenlerin Türkiye'yi tercih etme

nedenlerinin ilk olarak daha iyi hayat şartlarına sahip olmaları, ikincisi ise tanıdıklarının ve akrabalarının olduğu, kira fiyatlarının İstanbul'un diğer ilçelerine göre daha uygun olması sebebiyle Beykoz/Yenimahalle'yi tercih ettikleri ve uzun zamandır o bölgede yaşamalarına rağmen yerel halk ile iletişimlerinin gelişmediği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Bozkurt (2019) Afganistanlı Sığınmacı ve Mültecilerin Gündelik Yaşam Deneyimleri: Niğde Örneği adlı yüksek lisans tezinde, Niğde'de yaşayan Afganistan uyruklu mülteci ve sığınmacıların gündelik yaşam deneyimleri araştırılmış ve göçmenlerin zorunlu ritüellerinin neler olduğu, geliş sürecindeki deneyimleri gündelik yaşamı oluşturan çalışma, barınma, yeme-içme pratiklerinin nasıl olduğunun ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda toplamda 19 kişi ile derinlemesine görüşme yapılmış, ortaya çıkan sonuçlar betimsel yaklaşım ile analiz edilmiştir.

Özgün (2021) Afgan Göçmen Profili Üzerine Bir Araştırma: Trabzon Örneği adlı makalesinde, Trabzon'da yaşayan Afganistan uyruklu mülteci ve sığınmacıların istihdam durumları, göç etme süreci ve sonrasında yaşadıkları, demografik profilleri, eğitim ve sağlık durumları ve geleceğe ilişkin düşüncelerinin öğrenilmesi amaçlanmış ve 102 göçmenle yüz yüze anket yapılmıştır. Çalışma ile Afganistan uyruklu göçmenlerin, Türkiye'yi tercih etme nedenlerinin batıya açılan görece daha kolay kapı olması ve komşu ülkelere göre daha iyi şartlara sahip olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte Afgan göçmenlerin önemli oranda eğitim, sağlık ve istihdam sorunlarının olduğu sonucuna varılmıştır.

Güler (2020) Afganlı Göçmenlerin Göç Süreçleri ve İşçilik Deneyimleri: Uşak İli Örneği makalesinde, Uşak'ta yaşayan Afganistan uyruklu sığınmacı ve mültecilerin ekonomik hayata katılma biçimleri araştırılmıştır. Bu doğrultuda Afganistan uyruklu göçmen ve göçmenlerle ilgilenen sivil toplum kuruluşları ve resmi kurumlarda çalışan 15 kişi ile derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, Afgan göçmenlerin geliş nedeninin yaşanan savaştan ziyade ekonomik temelli olduğu ve düşük ücret alarak zor koşullar altında çalıştıkları tespit edilmiştir.

Bozok; Bozok (2018) "Göçmen İstekleri" Yaklaşımı Işığında Beykoz, Karasu Mahallesi'ndeki Refakatsiz Afgan Göçmen Çocukların Yaşamlarını Sürdürme Mücadeleleri adlı makalesinde, refakatsiz Afganistan uyruklu göçmen çocukların yaşam mücadeleleri ele alınmaktadır. Refakatsiz Afgan göçmen çocuklarla ve Karasu Mahallesi'nde yaşayan, görece daha eski sakinleri ile yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda, çocukların göç

etmesinin altında yatan temel sebebin Afganistan’da yıllardır yaşanan savaş ve onun getirdiği zorlu hayat koşulları olduğu aynı zamanda mahalle sakinleri ile göçmen çocuklar arasında çok yönlü dışlama ilişkisi olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Ökten (2012) Zorunlu Göç Zor(un)lu Kabul: Ceylanpınar Afgan Göçmenleri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma adlı makalesinde, gerçekleşen zorunlu göç sonucunda Ceylanpınar’a yerleştirilen Afgan göçmenlerin kimliklerinin koruma ve yerel halk ile ilişkileri analiz edilmiştir. Nitel ve nicel verilerin kullanıldığı araştırmanın sonucunda yerel halk ile mültecilerin kolay kaynaşmadığı, başka bir deyişle kaynaşma konusunda istekli olmadıkları tespit edilmiştir.

Doğan (2019) Trabzon’da Yaşayan Afganistan Uyruklu Sığınmacıların Göç Deneyimleri ve Sorunları adlı makalesinde, Trabzon’da ikamet eden Afganistan uyruklu sığınmacı ve mültecilerin göç etme sürecinde yaşadıkları ve göç deneyimleri üzerinde durmaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı ve 18 göçmen ile yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda sığınmacıların iç çatışma ve savaş nedeniyle göç ettiği tespit edilmiştir. Bu süreçte sığınmacıların yasal ve yasal olmayan yollarla öncelikle İran ve Pakistan’a daha sonra yasal olmayan yollarla Türkiye’ye giriş yaptıkları saptanmıştır. Bununla birlikte Trabzon’da ikamet eden Afganistan uyruklu sığınmacılara kimlik verilme süresinin 5-6 ay gecikebildiği ve bu süre zarfında göçmenlerin barınma, eğitim, sağlık gibi konularda sorun yaşadığı sonuçları elde edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AFGANİSTAN'DAN GÖÇLERE SEBEP OLAN FAKTÖR VE SÜREÇLER

Afganistan demografik, politik ve sosyo-ekonomik açıdan istikrarsızlığın sürdüğü bir ülke olarak hem yoğun bir dış göç hem de iç göç yaşayan bir ülkedir. Yalnızca günümüzde değil tarih boyunca bir göç ülkesi olan Afganistan'ın ekonomik, sosyal, kültürel ve politik yaşamı, yaşanan göçlerden büyük ölçüde etkilenmiştir. Bu açıdan göç, tarihsel olarak İpek yolunun bulunduğu ve doğu-batı arasında ticaretin önemli güzergâhlarından olan Afganistan'ın tarihsel kimliğini oluşturan önemli faktörlerden birisidir (Koç ve Eryurt, 2017:46). Afganistan'da göçe sebep olan faktörler 4 grupta toplanabilir.

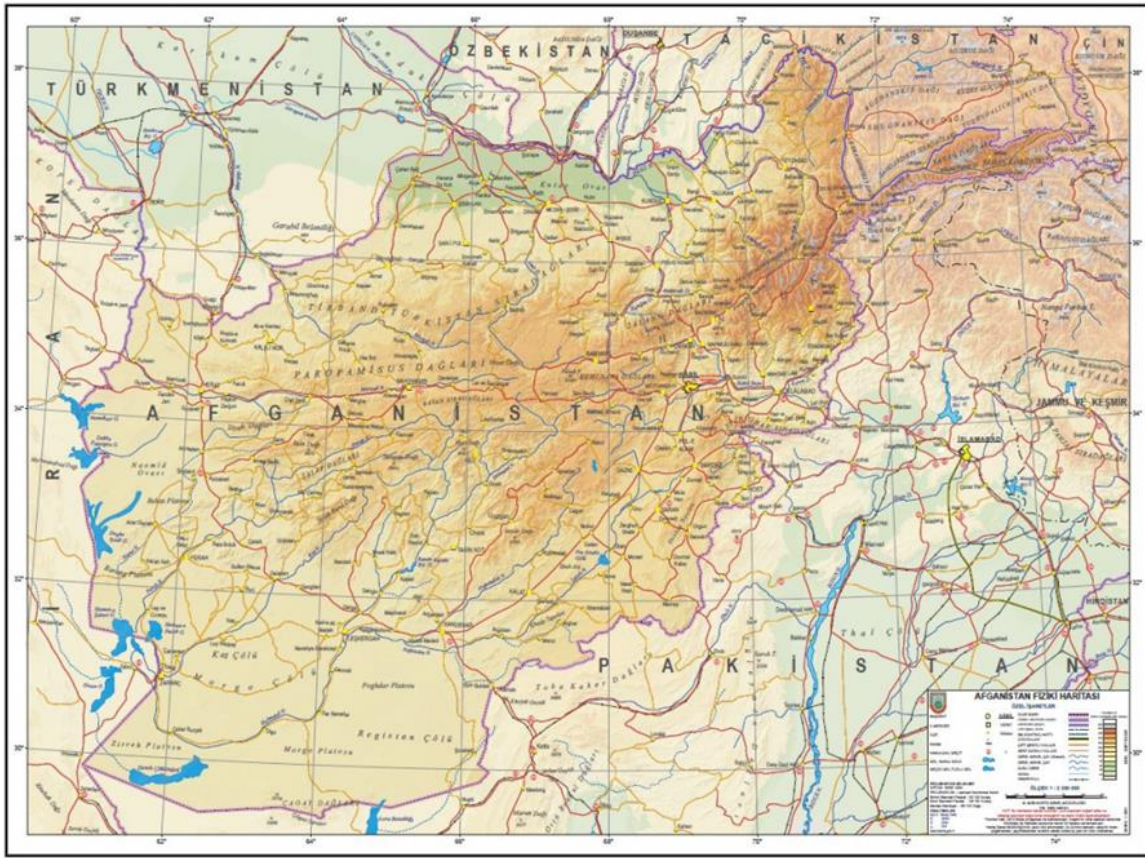
Afganistan'ın önemli bir bölümünün dağlık ve engebeli olması, iklim açısından kurak ve yarı kurak özellikler göstermesi ülkede göçe neden olan doğal engellerin oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Bununla birlikte yetersiz sağlık koşullarına bağlı olarak çocuk ölüm oranlarının fazla, ortalama yaşam süresinin kısa olması ve nüfus artış hızının dışarıya gerçekleşen göçlere rağmen doğurganlık hızının yüksek olması Afganistan'ın demografik açıdan geri kalmasına ve ülke içerisinde yaşamın daha zor hale gelmesine neden olmaktadır.

Afganistan'da yıllardır devam eden iç savaş ve çatışmalar nedeniyle ülke ekonomisinin bir türlü istikrar sağlayamaması, var olan yoksulluğun iyice derinleşmesine ve hem ülke içerisinde hem de uluslararası boyutta göçlerin yaşanmasına neden olmaktadır. Aynı zamanda ülkede çok sayıda farklı etnik grubun bulunması ve bu gruplar arasında sürekli olarak çatışmaların yaşanması dışarıya gerçekleşen göçlerde önemli bir faktörü oluşturmaktadır.

4.1. Doğal Engeller

Afganistan, Orta Asya'nın güneyinde yer alan ve stratejik olarak doğu-batı ve kuzey güney ticaret yollarının kesiştiği noktada bulunan bir ülkedir. Ülkenin kuzeyde Türkmenistan, Özbekistan ve Tacikistan ile doğuda Türkistan ve Pakistan, batıda ise İran ile sınırı bulunmaktadır. Bir kara ülkesi olan Afganistan en uzun sınırını Pakistan (1240km) en kısa sınırını ise Çin (565km) ile paylaşmaktadır. Başkenti Kabil olan ülke, 647 500 km² yüz ölçüme sahiptir (Blood 2001).

Yüzey şekilleri bakımından dağlık bir görünüme sahip olan Afganistan'ın en önemli sıradağlarını Alp Himalaya dağ sistemi içerisine giren Hindukuş Dağları oluşturmaktadır. Jeolojik hareketlerin yoğun olarak yaşandığı sahada yüksekliği 6000 m'yi aşan zirveler bulunmaktadır. Hindukuş Dağları'nın kuzeyi ülkenin tarım alanlarını oluşturan ovalardan oluşurken; güneyi ise yarı kurak ve kurak özellikler gösteren platolardan oluşmaktadır. Kuzeyde 600 km boyunca uzanan ve ülke tarımına hayat veren Ceyhun ırmağı kolları (Kunduz, Kokça) aynı zamanda Özbekistan ve Tacikistan ile sınır oluşturmaktadır (Gümüş, 2004:126).

Kaynak: Milli Savunma Bakanlığı Harita Genel Müdürlüğü, 2021.

Şekil 2: Afganistan fiziki haritası

Ülkenin iklimi genel olarak karasal iklim olarak nitelendirilebilse de farklı alanlarda değişiklikler gözlenmektedir. Kış, Hâmûn havzasında ve kuzeyde yer alan Amuderya vadisinde yumuşak geçerken, dağlık alanlarda ulaşımı durduracak kadar şiddetli geçmektedir. Yaz mevsimi ise sıcak ve kurak geçerken, bazı vadilerde sıcaklıklar 50°C kadar çıkabilmektedir. Sıcaklıklarda olduğu gibi yıllık yağış miktarında da bölgelere göre farklılıklar gözlenmektedir. Dağlık bölgenin kuzey ve güney yamaçlarında 200-400mm

arasında değişen yağış miktarı, Sistan bölgesinde 100mm'nin altına düşmektedir. Hindikus dağlarının zirvelerinde ise 1000mm'nin üzerinde yağış görülmektedir (Saray, 1988: 402).

Tüm bu coğrafi özellikler göz önünde bulundurulduğunda, Afganistan'da yıllardır devam göç hareketleri üzerinde sahip olduğu coğrafi yapının oldukça etkili olduğu görülmektedir. Ülkenin iç kesimlerinde yer alan yüksek dağlar ile güneyinde yer alan yüksek platolarda görülen kurak ve yarı kurak iklim, temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olan birçok insanın göç etmesinde etkili olmuştur. Aynı zamanda coğrafi şartlara bağlı olarak bölgeler arasında görülen sosyo-ekonomik gelişmişlik farkı da Afganistan'da yaşanan göç hareketlerinde etkilidir. İklimin ve yüzey şekillerinin de etkisiyle ülkenin kuzeydoğusu ile güneybatısı arasında oluşan gelişmişlik farkı Afganların hem ülke içerisinde hem de uluslararası düzeyde hareketliliğine neden olmaktadır. Afganistan topografyasında görülen bu doğal engeller yalnızca insanların ülke içerisinde ve uluslararası düzeyde yer değiştirmesine neden olmamakta aynı zamanda gerçekleşen göçlerin daha zor ve tehlikeli hale gelmesinde önemli bir etkiye sahip olmaktadır.

4.2. Demografi

Afganistan pek çok demografik özelliği açısından Afrika ülkelerine benzemektedir ve geri kalmış ülkelerle aynı grupta yer almaktadır.

Afganistan'da 1972-1974 tarihleri arasında ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID)'nin desteği ile yapılan demografik araştırmanın sonuçları incelendiğinde ülke nüfusunun 10,2 milyon olduğunu görülmektedir. 1979 yılında gerçekleştirilen, sistematik ve bilimsel olarak yapılan son nüfus sayımının sonuçları ise ülke nüfusunun 15,6 milyon olduğunu göstermektedir. 1979 yılından sonra sistematik ve bilimsel olarak nüfus sayımının yapılamamış olması nedeniyle günümüzde Afganistan'a ait nüfus verilerinin tamamı ya örnekleme dayalı araştırmalardan ya da tahminlerden gelmektedir (Koç ve Eryurt,2017:42).

Afganistan nüfusunun yıllara göre değişimini incelediğimizde (Tablo 1), 1980-1985 yılları arasında nüfus artışında bir düşüş yaşandığı sonraki yıllarda ise sürekli olarak artış olduğu görülmektedir. Nüfusun cinsiyet dağılımını incelediğimizde kadın-erkek dengesinde bir değişiklik gözlenmezken; nüfus yoğunluğunda ciddi bir artış gözlenmektedir. 1980 yılında 20,46 olan nüfus yoğunluğu 2020 yılında 59,63'e yükselmiştir.

Tablo 2:

Afganistan nüfusunun yıllara göre değişimi

Yıllar	Nüfus	% Erkek	% Kadın	Yoğunluk (Km2)	Nüfus Sıralaması
2020	38.928.346	%51.32	%48.68	59,63	37
2019	38.041.754	%51.48	%48.52	58,27	37
2018	37.171.921	%51.51	%48.49	56,94	38
2017	36.296.113	%51.53	%48.47	55,60	39
2016	35.383.032	%51.55	%48.45	54,20	39
2015	34.413.603	%51.55	%48.45	52,71	40
2010	29.185.507	%51.38	%48.62	44,70	40
2005	25.654.277	%51.73	%48.27	39,30	45
2000	20.779.953	%51.49	%48.51	31,83	48
1995	18.110.657	%51.75	%48.25	27,74	50
1990	12.412.308	%51.17	%48.83	19,01	57
1985	11.938.208	%51.07	%48.93	18,29	56
1980	13.356.511	%50.85	%49.15	20,46	51

Kaynak: World Population Review, 2020

Afganistan’da kadın başına düşen çocuk sayısının yıllara göre değişimine bakıldığında (Tablo 3) 1990-2000 yılları arasında dalgalanmalar olmakla birlikte 2000 yılından sonra hızlı bir düşüş yaşanmaya başlamıştır. 2000 yılı itibariyle 7,7 olan kadın başına düşen çocuk sayısı 2020 yılında 4,6’ya düşmüştür. Doğumda beklenen yaşam süresini incelediğimizde, 1990 yılından itibaren artış olduğu gözlenmektedir. 1990 yılında doğumda beklenen yaşam süresi kadınlarda 53,1, erkeklerde 50,9 iken 2020 yılında ise kadınlarda 67,6, erkeklerde 64,5’e yükselmiştir. Tablo 3’de yer alan sonuçlar 1990-2020 döneminde bebek ölüm hızında bir düşüş yaşandığını göstermektedir. 1990 yılında her bin doğumda ölen çocuk sayısı 110,33 iken bu sayı 2000’de 84,65, 2010’da 60,01, 2020 yılında ise 44,61’e düşmüştür.

Tablo 3:

Afganistan'ın bazı demografik verileri

Demografik Özellikler	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020
Toplam Doğurganlık Hızı (TDH Kadın Başına)	7.7	7.5	7.7	7.2	6.5	5.4	4.6
Doğumda Beklenen Yaşam Süresi							
Erkek	50.9	53.5	55.8	58.3	60.9	62.9	64.5
Kadın	53.1	55.9	58.3	61	63.8	65.8	67.6
Bebek Ölüm Hızı (Binde)	110.33	96.17	84.65	72.19	60.01	51.71	44.61

Kaynak: Worldometer, 2021.

Toplam doğurganlık hızının yüksek olması, doğumda beklenen yaşam süresinin düşük olması, bebek ölüm hızının yüksek olması ve yetersiz sağlık koşulları nedeniyle ölümlülük oranlarının yüksek olması gibi nedenler Afganistan'ın demografik açıdan geri kalmış ülkeler içerisinde yer almasına neden olmaktadır.

En büyük kültürel, ırka, dine ve dile bağlı gruplar olan etnik gruplar esas alınarak Afgan toplumu incelendiğinde, on sekiz farklı etnik grup karşımıza çıkmaktadır: Peştunlar, Türkler (Türkmen, Özbek, Kızılbaş, Kırgız, Kazak, Karakalpak), Tacikler, Aymaklar, Hazaralar, Beluciler, Beluçlar, Brahuiler, Nuristaniler, Araplar, Hindular, Rajasthaniler, Pamiriler, Yatlar, Sihler, Pencabiler, Paşhailer, Dervaziler. Ancak Afganistan'da bu kadar fazla sayıda etnik grup bulunmasına rağmen, ülke içerisinde siyasi bir güç oluşturabilecek nüfusa sahip dört grup bulunmaktadır. Bunlar: Peştunlar, Türkler, Tacikler ve Hazaralardır (Çınarlı, 2012:73-74).

Afganistan nüfusunun etnik yapısına bakıldığında (Tablo 3) 2020 yılı itibariyle Peştunlar'ın nüfusun %42'sini; Taciklerin %27'sini; Hazaraların %9'unu; Özbeklerin %9'unu oluşturduğu görülmektedir. Aralarında Türkmenlerin de bulunduğu diğer etnik

grupların toplamı ise nüfusun %13'ünü oluşturmaktadır. Tablo'da yer alan sonuçlar, 1970-2020 yılları arasında etnik yapıda bazı değişiklikler olduğunu göstermektedir. Bu dönemde Peştun, Hazara, Özbek ve diğer etnik grupların nüfus içerisindeki payları artarken, Tacik, Aymak ve Türkmenlerin payının azaldığı görülmektedir.

Tablo 4:

Afganistan'ın etnik yapısı

Etnik Gruplar	1970	2020
Peştun	39.4	42
Tacik	33.7	27
Hazara	7.9	9
Özbek	8.1	9
Aymak	4.1	4
Türkmen	3.3	3
Beluci	1.6	2
Diğer	1.9	4

Kaynak: Statista, 2021.

Peştunlar, Afganistan tarihinin geleneksel olarak en kalabalık ve güçlü grubunu oluşturmaktadır. Hükümette, orduda ve bürokraside neredeyse tüm üst kademelerde Peştunlar bulunmaktadır. Savaş öncesinde Afganistan nüfusunun çoğunluğunu Peştunlar oluşturmaktaydı ancak savaşın çıkışıyla birlikte ülke dışına en fazla göç eden grubu Peştunlar oluşturmaktadır. Yaşanan göçler sonucunda Peştun nüfusunun, genel nüfus içerisindeki payının %50'nin altına düştüğü görülmektedir (Çınarlı, 2012:74). Bu durum üzerinde etkili olan faktörleri incelediğimizde, Peştunların ülke içerisindeki en ayrıcalıklı etnik grubu oluşturması ve yasal olarak gerçekleşen göçlerde gerekli olan izin ve sermayeye sahip olmaları etkili olmaktadır.

Afganistan'da bulunan etnik grupların birbirleri ile iç içe olmaları genellikle karmaşık ve düşmanca ilişkilerin oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Etnik gruplar arasında yaşanan gerginlikler çoğu zaman mal paylaşımı, toprak, su, iş, para ve hükümet fırsatlarına erişim gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır. Peştunlar ülke genelinde en etkili grup olduğu

için bunların etkili olduğu hükümetler genelde bu çatışmalarda Peştunlar'ın tarafında yer almaktadır. Ülke genelinde Peştun hakimiyeti kurmak isteyen hükümetler, güneyden getirilen Peştun gruplarını kuzeye, özellikle kaynaklara yakın yerlere yerleştirmektedirler. Yaşanan bu olaylar sonucunda diğer etnik gruplar arasında Peştunlara karşı düşmanlık oluşmaktadır. Prestij de yaşanan çatışmaları tırmandıran önemli etkenlerden biridir. Çünkü, etnik grupların statülerine göre değerlendirildikleri düşünülmektedir. Grupların statüleri konusunda her grup farklı görüşe sahip olsa da genelde Hazaraların en düşük statüdeki grup, Peştunların en prestijli grup olduğu kabul edilmektedir (Çınarlı, 2012:79-80).

4.3. Ekonomi

Afganistan'ın yakın tarihinde yaşanan şiddetli savaş ve iç çatışmalar, ülke ekonomisinin bir türlü istikrar sağlayamamasının altında yatan en önemli etkenleri oluşturmaktadır. Afgan ekonomisinde yaşanan bu olumsuzluklar var olan yoksulluğu daha da belirgin hale getirmekte ve savaşa bağlı gerçekleşen göçlerin yanında yoksulluğa bağlı olarak gerçekleşen göçlerin de oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Nüfusun %35'inden fazlası yoksulluk sınırının altında yaşayan Afganistan'da her geçen gün yoksulluğa bağlı olarak göç edenlerin sayısı artmaktadır. Aynı zamanda ülke nüfusunun önemli bir bölümünü oluşturan genç nüfusun istihdam edilememesi her geçen gün gençlerin çalışabilmek için ülke dışına göç etmesine neden olmaktadır.

Bununla birlikte ülkenin yüzey şekilleri bakımından dağlık ve engeli bir görünüme sahip olması; önemli bir bölümünde yarı kurak ve kurak iklim özelliklerinin görülmesi; ekonomisi tarıma ve hayvancılığa dayalı olan Afganistan'ın giderek daha da yoksullaşmasına ve bu durum gerçekleşen göçlerin daha hızlı artmasına neden olmaktadır.

Orta Asya'da yer alan ülkeler arasında ekonomik yapısı en kötü ülke kuşkusuz Afganistan'dır. Temel ekonomi politikası yabancı yatırım ve dış yardım üzerine kurulmuş olan Afganistan'da dış mali yardım ve yatırımların en doğru şekilde kullanılarak özel sektörün canlanması ve büyümesi amaçlanmaktadır (DEİK, 2021).

Afganistan ekonomisi, 2001 yılından itibaren önemli ölçüde gelişme göstermektedir. Bu gelişmenin ardında, ülkeye yapılan uluslararası yatırım ve yardımların artmasının yanı sıra dört yıl süren kuraklığın ardından artan yağışlarla birlikte tarımsal üretimde gözlenen artış yatmaktadır. Yaşanan bu gelişmelere rağmen, Afganistan hâlâ dünyanın en yoksul ve geri kalmış ülkeleri arasında yer almaktadır (Koç ve Eryurt,2017:45; DEİK,2021).

Afganistan topraklarının yalnızca %15'i ekilebilir olmasına rağmen, tarım ve hayvancılık ülke ekonomisinin temelini oluşturmaktadır. Sanayi üretimi ise genel olarak mobilya, gübre, çimento, sabun, doğalgaz, el yapımı halılar, mermer, bakır, kömür işletmelerine dayanmaktadır. Doğal kaynaklar açısından zengin yataklara sahip olan Afganistan'da doğalgaz, kömür, petrol gibi enerji mineralleri ile birlikte demir, altın, bakır, kireç taşı, mermer, kil ve tuz yatakları bulunmaktadır (DEİK, 2021).

Tablo 5:

Ekonomik göstergeler

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
GSYİH (Milyar \$)	19.9	18	18.87	18.35	19.29	19.8
Kişi Başına Düşen GSYİH (\$)	578.5	509.2	519.9	493.8	507.1	508.8
Kişi Başına Düşen GSMH (\$)	600	550	530	520	530	500

Kaynak: World Bank, 2021.

Dünya Bankası verilerine göre, 2020 yılında Afganistan'ın gayrisafi yurtiçi hasılası 19,8 milyar dolar; kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hasılası ise 508,8 dolardır. Kişi başına düşen milli gelire baktığımızda ise 2020 yılı itibari ile 500 dolar olduğu görülmektedir. Kişi başına düşen milli gelirin çevre ülkelere göre çok düşük, istihdam olanaklarının az ve yetersiz olması gibi nedenler uzun yıllardır devam eden göç olgusunu daha da derinleştirmektedir.

Afganistan ekonomisi üzerinde etkili olan bir diğer faktör ise kayıt dışı ekonominin varlığıdır. Tüm bu resmi verilere rağmen Afganistan'da ekonominin büyük bir kısmının gayri resmi yollardan yürümesi ve bunların da kayıt altına alınamaması nedeniyle gerçek ekonomik büyüklük aslında hiçbir zaman hesaplanamamaktadır.

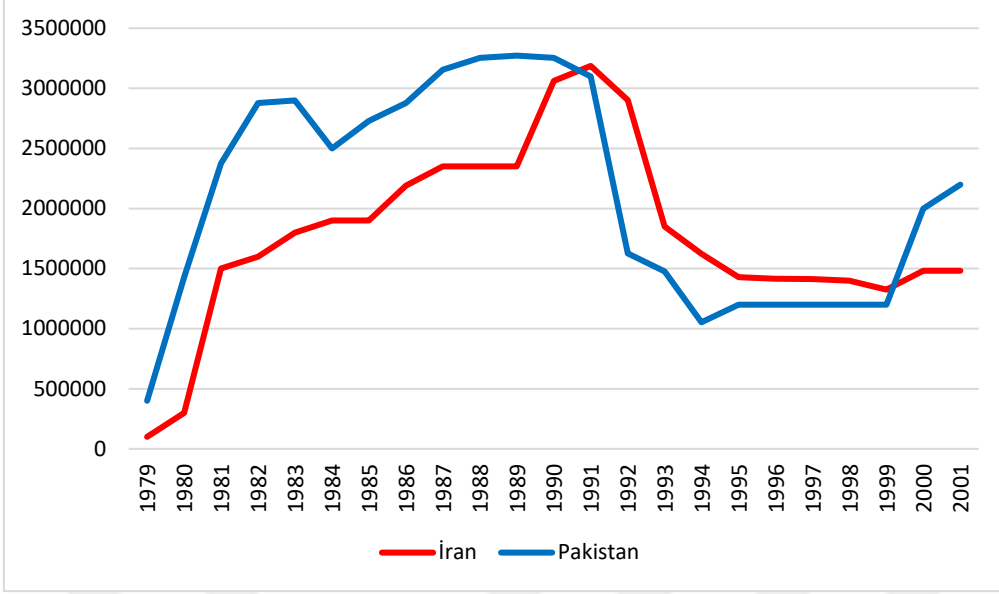
Beşeri yoksulluk endeksi sıralamasında 189 ülke içerisinde 169. sırada olan Afganistan'da, okuma yazma oranının yüzde 38,2 olduğu; doğuştan beklenen yaşam

süresinin 60.7 olduğu; nüfusun %78'inin temiz içme suyuna ulaşamadığı görülmektedir (UNDP, 2020).

4.4. Afganistan'dan Göçü Etkileyen Politik Süreçler

Afganistan, yıllardır yaşanan savaşlar ve iç çatışmalar nedeniyle dünya mülteci ve sığınmacı nüfusunun oldukça önemli bir kısmının çıkış noktasını oluşturmaktadır. 1970'lerde gerçekleşen darbe ve Sovyetler Birliği müdahalesi ile artan mülteci akını sonrası Afganistan merkezli 6,2 milyon mülteci ve sığınmacı özellikle de İran ve Pakistan'a; daha sonra da üçüncü ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır. 1990'ların başında hükümetin devrilmesi ile azalan mülteci akını 1996 yılında Taliban'ın ülkeyi ele geçirmesi ile tekrar artmaya başlamıştır. 2002 yılında ABD önceliğinde yapılan askeri müdahale sonrası Taliban rejiminin yıkılması ve Hamid Karzai yönetiminde yeni hükümetin kurulmasıyla birlikte Afgan mülteci ve sığınmacıların sayısında azalma yaşanmıştır. Burada özetle anlatılan Afganistan'dan diğer ülkelere yaşanan göç hareketlerinin daha iyi anlamak için ülke tarihindeki politik süreçlere daha yakından bakmak gerekmektedir.

1973 yılında gerçekleşen kanlı darbe sonrasında iç karışıklıkların başlaması ve Afganistan'ın 1979 yılında Sovyetler Birliği tarafından işgal edilmesi kitlesel göç hareketlerinin yaşanmasına yol açmıştır. 1979-1989 yılları arasında yaşanan işgal boyunca, İran, Pakistan, Türkiye, Özbekistan gibi ülkelere yaklaşık 6 milyon Afgan göç etmek zorunda kalmıştır. Özellikle de İran ve Pakistan yoğun mülteci akınının başladığı dönemde açık kapı politikası izlediğinden dolayı göç edenlerin çok önemli bir kısmını kabul etmiştir.

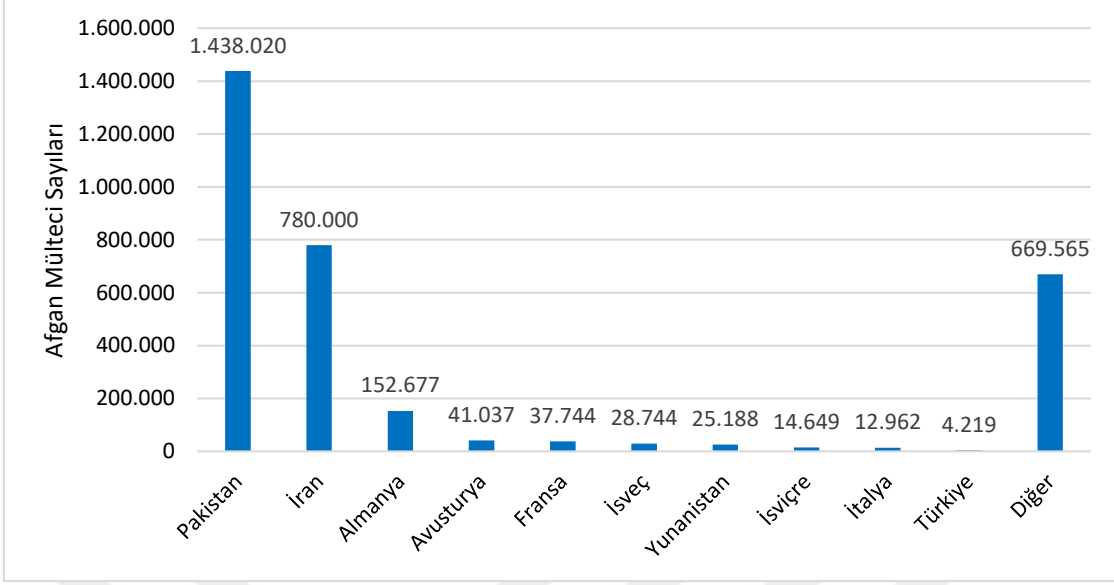

Kaynak: UNCHR, 2021.

Şekil 3:1979-2001 döneminde Pakistan ve İran'daki Afgan mültecilerin sayısı

1992-1996 yılları arasında mücahitler arasında yaşanan iktidar kavgası sonucunda ülke iç savaşa sürüklenmiş ve bir kez daha kitlesel göç hareketleri hız kazanmıştır. İç savaş sonrası 1996 yılında iktidarı ele geçiren Taliban'ın şeriata dayanan yeni yönetimi, dini azınlıklar başta olmak üzere eğitilmiş, elit, sanatçı kesimlere uyguladığı baskı ve yasaklar ülkede var olan kitlesel göçün artmasına neden olmuştur (Lucia, 2015; Öksüz, 2021:54).

Afganistan'da yaşanan bu gelişmelere rağmen ABD'nin Taliban'a karşı destek ve tutumlarını 11 Eylül 2001 tarihine kadar değiştirmemiştir. Ancak 11 Eylül 2001'de Pentagon ve İkiz Kuleler'e yapılan saldırılar, ABD'nin tepkisini saldırı sorumlusu olarak gördüğü El Kaide örgütüne ve örgütün lideri Bin Ladin'i gizlemek ile suçlanan Taliban'a yönelmesine neden olmuştur. Taliban'ın Usame bin Ladin'i teslim etmemesini öne süren Amerika Birleşik Devletleri, Afganistan'ı terör merkezi ilan ederek, önce hava sonra da karadan operasyon düzenlemiştir. ABD, 2001 yılının sonuna doğru yaptığı açıklamada Afganistan'ın birçok yerinde Taliban'ın ortadan kaldırıldığını açıklamıştır (Sivrioğlu ve Türkoğlu, 2017:299). 2002 yılında uluslararası topluluklarında desteği ile Hamid Karzai yönetiminde yeni bir hükümet kurulmuştur. Bu dönemde, BMMYK'nın da desteği ile tarihin en büyük geri dönüş hareketlerinden birisi yaşanmış, 6 milyondan fazla Afgan mülteci ülkesine geri dönmüştür (İçduygu ve Karadağ:2018:487).

Kaynak: UNCHR, 2021.

Şekil 4: Afgan mültecilerin ülkelere göre dağılımı

Afganistan'dan İran ve Pakistan'a olan mülteci akını 2001 yılından sonra önemli bir azalma göstermektedir. 2001 yılında İran ve Pakistan'da yaşayan Afgan mülteci sayısı 3,7 milyon iken bu sayı 2006 yılında 2 milyona 2013 yılında ise 1,7 milyona kadar düşmüştür. Yaşanan bu azalmanın arkasında 2002 yılından sonra yaşanan geri dönüş süreci yatmaktadır (Koç ve Eryurt, 2017:48).

Görüldüğü gibi uzun yıllardır devam eden şiddet ve çatışmalardan dolayı göç süreklilik kazanmıştır. BMMYK tarafından yayınlanan 2021 raporunda, halihazırda dünya genelinde 3 milyon 200 bin Afgan göçmenin yaşadığı belirtilmiştir. Yurt dışında sığınmacı statüsünde bulunan 240 bin ve ülke içerisinde yerinden edilmiş 2 milyon 900 bin Afgan belirtilen sayılar içerisinde verilmemiştir. Sürekli olarak artan şiddet olayları sonucunda bu rakamların daha da artacağı düşünülmektedir (UNCHR, 2021).

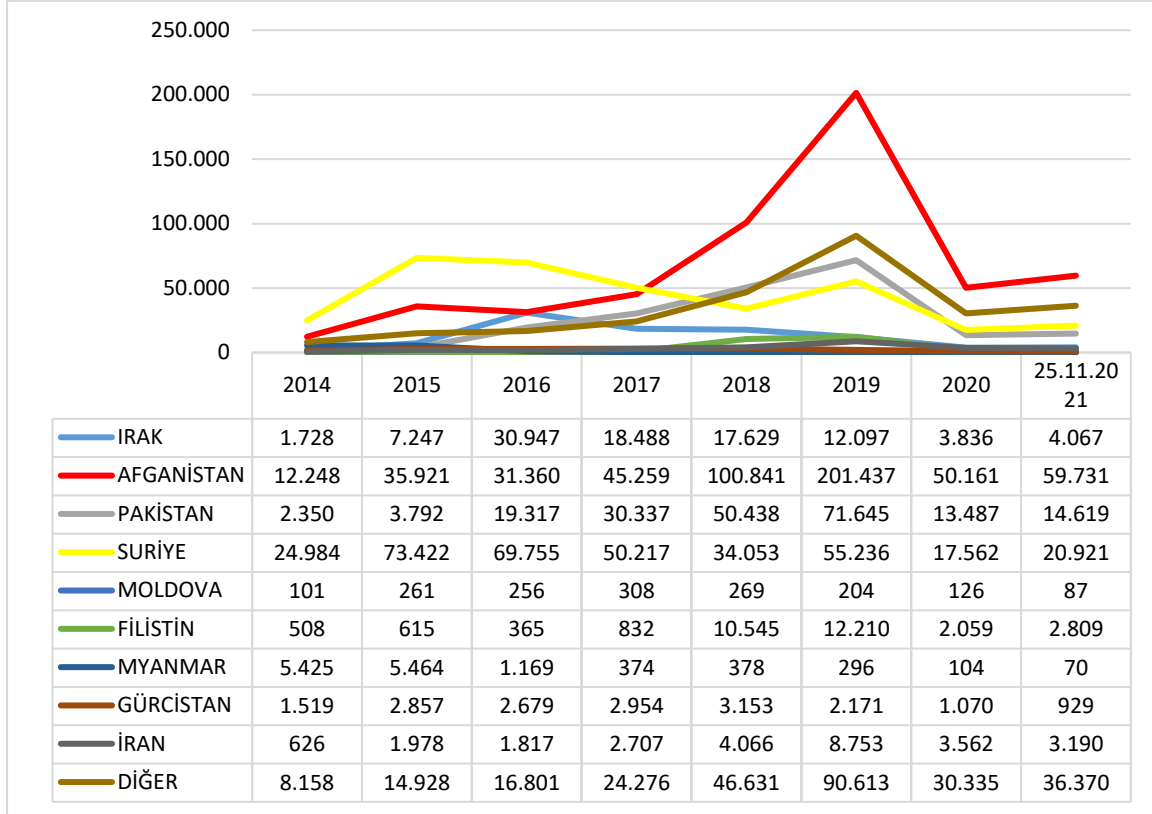
BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR

5.1. Afganistan'dan Türkiye'ye Gerçekleşen Göçler

Türkiye her ne kadar Afganistan ile sınır komşusu olmasa da çevre ülkelere göre daha iyi ekonomik şartlara sahip olması ve konumu itibari ile son yıllarda Afgan göçmenlerin en çok tercih ettiği ülkeler arasında yer almaktadır. Türkiye'nin gerek Avrupa ülkeleri ile sınırı olması gerekse iş imkânlarının iyi olması nedeniyle Afgan göçmenlerin bir kısmı için transit veya köprü niteliği taşıırken diğer bir kısmı için hedef ülke konumunda bulunmaktadır. 2001 yılı itibari ile Türkiye'ye gelmeye başlayan Afgan göçmenlerin sayısında 2014 yılından sonra ülke genelinde artan güvenlik sorunları ve işsizlik nedeniyle hızlı bir artış yaşanmaktadır. Bununla birlikte son yıllarda ABD'nin İran'a uyguladığı yaptırımlarla birlikte ekonomisinin kötü etkilenmesi ve para değerinin uluslararası piyasada düşmesi, İran'da yaşayan birçok Afgan göçmenin Türkiye'ye yönelmesine yol açmaktadır (Dashti, 2021:391).

Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) raporunda, Türkiye'de 3,9 milyon göçmen ve mülteci bulunmaktadır. Suriyelilerden sonra en kalabalık grubu Afgan göçmenler oluşturmaktadır. Türkiye, 2011 yılı itibari ile dünyada en çok göçmen barındıran ülke konumundadır (IOM, 2021).

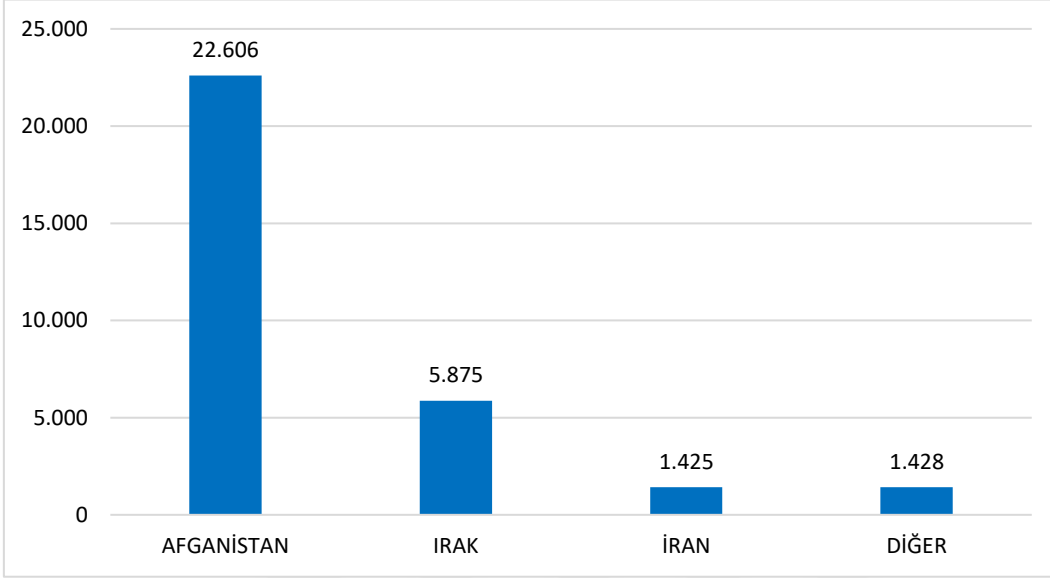
Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, Düzensiz Göç İstatistikleri, 2021

Şekil 5: Türkiye'de yakalanan düzensiz göçmenlerin yıllara göre dağılımı

2021 yılı başlarında Afganistan'da yaşanan şiddetli çatışmalar sonucunda Türkiye yönelen kitlesel Afgan göçü ile alakalı tartışmalar başlamıştır. Yaşanan Afgan göçüne karşı Türkiye'de tepkilerin artması üzerine sınırlarda güvenlik önlemleri arttırılmıştır. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı'nın 25 Kasım 2021 raporlarına göre, 142 793 düzensiz göçmen yakalanmıştır. Afgan göçmenler 59 731 kişi ile yakalananlar arasında en kalabalık grubu oluşturmaktadır (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2021).

Savaş veya zulüm sebebiyle ülkesinden kaçmak zorunda kalan ve ülkesine dönemeyecek olan bireylerin Türkiye'de sığınma başvurusu yapma hakkı bulunmaktadır. Uluslararası koruma olarak adlandırılan bu statüyü elde etmek isteyen kişilerin İl Göç İdaresi Başkanlığı'na başvuruda bulunması gerekmektedir. Yapılan başvuru sonrası kişiye Uluslararası Koruma Sahibi Kimlik Belgesi verilmekte ve ilgili karar çıkıncaya kadar Türkiye'de kalma izni ile bazı temel hizmet ve haklardan yararlanma imkânı sağlanmaktadır. Başvurunun kabul edilmesi durumunda ise başvuran kişiye uluslararası koruma statüsü verilmektedir. Türkiye'de bulunan ve uluslararası koruma başvurusu olumlu sonuçlanan

Afgan göçmenler, durumlarına göre ikincil koruma veya şartlı mülteci statülerinden birisine sahip olmaktadır (Mülteci Hakları Merkezi, 2017).

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2020.

Şekil 6: Uluslararası koruma başvurusu yapan ilk 3 uyruk

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı tarafından yayımlanan 2020 yılı son raporlarına göre 31 334 kişi uluslararası koruma başvurusunda bulunmuştur. Başvuruda bulunanlar arasında Afgan uyruklu göçmenler 22 606 kişi ile ilk sırada yer alırken Irak uyruklu göçmenler 5 875 ile ikinci sırada yer almaktadır.

Göç İdaresi Başkanlığının son olarak 25 Kasım 2021 tarihinde güncellediği verileri incelediğimizde, Türkiye’de ikamet izni ile yaşayan 1 milyon 267 bin yabancı bulunmaktadır. İkamet izni bulunan ilk 10 uyruk içerisinde Afgan uyruklu yabancılar 53.946 kişi ile sekizinci sırada yer alırken, kısa dönem ikamet izniyle ülkemizde bulunan yabancılar içerisinde 43 800 kişi ile yedinci sırada yer almaktadır (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2021).

5.2. Demografik Veriler

5.2.1. Katılımcıların Yaş ve Cinsiyet Özellikleri

Çanakkale kentinde yapılan araştırmada katılımcıların %96,8’ini (60 kişi) erkek göçmenler oluştururken %3,2’sini kadın göçmenler oluşturmaktadır. Katılımcılar arasında erkek oranının kadın oranından yüksek olmasında, Afganistan ile Türkiye arasında kaçak yollar ile gerçekleşen göçlerin can güvenliği açısından tehlike arz ediyor olması ve evli olan

erkeklerin ailelerini Afganistan’da bırakması etkili olmaktadır. Katılımcıların yaş gruplarına göre dağılımlarına bakıldığında ise en yüksek oran 18-29 yaş aralığında görülmektedir. Katılımcıların %79’unu 18-29 yaş grubu oluştururken, %14,5’ini 30-39 yaş grubu, %1,6’sını 40-49 yaş grubu ve 60 yaş ve üzeri grubu, %3,2’sini ise 50-59 yaş grubu oluşturmaktadır (Tablo 6). Bu durum araştırmaya katılan grubun özellikle genç erkeklerden oluştuğunu göstermektedir.

Tablo 6

Afgan göçmenlerin yaş ve cinsiyet özellikleri

Cinsiyet	Yaş										Toplam	%
	18-29	%	30-39	%	40-49	%	50-59	%	60+	%		
Erkek	48	77,4	8	12,9	1	1,6	2	3,2	1	1,6	60	96,8
%	80		13,3		1,7		3,3		1,7		100	
Kadın	1	1,6	1	1,6	0	0	0	0	0	0	2	3,2
%	50		50		0		0		0		100	
Toplam	49	79	9	14,5	1	1,6	2	3,2	1	1,6	62	100

5.2.2. Katılımcıların Eğitim Durumu ve Meslek Dağılımları

Afgan göçmenlerin eğitim seviyesi ve meslek gruplarının dağılımını incelediğimizde okuma-yazma bilmeyen veya herhangi bir eğitim mezunu olmayan göçmenlerin %35,9 ile ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bunu sırasıyla Afganistan eğitim sistemine göre 3 yıllık lise (%19,3), 3 yıllık ortaokul (%17,7), 6 yıl ilkokul (%14,5), 4 yıl lisans (%11,2), 2 yıl yüksek lisans (%1,6) kategorileri izlemektedir. Meslek grupları içerisinde kayıt dışı geçici işçi olarak çalışanların oranı ise %58,1 ile ilk sırada gelmektedir. Kayıt dışı geçici işçiler gün içerisinde herhangi bir işte çalışan ve bir meslek grubuna dâhil olmayanlar olarak nitelendirilmiştir. Kayıt dışı geçici işçileri sırası ile inşaat işçisi (%14,5) ve şoförlük (%4,8) kategorileri izlemektedir (Tablo 7).

Tablo 7’yi incelediğimizde herhangi bir eğitim kurumundan mezun olmayı gerektirmeyen işlerde çalışan göçmenlerin lise ve aşağısı eğitim seviyesinden mezun olduğu görülmektedir. İnşaat işçilerinin %88,9’u, kayıt dışı geçici işçi, şoför, çiftçi, terzi, çoban gibi meslek gruplarının ise %100’ü lise ve aşağısı eğitim seviyesi mezunları oluşturmaktadır.

Çanakkale’de yapılan çalışmanın sonuçlarının da gösterdiği gibi kentte yaşayan ve araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin genel olarak eğitim seviyesinin düşüklüğü dikkat çekmektedir. Ayrıca göçmenlerin eğitim düzeyinin %68’lik kısmının ortaokul ve aşağısı seviyesinde olması Çanakkale’ye yönelik nitelikli bir göçün olmadığı ve daha çok eğitim seviyesi düşük olan göçmen kitlesi ile karşı karşıya olduğunu göstermektedir.

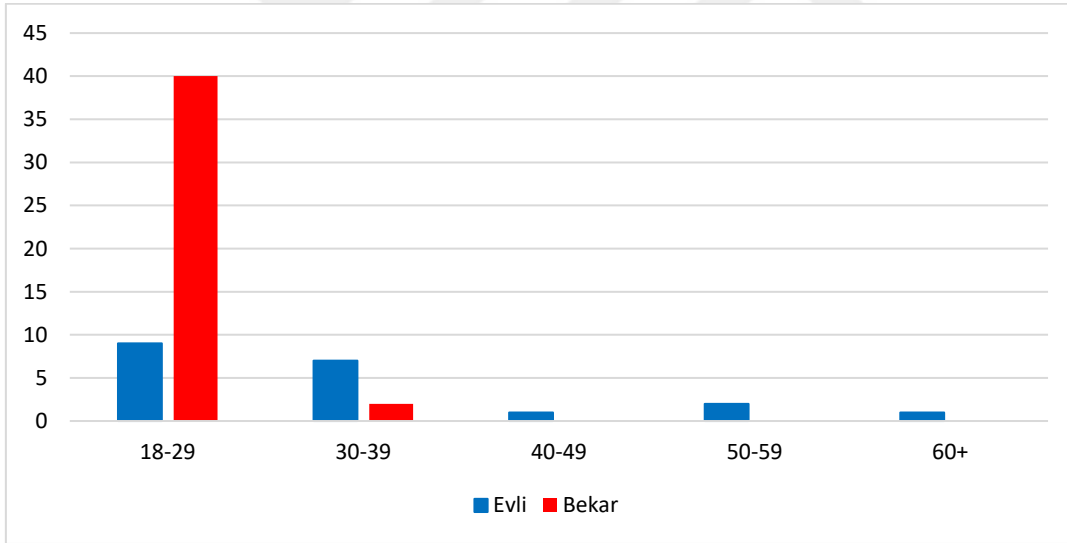
Tablo 7

Afgan göçmenlerin eğitim durumu ve Afganistan'daki meslekleri

Meslek	Eğitim Durumu						Toplam	%
	Okur-yazar değil	İlkokul	Ortaokul	Lise	Lisans	Yüksek Lisans		
İnşaat İşçisi	6	1	0	1	1	0	9	
%	9,7	1,6	0,0	1,6	1,6	0,0		14,5
Kayıt Dışı Geçici İşçi	12	5	10	9	0	0	36	
%	19,4	8,1	16,1	14,5	0,0	0,0		58,1
Şoför	1	0	1	1	0	0	3	
%	1,6	0,0	1,6	1,6	0,0	0,0		4,8
Moderatör	0	0	0	0	1	0	1	
%	0,0	0,0	0,0	0,0	1,6	0,0		1,6
Çiftçi	1	0	0	0	0	0	1	
%	1,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		1,6
Fotoğrafçı	0	0	0	1	0	0	1	
%	0,0	0,0	0,0	1,6	0,0	0,0		1,6
Kasap	0	1	0	0	0	0	1	
%	0,0	1,6	0,0	0,0	0,0	0,0		1,6
Öğretmen	0	0	0	0	1	0	1	
%	0,0	0,0	0,0	0,0	1,6	0,0		1,6
Öğrenci	0	0	0	0	1	0	1	
%	0,0	0,0	0,0	0,0	1,6	0,0		1,6
Tercüman	0	0	0	0	1	0	1	
%	0,0	0,0	0,0	0,0	1,6	0,0		1,6
Çoban	2	0	0	0	0	0	2	
%	3,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		3,2
Ekonomist	0	0	0	0	0	1	1	
%	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,6		1,6
Mermerci	0	0	0	0	1	0	1	
%	0,0	0,0	0,0	0,0	1,6	0,0		1,6
Bilgisayar Mühendisi	0	0	0	0	1	0	1	
%	0,0	0,0	0,0	0,0	1,6	0,0		1,6
Ev Hanımı	0	1	0	0	0	0	1	
%	0,0	1,6	0,0	0,0	0,0	0,0		1,6
Terzi	0	1	0	0	0	0	1	
%	0,0	1,6	0,0	0,0	0,0	0,0		1,6
Toplam	22	9	11	12	7	1	62	100

5.2.3. Katılımcıların Medeni Durumları

Katılımcıların medeni durumlarının yaş gruplarına göre dağılımlarına bakıldığında, %68'inin bekâr (42 kişi), %32'sinin evli (20 kişi) olduğu, özellikle 18-29 yaş grubunun çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir (Şekil 7). Araştırmaya katılanlar içerisinde 30 yaş ve altındaki grupta bekâr sayısının oldukça fazla olması dikkat çekmektedir. Sahada yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bilgilere göre bekâr grup içerisinde %95'lik bir orana sahip olan 18-29 yaş aralığındaki kişi sayısının fazla olmasının en temel nedeni ülkede uzun süredir devam eden şiddetli çatışmalar ve iç savaşın olmasıdır. Ülkede yer alan şiddetli çatışma ve savaş ortamının getirdiği yoksulluk, ülkede içerisinde yaşayan gençlerin erken yaşta geçimini sağlayabilmek ve daha iyi yaşam standartlarına sahip olabilmek amacıyla göç hareketlerine katılmasına neden olmaktadır. Bu durumun göç eden bekar erkeklerin oranını yüksek olmasında etkili olduğu düşünülmektedir.

Şekil 7: Afgan göçmenlerin yaş gruplarına göre medeni durumları

5.2.4. Katılımcıların Anadilleri

Araştırmaya katılanların anadilleri incelendiğinde %38,7'sinin anadilinin Özbekçe olduğu görülmektedir. Özbekçeyi %33,9 ile Farsça, %25,8 ile Türkmençe ve %1,6 ile Peştuca takip etmektedir (Tablo 8). Katılımcılar arasında Afganistan'ın resmi dillerinden birisi olarak bilinen Peştucanın az olması dikkat çekmektedir. Bu durum Türkiye'ye göç

eden Afgan göçmenlerin, Türkiye tercih etme nedenlerinden birisi olarak gösterdiği ‘konuştuğumuz dile yakın bir dilin konuşuluyor olması’ nedenini desteklemektedir.

Afgan göçmenlerin eklediği cümlelerden birkaçı:

“Burası dilimiz. Türk dilimiz benziyor. Hiç olmazsa polisler bizi yakalasa kendimizi anlatırız. Başka memleketlere gitsek kendimizi anlatamayız. Onun için burayı seçtik.”
(K27).

Tablo 8 Afgan göçmenlerin anadilleri

Anadil	Sayı	%
Türkmence	16	25,8
Özbekçe	24	38,7
Farsça	21	33,9
Peştuca	1	1,6
Toplam	62	100

5.2.5. Katılımcıların Bildiği Diğer Diller

Katılımcıların büyük çoğunluğu (%96,7) anadil dışında en az bir dil bilmektedir. Afgan göçmenlerin %75,8’i Türkçeyi anadili dışında bildiği başka dil olarak belirtmiştir. Bu durum Çanakkale’de yer alan göçmenlerin büyük bir kısmının dil ile alakalı herhangi bir sorun yaşamadığını ve yerel halk ile iletişim konusunda herhangi bir sıkıntı çekmediğini göstermektedir. Afganistan’ın resmi dili olarak bilinen Farsça ve Peştucayı anadil olarak bilenlerin oranı (%35,5) az olmasına rağmen ikinci bir dil olarak bilenlerin oranı (%80,6) oldukça fazladır. Ayrıca katılımcıların bildiği diğer diller içerisinde Özbekçe (%25,8), İngilizce (%14,5) ve Türkmenenin (%11,3) oranı yüksektir. Anadili dışında herhangi bir dil bilmeyenlerin (%3,2) oranının ise çok düşük olduğu görülmektedir (Tablo 9).

Tablo 9

Afgan göçmenlerin bildikleri diğer diller

Bildiği Diğer Diller	Sayı	%
Türkçe	47	75,8
Farsça	39	62,9
Özbekçe	16	25,8
Peştuca	11	17,7
İngilizce	9	14,5
Türkmence	7	11,3
Urduca	4	6,5
Arapça	2	3,2
Rusça	1	1,6
Hintçe	1	1,6
Almanca	1	1,6
Yok	2	3,2

5.2.6. Katılımcıların Türkiye'deki Göçmenlik Statüsü

Afganistan'dan Türkiye'ye gelen göçmenlerin İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı'nda gerçekleştirilen bireysel mülakatları sonrasında Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Kimlik Belgesi verilmektedir. Verilen bu belge, Türkiye'de uluslararası koruma başvurusu yapıldığının ve yasal olarak Türkiye'de ikamet edildiğini kanıtlamaktadır. 6 ay süreyle geçerli olan uluslararası koruma başvuru sahibi kimlik belgesi sonrasında geçerliliği 6 aylık süreler ile uzatılmaktadır. Başvurusu kabul edilen göçmenlere Şartlı Mülteci statüsü verilmektedir.

Katılımcıların Türkiye'de buldukları göçmenlik statüleri incelendiğinde %88,7'sinin (55 kişi) uluslararası koruma başvuru sahibi olduğu görülmektedir (Tablo 10). Uluslararası koruma başvuru sahibi statüsünü sırasıyla şartlı mülteci %4,8 (3 kişi), kaçak %4,8 (3 kişi) ve öğrenci %1,6 (1 kişi) statüleri takip etmektedir. Bu durum araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin %95,2'sinin kayıtlı olduğunu ve kayıt dışı şekilde bulunanların oranının (%4,8) çok az olduğunu göstermektedir (Tablo 10).

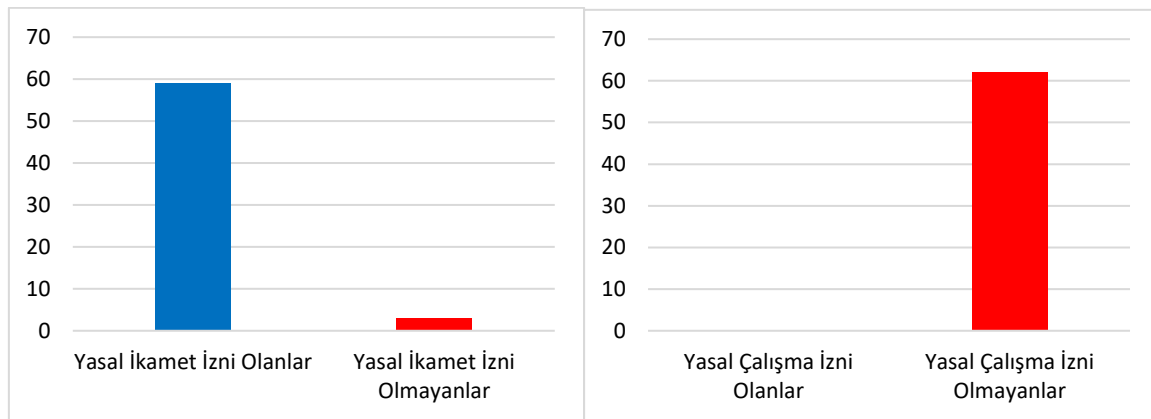
Tablo 10

Afgan göçmenlerin buldukları göçmenlik statüsü

Göçmenlik Statüsü	Sayı	%
Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi	55	88,7
Şartlı Mülteci	3	4,8
Kaçak	3	4,8
Öğrenci	1	1,6
Toplam	62	100,0

5.2.7. Katılımcıların Oturma ve Çalışma İzinleri

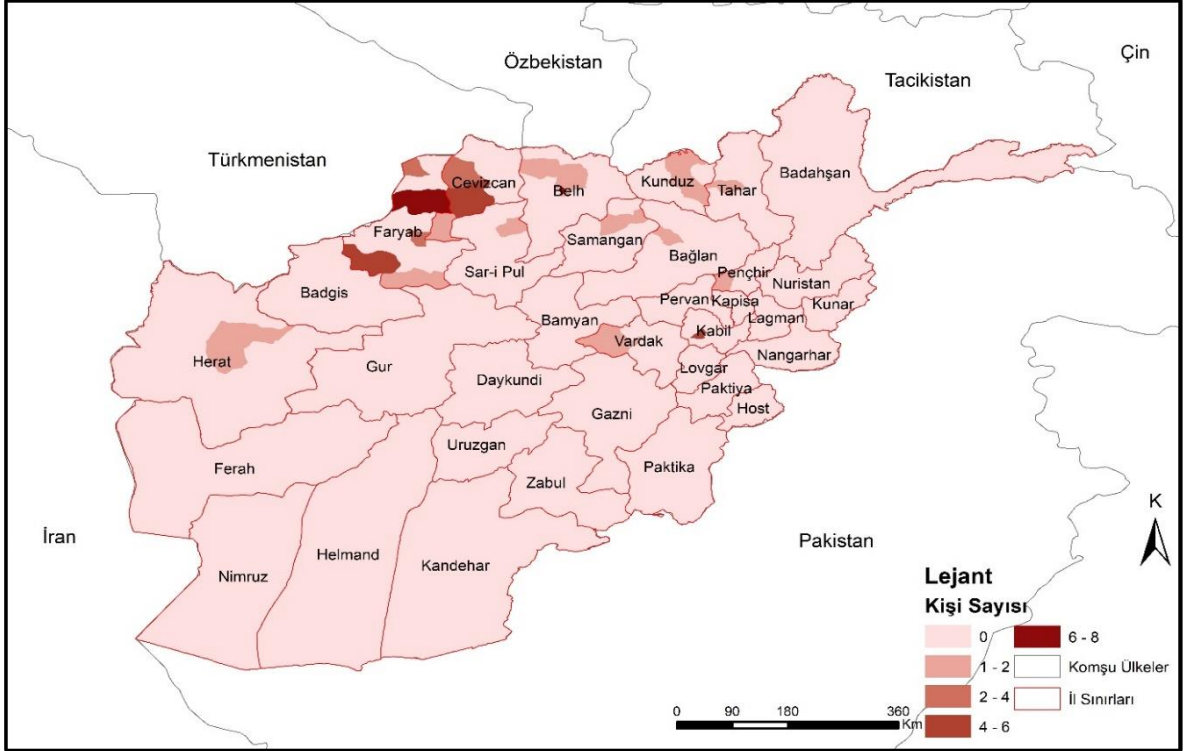
Araştırmaya katılan Afgan uyruklu göçmenlerin yasal ikamet izinlerini incelediğimizde, Çanakkale’de bulunan Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi göçmenler ile (Tablo 10) paralellik gösterdiği görülmektedir. İl Göç İdaresi Başkanlığı’nda gerçekleştirilen bireysel mülakatlar sonucunda verilen Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Kimlik Belgesi aynı zamanda Afgan göçmenlerin yasal ikamet izin belgesi olarak kullanılmaktadır. Araştırmaya katılanlar içerisinde yasal ikamet izni olanların oranı %95,2 iken, yasal olarak ikamet etmeyenlerin oranı %4,8’dir. Araştırmaya katılanlar içerisinde yasal olarak çalışma izni olan göçmen bulunmamaktadır (Şekil 4.2). Bu durum ülkesini terk ederek Türkiye’ye çalışmak için gelen binlerce Afgan göçmenin kaçak olarak çalışmasına ve kayıt dışı ekonominin büyümesine neden olmaktadır.

Şekil 8: Afgan göçmenlerin oturma ve çalışma izin durumları

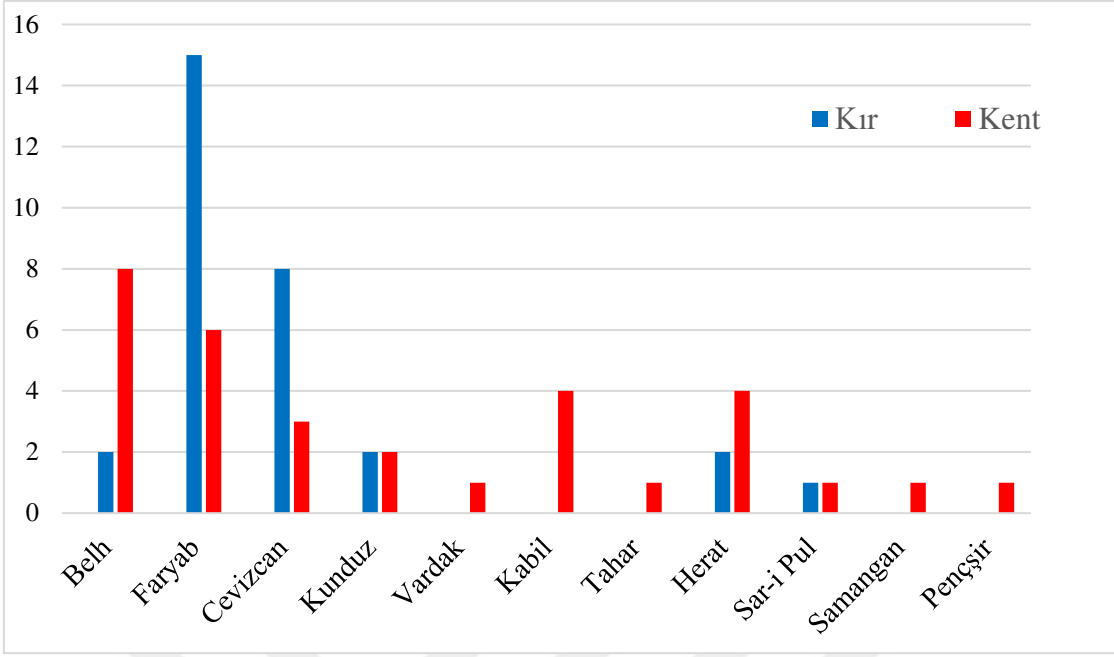
5.2.8. Katılımcıların Afganistan'da Yaşadıkları Yerleşim Birimleri

Katılımcıların Afganistan'da yaşadıkları şehirleri incelediğimizde özellikle Afganistan'ın kuzeyinde bulunan Faryab (%33,8), Cevizcan (%17,7), Belh (%14,5) ve Kunduz (%6,4)'un oran olarak fazla olduğu görülmektedir. Bu şehirleri ülkenin batısında bulunan Herat (%9,6) ve Güney Doğu'sunda bulunan Kâbil (%6,4) takip etmektedir (Şekil 9).

Şekil 9: Afgan göçmenlerin Afganistan'da ikamet ettiği iller

Katılımcıların geldikleri şehirler ve ikamet ettikleri yerin niteliğine göre incelendiğinde kentlerden gelenlerin oranı %48,4 (30 kişi) iken kırsal alanlardan gelenlerin oranı ise %51,8 (32 kişi) olduğu görülmektedir. Bu şehirler içerisinde Faryab (%71,4) ile Cevizcan (72,7)'den gelenler arasında kırsal alandan gelenlerin oranı yüksek iken Kabil (%100) ve Belh (%80)'den gelenler içerisinde ise kentsel alandan gelenlerin oranı yüksektir (Şekil 10).

Şekil 10: Afgan göçmenlerin geldikleri yerleşmelerin türüne göre dağılımları

5.2.9. Katılımcıların Etnik Grup Dağılımı

Katılımcıların etnik köken dağılımlarını belirlemede önemli faktörlerden biri de göçmenlerin yaşadıkları yerin coğrafi konumudur. Çanakale’de araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin etnik köken dağılımlarını incelediğimizde %41,9 ile Özbekler ilk sırada yer almaktadır. Özbekleri sırası ile Türkmenler (%27,4), Peştunlar (%14,5), Tacikler (%8), Hazaralar (%4,8) ve Seyitler (%3,2) takip etmektedir (Tablo 11)

Afgan göçmenlerin yaşadıkları şehirlere göre etnik kökenlerini incelediğimizde en kalabalık gruplar olan Özbekler (%41,9) ve Türkmenler (%27,4)’in %67,6’sının ülkenin kuzeyinde Türkmenistan sınırında bulunan Faryab ve Cevizcan ile Özbekistan sınırında bulunan Belh şehrinden geldiği görülmektedir. Tacikistan sınırında bulunan Kunduz’dan gelenlerin %66,7’sini Hazaralar oluştururken, İran sınırında bulunan Herat’dan gelenlerin ise %55,6’sını Peştunlar oluşturmaktadır (Tablo 11). Bu durum katılımcıların Afganistan’da yaşadıkları şehirler ile etnik kökenleri arasında bir paralellik olduğunu göstermektedir.

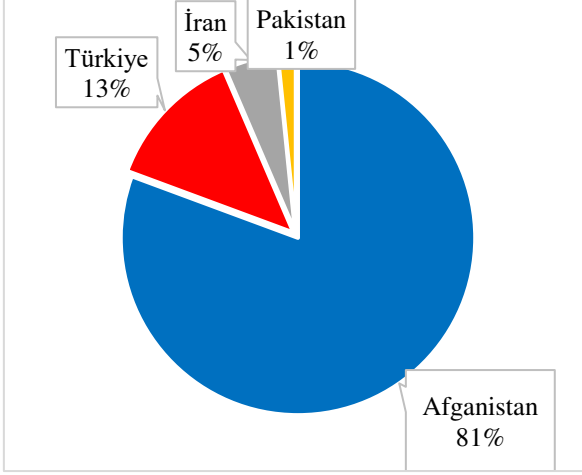
Tablo 11

Afgan göçmenlerin Afganistan'da yaşadıkları şehirlere göre etnik köken dağılımları

Yaşadığı Şehir	Etnik Gruplar						Toplam	%
	Türkmen	Özbek	Hazara	Peştun	Seyit	Tacik		
Belh	2	5	1	0	0	2	10	16,1
%	11,8	19,2	33,3	0	0	40		
Faryab	8	12	0	1	0	0	21	33,8
%	47,1	46,2	0	11,1	0	0		
Cevizcan	5	5	0	0	0	1	11	17,7
%	29,4	19,2	0	0	0	20		
Kunduz	0	1	2	1	0	0	4	6,5
%	0	3,8	66,7	11,1	0	0		
Vardak	0	0	0	0	1	0	1	1,6
%	0	0	0	0	50	0		
Kabil	1	0	0	1	1	1	4	6,5
%	5,6	0	0	11,1	50	20		
Tahar	0	0	0	0	0	1	1	1,6
%	0	0	0	0	0	20		
Herat	1	0	0	5	0	0	6	9,7
%	5,9	0	0	55,6	0	0		
Sar-i Pul	0	2	0	0	0	0	2	3,2
%	0	7,7	0	0	0	0		
Samangan	0	1	0	0	0	0	1	1,6
%	0	3,8	0	0	0	0		
Pençşir	0	0	0	1	0	0	1	1,6
%	0	0	0	11,1	0	0		
Toplam	17	26	3	9	2	5	62	100

5.2.10. Katılımcıların Ailelerinin Yaşadıkları Ülkeler

Katılımcılara sorulan “Ailenizin diğer üyeleri hangi ülkede yaşıyor?” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında %81’inin Afganistan, %13’ünün Türkiye, %5’inin İran, %1’inin ise Pakistan cevabını verdiği görülmektedir (Şekil 11). Bu durum Çanakkale’de araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin geldikleri ülkeler ile bağlarının devam etmekte olduğunu ve ileride göç hareketlerinin iki yönlü olarak devam edebileceğini göstermektedir.

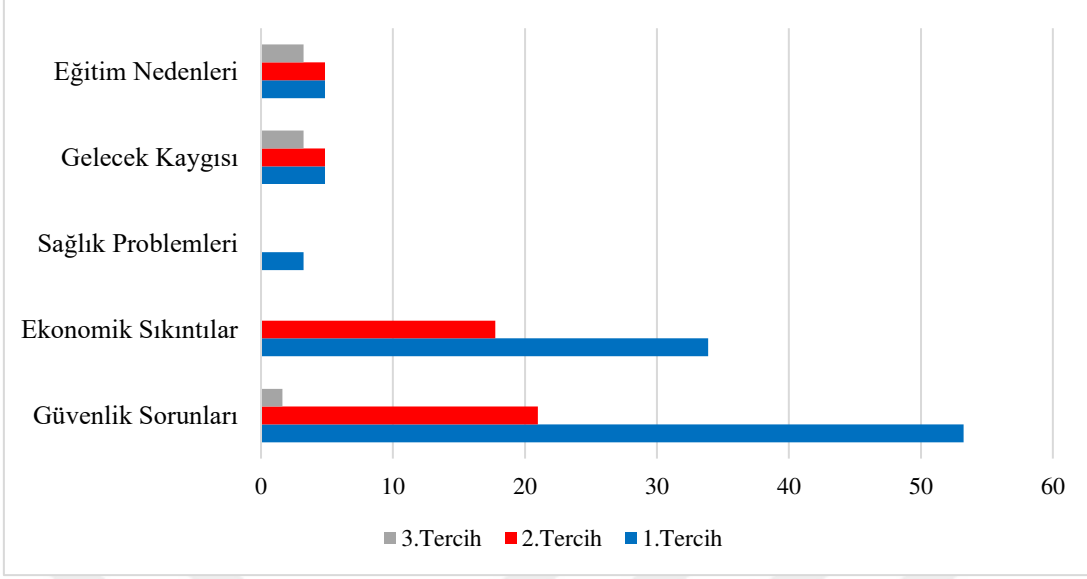

Şekil 11: Afgan göçmenlerin ailelerinin yaşadıkları ülkeler

5.3. Göç Nedenleri

5.3.1. Katılımcıların Göç Etme Fikrinin Nasıl Oluştığı

Araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin Afganistan'da yaşadığı bölgeden göç etme fikrinin nasıl oluştuğunu incelediğimizde özellikle bölgede yaşanan güvenlik sorunlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Afganistan'da uzun yıllardır yaşanan iç savaş ve çatışma ortamı, farklı etnik grupların bir arada yaşamasından kaynaklanan kan davaları ve 20 yılı aşkıdır bölgede bulunan Taliban baskısı insanların yaşadıkları yerlerden göç etmesindeki temel nedeni oluşturmaktadır. Şekil 12'de görüldüğü gibi katılımcıların %55,2'si göç etme fikrini oluşturan temel faktörün güvenlik sorunları olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda bölgede devam eden iç savaş ve çatışma ortamı Afganistan ekonomisinin uzun yıllardır istikrar sağlayamamasına neden olmaktadır. Afganistan ekonomisinin bir türlü istikrar sağlayamaması ve ülke nüfusunun önemli bir kısmını karşılayan genç nüfusun istihdam edilememesi, bölgedeki gençlerin göç etmesine neden olmaktadır. Araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin %33,8'i göç etme fikrinin oluşmasındaki temel faktörün ekonomik sıkıntılar olduğunu belirtmiştir. Araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin ortanca yaşının 26,9 olması bu durumu desteklemektedir. Göç etme fikrinin oluşmasındaki diğer faktörleri incelediğimizde ise katılımcıların %4,8'lik oranlar ile eğitim nedenleri ve gelecek kaygısını söylediği, %3,2'lik oran ile de sağlık problemlerini söylediği görülmektedir.

Şekil 12: Afgan göçmenlerin göç etme fikrinin nasıl oluştuğu

Katılımcıların, göç etme fikirlerinin nasıl oluştuğu ile ilgili ifade ettiği bazı düşünceler:

K1, Erkek, 40 yaşında, Okur-yazar değil, İnşaat işçisi, Afganistan’da Belh şehrinde ikamet ediyor.

“Mesela nasıl söyleyeyim sana. Seninle ben düşman oluyoruz mesela birbirimizi öldürüp kırıyoruz burada kan davası gibi. Onun için kaçtım geldim buraya. Mahallemde yaygın bir durum zaten bizim bütün gençler buradaydı. Türkiye’deydi.”

K18, Erkek, 23 yaşında, İlkokul mezunu, Kayıt dışı geçici işçi, Afganistan’da Faryab şehrinde ikamet ediyor.

“Orada savaş vardı onun için. Şimdi mesela savaş var Afganistan’da o yüzden bizim çalışmamız zor. İş falan yok, gelirimiz yok. Onun için geliyoruz Türkiye’ye ya da İran’a iş için. Biz buradan para gönderiyoruz. Ailemizin yeme içmesini kurtarmaya çalışıyoruz.”

K23, Erkek, 21 yaşında, Lise mezunu, Kayıt dışı geçici işçi, Afganistan’da Faryab şehrinde ikamet ediyor.

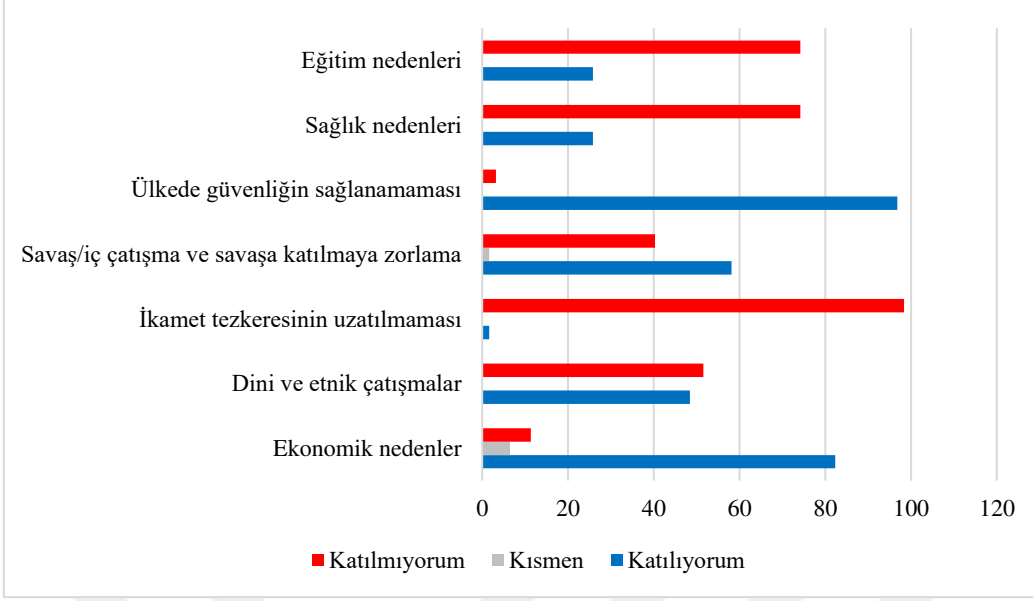
“Ekmek parası için geldim, çalışmak için geldim. Biz üç kardeşiz, abimin birisi evlendi birisi de okul okuyor. Bir taraftan abimin okul harçlığı bir taraftan ailenin ekmek parası işte öyle sıkıntılar için birimizin çıkması gerekiyordu. Ben liseyi bitirdim sonra abime yardımcı olayım diye çıktım.”

K26, Erkek, 21 yaşında, Ortaokul mezunu, Kayıt dışı geçici işçi, Afganistan'da Sar-i Pul şehrinde ikamet ediyor.

“Baktım yani şartlar zor. Bu gidişle hiçbir yere gidemeyeceğimi anladım. Gençler bir şey olamıyor ki orada. Benim hayalim Afganistan'da okuyup doktor olmaktı ama olmadı. Türkiye'ye gidip belki orada okurum doktor oluyor. Daha iyi bir hayatım olur diye düşündüm.

5.3.2. Katılımcıların Yaşadığı Ülkeden Temel Ayrılma Sebepleri

Araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin yaşadıkları ülkeden temel ayrılma sebeplerini incelediğimizde, öne çıkan bazı sebepler olmakla birlikte birden fazla faktörün etkili olduğu görülmektedir. Katılımcıların göç etmesinde en etkili sebep olarak, Afganistan'da özellikle 1980'den sonra devam eden ve ekonomi, eğitim gibi diğer konuları da olumsuz yönde etkileyen 'güvenlik sorunları' ön plana çıkmaktadır. Katılımcıların %96,8'i Afganistan'da yaşanan güvenlik sorunlarının göç etmedeki temel sebeplerden birisi olduğunu söylemektedir. Diğer öne çıkan unsurlara baktığımızda ise katılımcıların %82,3'ü ekonomik nedenlerin etkili olduğunu, %58,1'i iç savaş ve çatışma ortamının etkili olduğunu, %48,4'ü dini ve etnik çatışmaların etkili olduğunu, %25,8'lik oranlar ile eğitim ve sağlık nedenlerinin göç etmelerindeki temel sebeplerden birisi olduğunu söylemektedir (Şekil 13). Bu durum araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin ülkelerini terk etmesinde yalnızca Taliban veya ülkede son yıllarda yaşanan olayların değil, birden fazla faktörün birbirini etkilemesinden kaynaklandığını göstermektedir.

Şekil 13: Afgan göçmenlerin yaşadıkları ülkeden temel ayrılma sebepleri

5.3.3. Katılımcıların Afganistan’da Yaşadıkları Yerin Olumsuzlukları

Çanakkale kentinde yaşayan Afgan göçmenlere Afganistan’da yaşadıkları yerin olumsuzlukları hakkındaki düşünceleri sorulduğunda;

Katılımcılar konu ile alakalı olarak farklı cevaplar vermekle birlikte özellikle güvenlik sorunlarının üzerinde durulmaktadır. Taliban’ın Afganistan’daki varlığı ve buldukları bölgede yerli halka uyguladığı baskılar, Afganistan’ın bütün şehirlerinde görülen ortak sorunlardan birisidir. Bölgede yer alan Taliban’ın varlığı, ülke içerisinde sürekli olarak iç çatışmaların yaşanmasına ve beraberinde ekonomi başta olmak üzere diğer sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Afganistan’da yaşanan bölgelerin diğer sorunlarına baktığımızda ise, işsizlik, kumar, hırsızlık, temiz içme suyuna erişimin olmaması, elektrik kesintileri, çocuk kaçırma, kan davası, tecavüz, özellikle de kadınların ve kız çocuklarının temel hak ve hürriyetlerindeki kısıtlaması gibi sorunlar ön plana çıkmaktadır.

K18, Erkek, 23 yaşında, İlkokul mezunu, Kayıt dışı geçici işçi, Afganistan’da Faryab şehrinde ikamet ediyor.

“Diyelim ki oraya Taliban geldi, şimdi Taliban’ın elinde onun için rahatsız oluyoruz. Kendi kurallarını koyuyordu erkekler sakal bırakacak, kadın çocuklar okula gitmeyecek falan. Bizim köyümüzde su yok, içme suyu satılıyor bazen. Yemek içmek de çok sıkıntılı para yok. Fakir olduğumuz için rahat değiliz.”

K24, Erkek, 22 yaşında, Lisans mezunu, Öğrenci, Afganistan'da Cevizcan şehrinde ikamet ediyor.

“Savaş vardı. Afganistan'ın durumunu biliyorsunuz yani. Taliban her yeri ele geçirmiş durumda. Ekonomisi çok kötü, kimse iş bulamıyor. Eğitim alınamıyor. 2 yıldır falan eğitim alınamıyor.”

K26, Erkek, 21 yaşında, Ortaokul mezunu, Kayıt dışı geçici işçi, Afganistan'da Sar-i Pul şehrinde ikamet ediyor.

“Mesela su olarak baya bir kötüyüz. Kesinlikle temiz su içemiyoruz. Okula gitme zorlukları vardı. Hastaneye gitme zorlukları vardı. İnsanlar üzerinde sürekli olarak baskı vardı. Özgür değildin. İstedğin şeyleri yapamazdın. Bunun gibi bir sürü olumsuzluk var.”

K12, Erkek, 24 yaşında, Okur-yazar değil, Çiftçi, Afganistan'da Tahar şehrinde ikamet ediyor.

“Mesela biz gidiyor bir yerde askerlik falan yapıyor geldiğin sürece orada Taliban seni bırakmıyor. Askerlik yaptığın için ya öldürüyor ya da bize katıl diyor. Ben istemedim onlara katılmak. Mesela kadınlar dışarı çıkamıyor, çalışamıyor. Erkeklere de bize katıl diyor biz katılmıyoruz. Mesela bizden para alıyor, para vermek zorundasın diyor. Mesela çalıştın 1000 lira çalıştın yarısını vermek zorundasınız. Buğdayının yarısını vermek zorundasın.”

K23, Erkek, 21 yaşında, Lise mezunu, Kayıt dışı geçici işçi, Afganistan'da Faryab şehrinde ikamet ediyor.

“Hangi birisini söyleyeyim ki. Devletimiz yok. Bizi koruyan devletimiz yok. Hiçbir şeye yardımcı olmuyor. Kendimizden birisi göç etmezse aç kalırız. Taliban sürekli haksızlık ediyor. Namaz kılmadığın zaman ya da sakalını kestığın için Taliban götürüp dövüyor. Birinin biraz parası varsa elinden gitmesin diye araba alıyor mesela Taliban geliyor para istiyor, sen araba alabiliyorsun diye.”

K38, Kadın, 23 yaşında, Okur-yazar değil, Temizlikçi, Afganistan'da Herat şehrinde ikamet ediyor.

“Erkek, kadın onlara hiç fark etmiyor çok fazla tecavüz olayı vardı. Çok fazla dövüş, öldürmek onlar için çok kolay şeyler bunlar.”

K13, Erkek, 29 yaşında, Okur-yazar değil, İnşaat işçisi, Afganistan'da Faryab şehrinde ikamet ediyor.

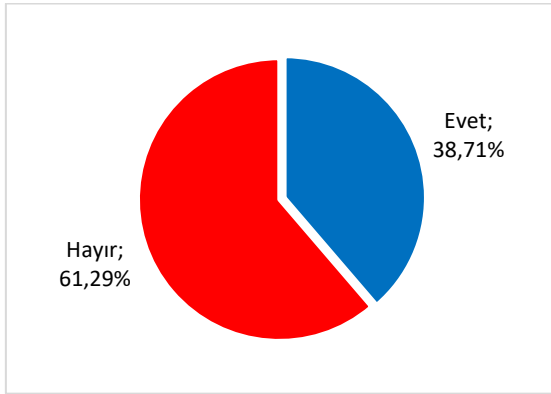
“Çok kötü orası iş falan yok. Hiçbir şey yok. Her zaman boşta duruyorduk. 15 yaşımdan beri başka yerlerde çalışıyorum. Her zaman savaş vardı. Ben dünyaya gelmeden önce de vardı.”

K11, Erkek, 29 yaşında, Ortaokul mezunu, Tekstil işçisi, Afganistan’da Faryab şehrinde ikamet ediyor.

“İşsizlik. İş yok orada hiçbir şey yok. Su yok mesela güvenlik yok. Eğitim yok hiç. Özellikle Türkmenlere hiçbir şey vermiyor Devlet. Türkmen olan ailelere hiçbir şey vermiyorlar.”

5.3.4. Katılımcıların Afganistan’da Savaşa Katılmaya Zorlanma Durumları

Şekil 14’ü incelediğimizde araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin %38,7’sinin Afganistan’da savaşa katılmak için zorlandığı görülmektedir. Savaşa katılmaya zorlandığını belirten Afgan göçmenlerin tamamı Taliban tarafından savaşa katılmaya zorlandığını belirtmiştir. Ülkede uzun yıllardır varlığını sürdüren Taliban, özellikle de gençleri, savaş katılmaya zorlayarak ülke içerisinde büyük bir güç haline gelmeyi hedeflemektedir. Katılımcılardan bazıları, Taliban’ın kırsal alanlarda erkek çocuklarını kaçırdığını ve özellikle erkek nüfusunun fazla olduğu ailelerde savaşa katılmak istemeyenlerden belli miktarda para aldığını belirtmektedir. Bu durum, Afganistan’da yaşayan erkeklerin buldukları bölgeleri terk etmesine neden olmaktadır.

Şekil 14: Afgan göçmenlerin Afganistan'da savaşa katılmaya zorlanma durumları

Katılımcılardan bazılarının savaşa katılmaya zorlanma ile ilgili ifade ettikleri:

K59, Erkek, 20 yaşında, İlkokul mezunu, Terzi, Afganistan’da Kabil şehrinde ikamet ediyor.

“Biz köyde yaşıyorduk oradan Taliban bizi almak istedi. Sonra ben kaçırıldım, arkadaşım orada kaldı sonra da arkadaşlarımı kaçırdılar. Ben 3 hafta Taliban’ın elinde kaldım sonra da kaçtım. Biz aslında köyde yaşıyorduk ama kaçırıldık sonra.”

K23, Erkek, Lise mezunu, Kayıt dışı geçici işçi, Afganistan’da Faryab şehrinde ikamet ediyor.

“2012 yılında Taliban beni ayağımdan vurdu. Savaşmak için zorladı, kabul etmediğim için ayağımdan vurdular. Ben Mecbur kaldım gelmek zorundaydım.”

5.4. Göç Süreçleri

5.4.1. Katılımcıların Göç Güzergâhı

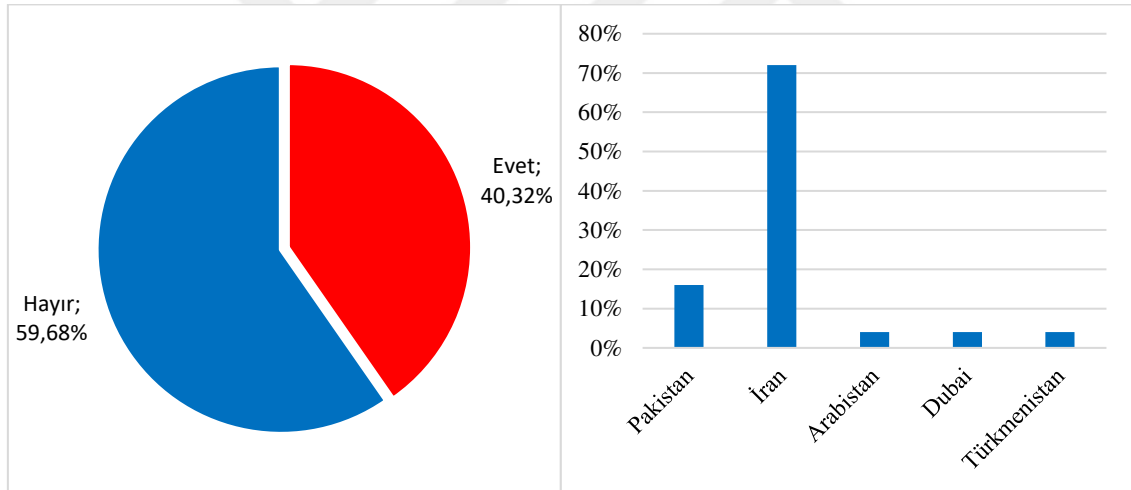
Araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin Afganistan’dan başlayıp Çanakkale Merkez’e uzanan göç yolculuğunda takip ettiği iki ana yol (güzergâh) bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Afganistan’dan başlayıp Pakistan ve İran üzerinden Türkiye’ye ulaşan yol, ikincisi ise Afganistan’dan başlayıp İran üzerinden Türkiye’ye ulaşan yoldur. Afgan göçmenlerin nadiren de olsa tercih ettiği yollardan bir diğeri ise direkt olarak hava yolu ile Türkiye’ye ulaşan yoldur. Katılımcılar içerisinde Afganistan-Pakistan-İran güzergahını kullanarak Türkiye’ye ulaşan 32 kişi, Afganistan-İran güzergahını kullanarak Türkiye’ye ulaşan 27 kişi bulunmaktadır. Afganistan’dan direkt olarak Türkiye’ye gelen kişi sayısı ise yalnızca 3’tür (Şekil 15).

Şekil 15: Afgan göçmenlerin göç güzergahları

5.4.2. Katılımcıların Göç Deneyimleri

Çanakkale Merkez ilçesinde araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin önemli bir bölümünün daha öncesinde bir göç deneyiminin olduğu görülmektedir. Katılımcıların %40'ı Türkiye'den önce başka bir ülkeye göç ettiğini belirtmektedir. Bu durum göçmenlerin başka bir ülkeye göç etmeye karar vermesinde ve göç ettiği ülkeye daha kolay uyum sağlamasında önemli bir etkiye sahiptir. Daha öncesinde göç deneyimi olan katılımcılar, başka bir ülkeye göç etmeye karar verirken daha az çekinceli davranmakta ve göç sürecinde yaşanabilecek sorunları daha kolay aşabildiklerini belirtmektedir. Çanakkale Merkez ilçesinde yaşayan ve daha öncesinde başka bir ülkeye göç etmiş olan katılımcıların %72'sinin güney sınırında bulunan İran'ı tercih ettiği görülmektedir. İran'ın diğer ülkelere daha çok tercih edilmesinin nedeni olarak ise daha fazla iş imkânının olduğu belirtilmektedir. Göç edilen diğer ülkeleri incelediğimizde ise %16 ile Pakistan, %4 oran ile Türkmenistan, Dubai ve Suudi Arabistan görülmektedir (Şekil 16).

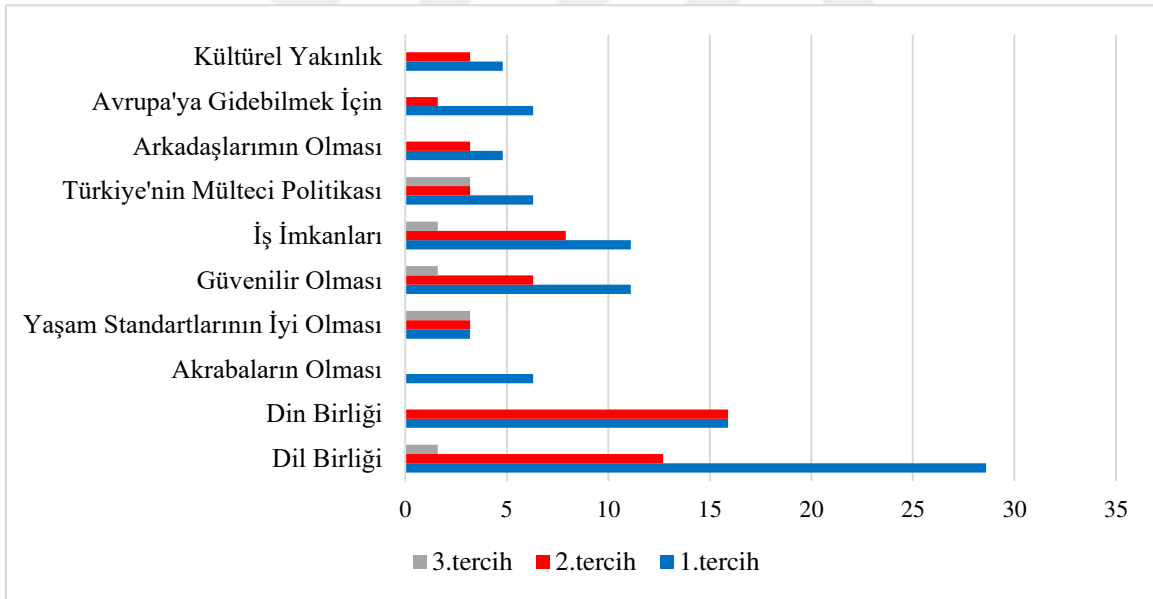

Şekil 16: Afgan göçmenlerin göç deneyimleri ve göç ettikleri ülkeler

5.4.3. Katılımcıların Türkiye'yi Tercih Etme Sebepleri

Araştırmaya katılan Afgan göçmenlere yöneltilen "Türkiye'yi tercih etme nedeninizi açıklar mısınız?" sorusuna verilen cevaplar çok çeşitli olmakla birlikte özellikle bazı nedenler üzerinde durulduğu görülmektedir. Şekil 17'de görüldüğü gibi Afgan göçmenlerin Türkiye'yi tercih etmelerindeki en belirleyici faktör dil birliği olmuştur. Katılımcıların %28,6'sı Türkiye'yi seçme nedenlerinden ilk tercih olarak dil birliğini söylerken, %15,9'u Türkiye'yi Müslüman nüfusun yoğun olduğu bir ülke olduğu için tercih ettiğini söylemiştir. Oranı yüksek olan diğer cevaplara baktığımızda ise Türkiye'nin güvenilir bir ülke olması

(%11,1) ve iş imkânlarının fazla olması (%11,1) Türkiye'yi tercih etmelerinde etkili olmuştur. Verilen cevaplar içerisinde yaşam standartlarının iyi olması en düşük orana (%3,2) sahiptir. Katılımcıların Türkiye'yi tercih etme nedenleri içerisinde etkili olan 2.tercihlere baktığımızda ise Türkiye'de Müslüman nüfusunun fazla olması (%15,9), ortak bir dilin konuşuluyor olması (%12,7) ve Türkiye'de iş imkânlarının iyi olması (%7,9) ön plana çıkmaktadır. Katılımcılar içerisinde Türkiye'yi tercih etme nedeni olarak hem birinci hem ikinci hem de üçüncü neden olarak dil birliğini belirtenlerin oranının yüksek olması (%42,9), araştırmaya katılanlar içerisinde Türkmen ve Özbeklerin oranının (%69,3) yüksek olması ile açıklanmaktadır. Bu durum aynı zamanda etnik sebeplerin ülke seçiminde önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Verilen cevaplar içerisinde dikkat çeken diğer bir tercih sebebi ise Türkiye'nin uyguladığı mülteci politikasıdır. Türkiye'nin uzun yıllardır Orta Doğu, Asya ve Afrika ülkelerinden gelen göçmenlere karşı sergilediği tutum ve son yıllarda Suriyeli mültecilere karşı uyguladığı açık kap politikası, göçmenlerin Türkiye'yi tercih etmesinde etkili olan faktörlerden birini oluşturmaktadır.

Şekil 17: Afgan göçmenlerin Türkiye'yi tercih etme sebepleri

Katılımcıların Türkiye'yi tercih etme nedenleri ile ilgili ifade ettiği bazı düşünceler:

K18, Erkek, 23 yaşında, İlkokul mezunu, Kayıt dışı geçici işçi, Afganistan'da Faryab şehrinde ikamet ediyor.

“Türkiye'yi şundan seçtik, işi çok. Başka yerler var ama Müslüman değil. Türkiye Müslüman onun için Türkiye'yi seçiyoruz. Bir de konuşmamız bir, dilimiz bir.”

K27, Erkek, Lise mezunu, Kayıt dışı geçici işçi, Afganistan'da Faryab şehrinde ikamet ediyor.

“Burası dilimiz. Türk dilimiz benziyor. Hiç olmazsa polisler bizi yakalasa kendimizi anlatırız. Başka memleketlere gitsek kendimizi anlatamayız. Onun için burayı seçtik.”

K41, Erkek, 21 yaşında, Lise mezunu, Pazarcı, Afganistan'da Belh şehrinde ikamet ediyor.

“Türkiye zayıf ülkeleri seviyor. İnsanlara iyi davranıyor ve Müslüman ülke olduğu için burayı tercih ettim.”

K8, Erkek, 38 yaşında, Ortaokul mezunu, Tamirci, Afganistan'da Kabil şehrinde ikamet ediyor.

“Akrabalarım Türkiye’de yaşıyordu. Akrabalarım bizi arayıp, Türkiye’nin güvenli bir yer olduğunu ve burada iş bulabileceğimizi söyleyerek bizi Türkiye’ye çağırdılar.”

K23, Erkek, 21 yaşında, Lise mezunu, Kayıt dışı geçici işçi, Afganistan'da Faryab şehrinde ikamet ediyor.

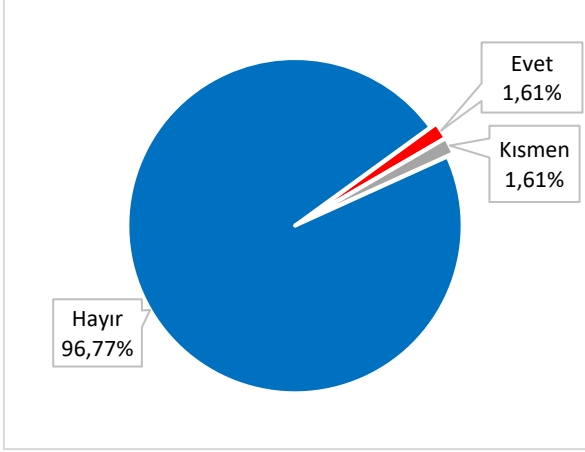
“Türkiye bize daha iyi. Türkiye’de konuşmayı biliyoruz hem de parası yüksek. Daha rahat yaşayabiliriz diye geldik. İş konusunda da iyi iş sorunu yaşanmıyor.”

K47, Erkek, 22 yaşında, İlkokul mezunu, İnşaat işçisi, Afganistan'da Herat şehrinde ikamet ediyor.

“Çünkü burada iş var. Benim iki tane arkadaşım vardı, burada iş olduğunu söyledi. Onun için Türkiye’ye geldim.”

5.4.4. Katılımcıların Türkiye’deki Sığınma ve Uluslararası Koruma Süreci Hakkındaki Bilgiler

Şekil 18’de görüldüğü gibi Çanakkale kent merkezinde araştırmaya katılan Afgan göçmenler içerisinde %96,7’si (60 kişi) Türkiye’deki sığınma ve uluslararası koruma başvuru süreci hakkında bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılar içerisinde yalnızca %1,6’lık kısım (1 kişi) süreç hakkında bilgi sahibi olduğunu belirtirken geriye kalan %1,6’lık kısım ise (1 kişi) kısmen bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir. Bu durum Afgan göçmenlerin Türkiye’yi tercih etmesinde, Türkiye’deki sığınma ve uluslararası koruma başvuru sahiplerinin sahip olduğu hakların bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

Şekil 18: Afgan göçmenlerin Türkiye'deki sığınma ve uluslararası koruma başvuru süreci hakkında bilgi sahibi olma durumları

5.4.5. Katılımcıların Türkiye'ye Giriş Yaptıkları Yıl ve Giriş Yaptıkları Şehirler

Tablo 12'yi incelediğimizde araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin 2012 yılı sonrasında Türkiye'ye giriş yaptığı görülmektedir. Katılımcıların Türkiye'ye en az giriş yaptıkları yılları incelediğimizde, 2012 yılında 2 kişi (%3,2), 2013 yılında 2 kişi (%3,2), 2016 yılında 3 kişi (%4,8) olduğu görülmektedir. Katılımcıların önemli bir bölümü (%80,7) 2017 yılı sonrasında Türkiye giriş yapmıştır. En fazla giriş yapılan yıllar ise 2017 (%17,7), 2019 (17,7), 2020 (19,4) ve 2021 (19,4) yılı olmuştur. Afganistan'da son yıllarda Taliban'ın etkinliğinin artması ve çatışma ortamının ülkenin bütün illerine yayılması bu durumun gerçekleşmesindeki en önemli faktörü oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin tamamı Türkiye'ye kaçak giriş yaptıklarını ve Van ilinden giriş yaptığını belirtmiştir.

Türkiye-İran sınırı doğu sınırlarımız içerisinde en dağlık ve dolayısıyla geçiş kontrollerinin en zor olduğu sınırlarımızı oluşturmaktadır. Bölgede yapılan saha çalışmalarını incelediğimizde Van ili özelinde en fazla yasadışı geçişin yaşandığı ilçeler olarak Başkale (Koçdağı, Albayrak, Güvendik, Güleçler, Özpınar, Kızılca, Öncüler, Bilgeç köyleri), ve Özalp (Aşağıkoçkiran, Yukarıtolgalı köyleri) ön plana çıkmaktadır (Deniz vd., 2011).

Tablo 12. Afgan göçmenlerin Türkiye'ye giriş yaptıkları şehirler ve yılları

Türkiye'ye Giriş Tarihi	Türkiye'ye Giriş Yaptığı Şehir		
	Van	Toplam	%
2012	2	2	3,2
2013	2	2	3,2
2014	0	0	0
2015	5	5	8,1
2016	3	3	4,8
2017	11	11	17,7
2018	4	4	6,5
2019	11	11	17,7
2020	12	12	19,4
2021	12	12	19,4
Toplam	62	62	100

5.4.6. Katılımcıların Türkiye'ye Geldikleri Ulaşım Araçları

Katılımcıların Türkiye'ye geldikleri ulaşım araçlarını incelediğimizde, diğer (yürüyerek) cevabının %64,4 ile en yüksek orana sahip olduğu görülmektedir (Tablo 13). Katılımcılar “hangi ulaşım aracı ile geldiniz” sorusu sorulduğunda araç kullanmadıklarını ve yolun önemli bir kısmını günlerce yürüyerek geldiklerini belirtmişlerdir. Özellikle dünyadaki en dağlık ülkelerden birisi olarak bilinen ve çok sayıda sıradağ bulunan İran’dan geçişler Afgan göçmenler için oldukça zorlu olmaktadır. Bu durum Afgan göçmenlerin göç ederken karşılaştıkları sorunların ve göçün ne derece zorlu olduğunu göstermektedir. Katılımcıların verdiği diğer cevapları incelediğimizde ise %28,9’u otobüs, %3,2’si uçak ve geri kalan %3,2’si de kamyon ile geldiğini belirtmektedir. Tablo 13’de dikkat çeken noktalardan bir diğeri ise 2019 yılı öncesinde otobüs ile gelenlerin oranı %19,3, yürüyerek gelenlerin oranı %22,5 iken 2019 yılı sonrasında otobüs ile gelenlerin oranı %9,6, yürüyerek gelenlerin oranı %41,9’u bulmuştur. 2019 yılı öncesi ve sonrasında bu kadar belirgin farkların görülmesi Afganistan’dan gerçekleşen göçlerin her geçen yıl daha da zorlaştığını göstermektedir.

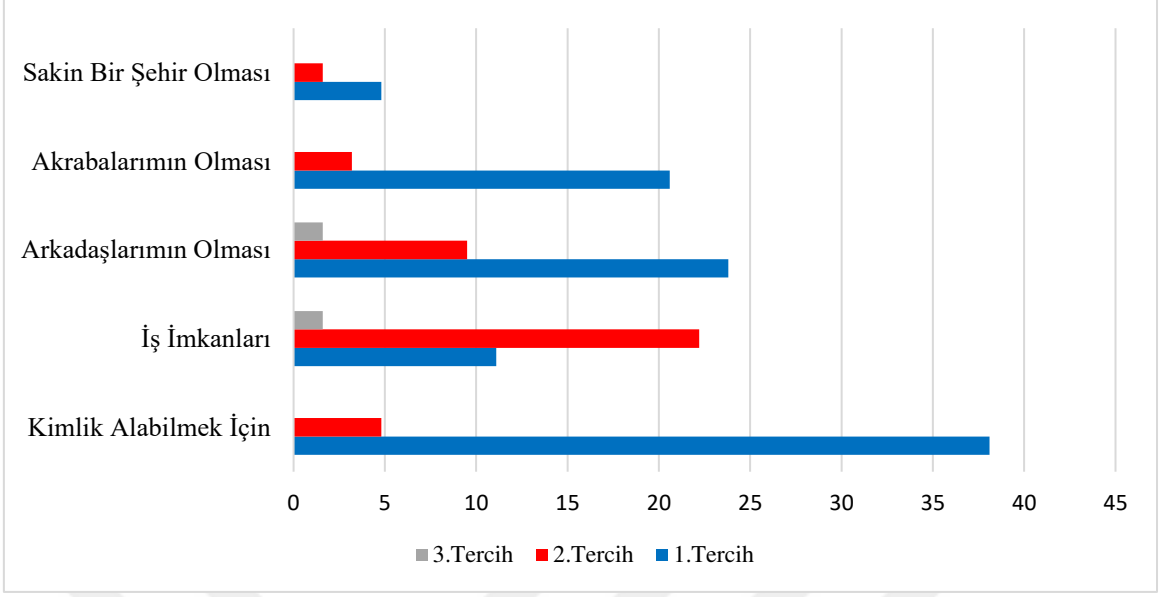
Tablo 13

Afgan göçmenlerin Türkiye'ye geldikleri ulaşım aracı ve giriş yaptıkları yıllar

Türkiye'ye Giriş Yapılan Yıl	Türkiye'ye Geldikleri Ulaşım Aracı									
	Otobüs	%	Kamyon	%	Uçak	%	Diğer (Yürüyerek)	%	Toplam	%
2012	1	1,6	0	0,0	0	0,0	1	1,6	2	3,2
2013	1	1,6	0	0,0	1	1,6	0	1,6	2	3,2
2015	2	3,2	0	0,0	0	0,0	3	4,8	5	8,1
2016	1	1,6	0	0,0	0	0,0	2	3,2	3	4,8
2017	5	8,1	0	0,0	1	1,6	5	8,1	11	17,7
2018	2	3,2	0	0,0	0	0,0	2	3,2	4	6,5
2019	3	4,8	1	1,6	0	0,0	7	11,3	11	17,7
2020	2	3,2	0	0,0	0	0,0	10	16,1	12	19,4
2021	1	1,6	1	1,6	1	1,6	9	14,5	12	19,4
Toplam	18	28,9	2	3,2	3	4,8	39	64,4	62	100,0

5.4.7. Katılımcıların Çanakkale'yi Tercih Etme Sebepleri

Katılımcıların Çanakkale'yi tercih etme sebeplerini incelediğimizde ilk sırada (%38,1) uluslararası koruma başvuru kimlik sahibi olabilmek için Çanakkale'yi tercih ettikleri görülmektedir. Afgan göçmenler Türkiye'de iş sahibi olabilmek ve özellikle de kimlik kontrolleri sonrasında sınır dışı edilmemek için uluslararası koruma kimlik başvuru sahibi olmak istemektedirler. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, göçmenlerin nüfusu yoğun olan şehirlerde toplanmalarını engellemek amacıyla nüfus yoğunluğu az olan şehirlere yönlendirmektedir. Afgan göçmenlerin Çanakkale'yi tercih etmelerinde etkili olan diğer sebepleri incelediğimizde ise göçmenlerin %23,8'i arkadaşlarının Çanakkale'de bulunması, %20,6'sı ise akrabalarının Çanakkale'de bulunmasından dolayı tercih ettiğini belirtmektedir. Bu durum Afgan göçmenlerin Çanakkale'yi tercih etmelerin ilişkiler ağının etkili olduğunu ve göç etmeye karar verirken riskleri en aza indirmeye çalıştıklarını göstermektedir. Çanakkale'yi tercih etme de etkili olan diğer sebepleri incelediğimizde ise iş imkanlarını birinci tercih olarak belirtenlerin oranı %11,1 iken ikinci tercih olarak belirtenlerin oranı ise %22,2'dir. Bu durum Afgan göçmenlerin Çanakkale'yi tercih etmelerinde ekonomik sebeplerin diğer sebeplere göre daha az etkili olduğunu göstermektedir (Şekil 19).

Şekil 19: Afgan göçmenlerin Çanakkale'yi tercih etme sebepleri

Katılımcıların Çanakkale'yi tercih etme sebepleri ile ilgili bazı düşünceleri:

K12, 24 yaşında, Okur-yazar değil, Çiftçi, Afganistan'da Tahar şehrinde ikamet ediyor.

“İşte ben önce geldim Ankara'ya biraz birkaç ay yaşadım yani. Sonra oralarda kimlik vermiyorlardı. Ben de Afganistan'a gitsem orada zor olurdu beni Taliban öldürürdü. Bende Çanakkale kimlik veriyor diye mecbur olarak geldim Çanakkale'ye.”

K32, Erkek, 25 yaşında, İlkokul mezunu, Demirci, Afganistan'da Cevizcan şehrinde ikamet ediyor.

“Çanakkale'de arkadaşlarım ve akrabalarım vardı. Burada iş olduğunu söylediler.”

K23, Erkek, 21 yaşında, Lise mezunu, Kayıt dışı geçici işçi, Afganistan'da Faryab şehrinde ikamet ediyor

“Burası diğer şehirlere göre daha çok inşaat işi var. İstanbul'da para az veriyorlardı, geçinemiyordum. Onun için Çanakkale'ye geldim.”

K6, Erkek, 39 yaşında, Ortaokul mezunu, Kayıt dışı geçici işçi, Afganistan'da Belh şehrinde ikamet ediyor.

“Türkiye Devleti bana burada kimlik verdi. Çocuğumu tedavi ettirebilmem için kimlik gerekiyordu. Onun için Çanakkale'yi tercih ettim.”

5.4.8. Katılımcıların Çanakkale'ye Gelmeden Önce Türkiye'de Yaşadıkları Şehirler

Tablo 14'ü incelediğimizde araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin önemli bir kısmının Çanakkale öncesinde Türkiye'nin diğer illerinde ikamet ettiği görülmektedir. Afgan göçmenlerin ikamet için en çok tercih ettiği illere baktığımızda ise özellikle İstanbul, Ankara, Konya, Sakarya, Antalya gibi büyük şehirler dikkat çekmektedir. Afgan göçmenlerin Türkiye'ye giriş yaptıkları Van ili ve çevresinde ikamet ettikleri şehir sayısının az olması dikkat çeken bir diğer husustur. Bu durum üzerinde etkili olan faktörleri incelediğimizde, sınır illerinde kaçak göçmen denetimlerinin fazla olması ve uluslararası koruma başvuru sahibi kimlik belgesi için başvuruda bulunan Afgan göçmenlerin Türkiye'deki diğer illere gönderilmesi etkilidir. Araştırmaya katılan Afgan göçmenler içerisinde 22 kişi ise Çanakkale'de tanıdıklarının olması nedeniyle direkt olarak Çanakkale'ye gelmişlerdir. Katılımcıların %44,4'ünün Çanakkale'yi tercih etmesinde arkadaş ve akrabalarının etkili olduğunu belirtmesi bu durumu desteklemektedir.

Tablo 14

Afgan göçmenlerin Çanakkale öncesinde Türkiye'de yaşadıkları şehirler

Buldukları Şehirler	Kişi Sayısı	Buldukları Şehirler	Kişi Sayısı
Adana	1	Kahramanmaraş	2
Ankara	9	Kırşehir	2
Antalya	3	Konya	3
Balıkesir	2	Manisa	1
Bursa	2	Sakarya	3
Çankırı	1	Samsun	1
Çorum	1	Van	2
Denizli	1	Yalova	1
Düzce	1	Yozgat	1
İstanbul	26	Direkt Çanakkale	22
İzmir	2		

5.4.9. Katılımcıların Çanakkale'ye Kimlerle Geldikleri ve Kimlerle Yaşadıkları ile İlgili Bilgiler

Tablo 15'de görüldüğü gibi Çanakkale Merkez'de araştırmaya katılan Afgan göçmenler içerisinde tek başına gelenlerin sayısı 29 (%46,8), tek başına kalanların sayısı ise 9 (%14,5)'dur. Arkadaşları ile gelenlerin sayısı 17 (27,4) iken, arkadaşlarıyla birlikte kalanların sayısı ise 37 (%59,7) olmuştur. Bu durumun ortaya çıkmasında Çanakkale Merkez'e gelen Afgan göçmenlerin tek başına gelmemelerine rağmen gerek aileleriyle birlikte gelmemesi gerekse kira gibi masrafları paylaşmak için diğer göçmenlerle birlikte yaşamaya başlaması etkili olmuştur. Çanakkale Merkez ilçesine ailesiyle birlikte gelenlerin sayısı 9 (%14,5) iken, ailesiyle birlikte kalanların sayısı ise 12 (19,4)'dir. Merkez ilçesine akrabası ile gelenlerin sayısı 7 (%11,3) iken, akrabasıyla birlikte yaşayanların sayısı ise 4 (%6,5)'dür. Çanakkale'ye ailesi ve akrabasıyla birlikte gelen Afgan göçmenlerin sayısının 16 (%25,8) az olması, göçmenlerin ileride ülkesine geri dönme ihtimalinin veya Çanakkale'ye ailesini getirme ihtimalinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 15

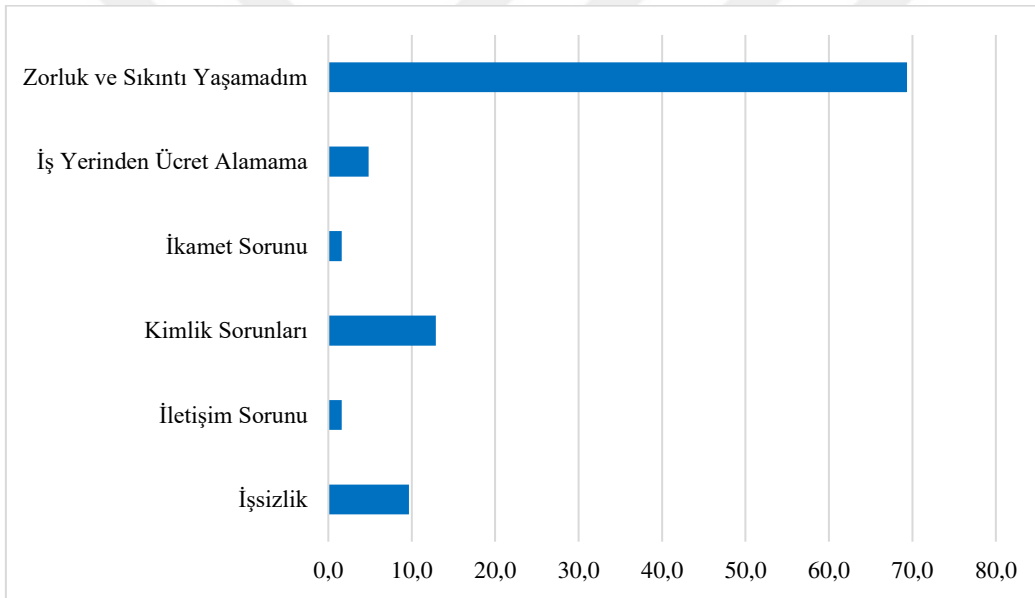
Afgan göçmenlerin Çanakkale Merkez'e kimlerle geldikleri ve kimlerle yaşadıkları hakkındaki bilgiler

Kimlerle yaşıyorsunuz?	Çanakkale'ye kimlerle geldiniz ?									
	Tek	%	Arkadaş	%	Aile	%	Akraba	%	Toplam	%
Tek	6	9,7	2	3,2	0	0	1	1,6	9	14,5
%	66,7		22,2		0		11,1		100	
Arkadaş	20	32,2	14	22,6	0	0	3	4,8	37	59,7
%	54,1		37,8		0		8,1		100	
Aile	1	1,6	1	1,6	9	14,5	1	1,6	12	19,4
%	8,3		8,3		75		8,3		100	
Akraba	2	3,2	0	0	0	0	2	3,2	4	6,5
%	50		0		0		50		100	
Toplam	29	46,8	17	27,4	9	14,5	7	11,3	62	100

5.4.10. Katılımcıların Çanakkale'de Yaşadıkları Sıkıntılar

Araştırmaya katılan Afgan göçmenlere yöneltilen “Çanakkale'de nasıl zorluk ve sıkıntılarla karşılaştınız?” sorusuna verilen cevapları incelediğimizde zorluk ve sıkıntı yaşamayanların oranının %69,4 herhangi bir zorluk ve sıkıntı yaşamadığını belirtenlerin

oranının ise %30,6 olduğu görülmektedir (Şekil 20). Çanakkale’de herhangi bir zorluk ve sıkıntı yaşadıklarını belirten Afgan göçmenlerin yaşadıkları sorunlara bakıldığında özellikle kimlik sorunları (%12,9) ve işsizlik (%9,7) ön plana çıkmaktadır. Katılımcıların önemli bir bölümü kimliklerinin olmadığı dönemde iş bulamadıklarını ve polisler tarafından sürekli olarak denetlendiğini belirtmektedir. Afgan göçmenlerin %4,8’i ise çalıştıkları yerlerden ücretlerini alamadıklarını ve sınır dışı edilmekle tehdit edildiklerini belirtmişlerdir. Katılımcılar içerisinde iletişim sorunu yaşayanların oranının az olması ve herhangi bir sorun yaşamayanların oranının fazla olması dikkat çekmektedir. Araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin %58,7’sinin arkadaş veya akrabasının Çanakkale’de yaşıyor olması ve %75,8’inin Türkçe biliyor olması yaşanan sorunların az olmasında doğrudan ve dolaylı olarak etkili olmaktadır.

Şekil 20: Afgan göçmenlerin Çanakkale’de yaşadıkları sorun ve sıkıntılar

Araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin Çanakkale Merkez ilçede yaşadıkları sorunlarla ilgili bazı düşünceleri:

K44, Erkek, 39 yaşında, Lise mezunu, İnşaat işçisi, Afganistan’da Herat şehrinde ikamet ediyor.

“Çalıştığımız yerlerde bazen paramızı vermiyorlar. Çalışma iznimiz olmadığı için vermiyorlar.”

K28, Erkek, 26 yaşında, Lise mezunu, Kayıt dışı geçici işçi, Afganistan’da Faryab şehrinde ikamet ediyor.

“Ev için biraz sıkıntı çektik. Ev bulamadık. Biraz da iş bulamadık 5-10 gün kadar.”

K12, Erkek, 24 yaşında, Okur-yazar değil, Çiftçi, Afganistan’da Tahar şehrinde ikamet ediyor.

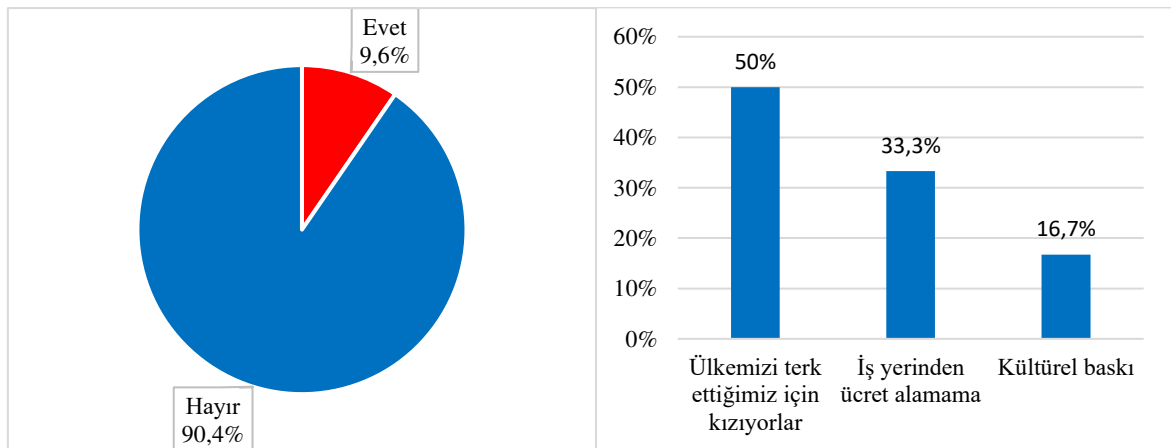
“Tabi ki zorluk çektim. Çalışırken polis geldi. Kimlik almak zorunda kaldık. Kimlik olduktan sonra hiçbir sıkıntı çıkmadı.”

K38, Kadın, 23 yaşında, Okuryazar değil, Temizlikçi, Afganistan’da Herat şehrinde ikamet ediyor.

“Geldiğimde hiç sıkıntı yaşamadım. Bu savaş çıktığından beri otobüslerde falan neden geldiniz gibi sorular sorulmaya başlandı. Kabul ediyorum tüm Afganlar iyi değil. Bazen oturduğumuz evlere iyi bakmıyoruz. Onları da anlayabiliyorum.”

5.4.11. Katılımcıların Yerel Halk ile Yaşadıkları Sorunlar

Araştırmaya katılan Afgan göçmenlere yöneltilen “Yerel halk ile herhangi bir sorun yaşadınız mı? Sorun yaşadıysanız hangi konuda?” sorusuna verilen cevapları incelediğimizde sorun yaşadıklarını belirtenlerin oranının %9,6, herhangi bir sorun yaşamadıklarını belirtenlerin oranının %90,4 olduğu görülmektedir (Şekil 21). Yerel halk ile sorun yaşadıklarını belirten Afgan göçmenlerin %50’si özellikle son dönemlerde yerel halkın ‘ülkenizi neden terk ettiniz, neden kaçtınız gibi’ soruları sıklıkla yönelttiklerini belirtmektedir. Katılımcıların %33’ü ise çalıştıkları işlerden ücret alamadıklarını ve iş verenler ile kavga ettiklerini belirtmiştir.

Şekil 21: Afgan göçmenlerin Çanakkale’de yerlileri ile sorun yaşama durumları ve yaşadıkları sorunlar

Katılımcıların yerel halk ile yaşadığı sorunlar hakkındaki bazı düşünceleri:

K38, Kadın, 23 yaşında, Okur-yazar değil, Temizlikçi, Afganistan’da Herat şehrinde ikamet ediyor.

“Geldiğimde hiç sıkıntı yaşamadım. Bu savaş çıktığından beri otobüslerde falan neden geldiniz gibi sorular sorulmaya başlandı. Kabul ediyorum tüm Afganlar iyi değil. Bazen oturduğumuz evlere iyi bakmıyoruz. Onları da anlayabiliyorum.”

K33, Erkek, 19 yaşında, Ortaokul mezunu, Kayıt dışı geçici işçi, Afganistan’da Faryab şehrinde ikamet ediyor.

“Bazen Türkler neden geldiniz buraya, bize iş bırakmadınız. Neden vatanını korumadım diye çok söylüyorlar burada.”

K15, Erkek, 28 yaşında, Okur-yazar değil, İnşaat işçisi, Afganistan’da Cevizcan şehrinde ikamet ediyor.

“Para konusunda yaşadım. Paramı vermediler onun için kavga etmiştik. Çalıştığım paramı vermediler.”

K17, Erkek, 20 yaşında, İlkokul mezunu, İnşaat işçisi, Afganistan’da Cevizcan şehrinde ikamet ediyor.

“Denize gitmiştik o zaman bizi çıkarmaya çalıştılar. Orada sorun yaşadık.”

K7, Erkek, 36 yaşında, Okuryazar değil, Kayıt dışı geçici işçi, Afganistan’da Kunduz şehrinde ikamet ediyor.

“Çalıştığım yerde paramı vermediler. Beni deport etmekle tehdit ettiler.”

5.5. Çalışma Koşulları

5.5.1. Katılımcıların Çanakkale’de ve Afganistan’da Çalıştıkları İşler

Tablo 16’yı incelediğimizde araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin %41,9’unun Afganistan’daki mesleklerini Türkiye’de de devam ettirdiği, %58,1’inin ise farklı bir meslek grubunda bulunduğu görülmektedir. Afganistan’da serbest meslek grubunda çalışan 22 kişiden (%35,5) 12’si (%19,4) Türkiye’de de serbest meslek grubunda çalışmaya devam ederken, 5 kişi (%8,1) inşaat işçisi olarak 3 kişi (%4,8) ise tarla işçisi olarak çalışmaya devam etmektedir. Afganistan’da inşaat işçisi olarak çalışan işçilerin tamamı Çanakkale’de de

inşaat işçisi olarak çalışmaktadır. Afganistan’da vasıf gerektirmeyen işlerde çalışan (inşaat, çobanlık, tarla işçiliği, şoförlük) Afgan göçmenlerin Türkiye’de de vasıf gerektirmeyen işlerde çalışmaya devam ettikleri görülmektedir. Afganistan’da öğrenci olan 12 kişinin (%19,4) 4’ü serbest meslek, 3’ü (%4,8) inşaat, 5’i (%8)’i ise diğer meslek gruplarında çalışmaktadır.

Tablo 16

Afgan göçmenlerin Çanakkale’de ve Afganistan’daki çalıştıkları işler

Afganistan’daki Meslek	Türkiye’deki Meslek										Toplam Çalışan	%
	Serbest İşçi	Aşçılık	İnşaat İşçisi	Tarla İşçisi	Çobanlık	Ev Hanımı	Öğrenci	Garsonluk	Tekstil	Tercümanlık		
İnşaat İşçisi	0	0	7	0	0	0	0	0	0	0	7	
%	0,0	0,0	11,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		11,3
Serbest İşçi	12	0	5	3	1	0	0	0	1	0	22	
%	19,4	0,0	8,1	4,8	1,6	0,0	0,0	0,0	1,6	0,0		35,5
Şoförlük	1	1	0	1	0	0	0	0	1	0	4	
%	1,6	1,6	0,0	1,6	0,0	0,0	0,0	0,0	1,6	0,0		6,5
Moderatör	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	
%	0,0	0,0	1,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		1,6
Tarla İşçisi	4	0	0	2	0	0	0	0	0	0	6	
%	6,5	0,0	0,0	3,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		9,7
Fotoğrafçı	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	
%	1,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		1,6
Öğrenci	4	0	3	0	1	0	1	1	1	1	12	
%	6,5	0,0	4,8	0,0	1,6	0,0	1,6	1,6	1,6	1,6		19,4
Çobanlık	1	0	0	0	2	0	0	0	0	0	3	
%	1,6	0,0	0,0	0,0	3,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		4,8
Ekonomist	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	
%	1,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		1,6
Bilgisayar Mühendisi	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	
%	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,6	0,0	0,0		1,6
Ev Hanımı	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	2	
%	1,6	0,0	0,0	0,0	0,0	1,6	0,0	0,0	0,0	0,0		3,2
Polis	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	
%	1,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		1,6
Asker	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	
%	0,0	0,0	1,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		1,6
Toplam Çalışan	26	1	17	6	4	1	1	2	3	1	62	
%	41,9	1,6	27,4	9,7	6,5	1,6	1,6	3,2	4,8	1,6		100,0

Meslek grupları içerisinde dikkat çeken noktaları incelediğimizde özellikle vasıf gerektirmeyen işlerde çalışanların (inşaat, serbest meslek, tarla işçisi, çobanlık, şoförlük) oranının (%67,8) fazla olduğu görülmektedir. Meslek grupları içerisinde dikkat çeken diğer bir nokta ise Afganistan’da yüksek statülü işlerde çalışan (moderatör, ekonomist, bilgisayar mühendisi) Afgan göçmenler Türkiye’de düşük statülü işlerde (inşaat, garsonluk) çalışmaktadır.

5.5.2. Katılımcıların Türkiye’deki Meslekleri ve Aylık Gelirleri

Araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin Çanakkale Merkez ilçede çalıştıkları işlerde kazandıkları ücretleri incelediğimizde 1000-2000TL arasında kazananların oranı %3,4, 2001-3000TL arasında kazananların oranı %45,8, 3001-4000TL arasında kazananların oranının %49,2, 4000TL ve üzerinde ücret kazananların ise oranının %1,7 olduğu görülmektedir. Katılımcılara mülakatların uygulandığı dönemde asgari ücretin 2825TL olduğu düşünüldüğünde Afgan göçmenlerin %50,9’u asgari ücretin üzerinde bir aylık gelire sahip olduğunu belirtmektedir. Katılımcılar içerisinde aylık sınırının altında (2161TL) yaşadığını belirten sadece 2 kişi bulunmaktadır (Tablo 17).

Tablo 17

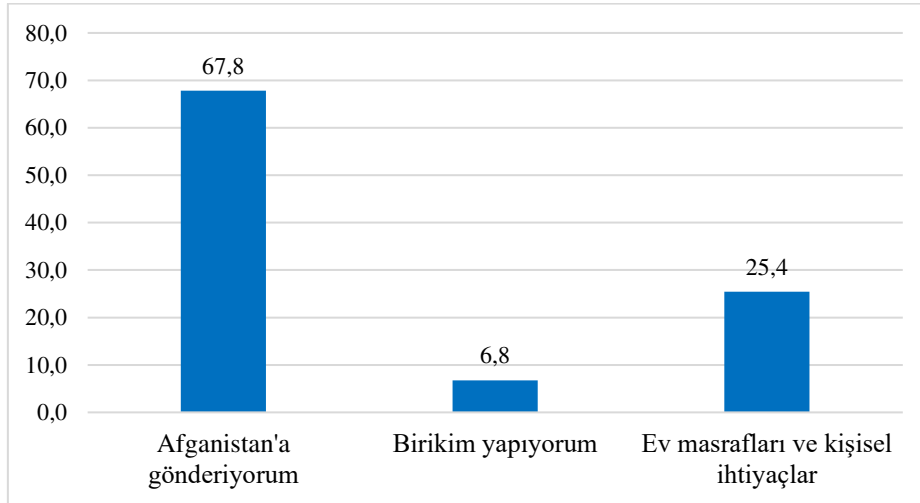
Afgan göçmenleri Çanakkale’de çalıştıkları işler ve aylık gelirleri

Aylık Gelir (TL)	Türkiye’deki Meslek									
	Serbest İşçi	Aşçılık	İnşaat İşçisi	Tarla İşçisi	Çobanlık	Garsonluk	Tekstil	Tercümanlık	Toplam	%
1000-2000	1	0	0	0	0	1	0	0	2	
%	1,7	0,0	0,0	0,0	0,0	1,7	0,0	0,0		3,4
2001-3000	11	1	8	2	1	1	2	1	27	
%	18,6	1,7	13,6	3,4	1,7	1,7	3,4	1,7		45,8
3001-4000	12	0	9	4	3	0	1	0	29	
%	20,3	0,0	15,3	6,8	5,1	0,0	1,7	0,0		49,2
4000+	1	0	0	0	0	0	0	0	1	
%	1,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		1,7
Toplam	25	1	17	6	4	2	3	1	59	
%	42,4	1,7	28,8	10,2	6,8	3,4	5,1	1,7		100,0

Afgan göçmenlerin çalıştıkları işlere göre aylık gelirlerini karşılaştırdığımızda ise aynı işte çalışmalarına rağmen farklı ücretler kazandıkları göze çarpmaktadır. İnşaat işçisi olarak çalışan 17 kişiden (%28,8) 8'i (%13,6) 2001-3000 arasında aylık gelire sahipken 9 kişi (%15,3) 3001-4000TL arasında aylık gelire sahip olduğu görülmektedir (Tablo 17).

5.5.3. Katılımcıların Kazançlarını Değerlendirme Biçimleri

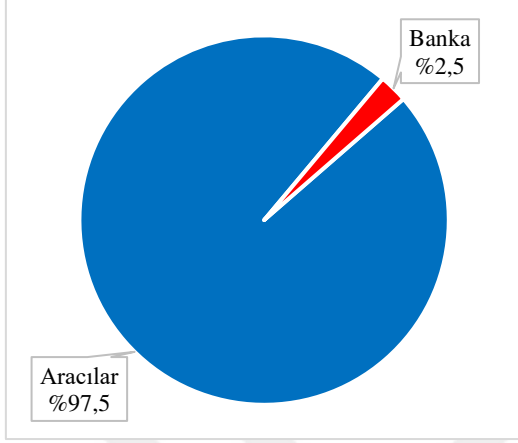
Araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin %67,8'i Çanakkale Merkez ilçede çalıştıkları işlerde kazandıkları parayı Afganistan'daki ailesine gönderdiğini belirtmiştir. Katılımcılar içerisinde birikim yaptıklarını belirtenlerin oranı %6,8 iken kazandıkları parayı ev masrafları (kira, faturalar) ve kişisel ihtiyaçları için harcadıklarını belirtenlerin oranı ise %25,4'tür (Şekil 22). Çanakkale Merkez ilçede araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin önemli bir bölümünün (%67,8) kazandıkları paranın neredeyse tamamını ailesine gönderdiğini ve çevresindeki diğer göçmenlerinde bu duruma ortak olduğunu belirtmesi, Afgan göçmenlerin kent ekonomisindeki rolünün zayıf olduğunu göstermektedir. Ayrıca Afganistan'daki ailesine para gönderen Afgan göçmenlerin tamamı gönderdikleri paranın dolar cinsinden olduğunu belirtmektedir. Binlerce Afgan göçmenin ülke dışına dolar gönderiyor olması ülke ekonomisinin doğrudan veya dolaylı olarak etkilenmesine de neden olabilmektedir.

Şekil 22: Afgan göçmenlerin kazandıkları parayı değerlendirme biçimleri

Ülkesine para gönderdiğini belirten Afgan göçmenlere yöneltilen “Ülkenize hangi yollarla para gönderiyorsunuz?” sorusuna verilen cevapları incelediğimizde, katılımcıların %97,5'inin araçlar ile %2,5'inin ise banka yoluyla para gönderdiği görülmektedir (Şekil 23). Araştırmaya katılan Afgan göçmenler kazandıkları parayı Çanakkale Merkez ilçede

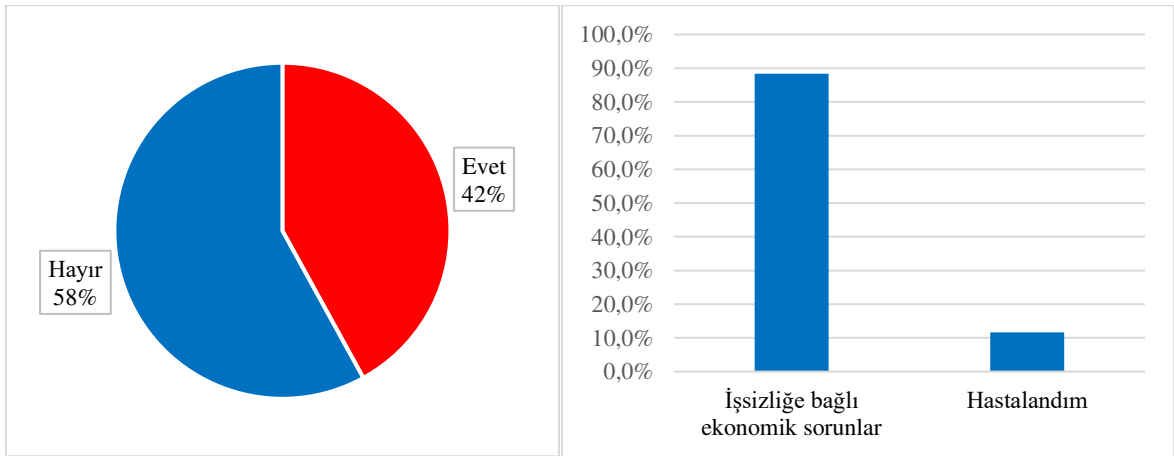
bulunan Afgan marketi veya İstanbul, Ankara gibi illerde bulunan aracılara teslim ettiğini, aracılardan ise her 100 dolara 10 dolar komisyon alarak göçmenlerin Afganistan'daki ailelerine parayı ulaştırdığını belirtmiştir.

Şekil 23: Afgan göçmenlerin ülkelerine para gönderme biçimleri

5.5.4. Katılımcıların Pandemi Döneminde İş ile İlgili Yaşadıkları Sorunlar

Araştırmanın yapıldığı dönemde dünya genelinde etkili olan Covid-19 salgınının Afgan göçmenlerin çalışma hayatındaki etkilerini incelediğimizde, katılımcıların %58'inin (36 kişi) iş hayatında salgına bağlı olarak herhangi bir sorun yaşamadığı, %42'sinin (26 kişi) ise salgın döneminde işsizlik ve hastalık gibi çeşitli sorunlar yaşadığını görülmektedir. Salgın döneminde sorun yaşadığını belirten Afgan göçmenlerin %88,4'ü (23 kişi) tam kapanma döneminde işe gidemediğini ve bu süreçte geçim sıkıntısını yaşadığını, %11,6'sı (3 kişi) ise hastalığa yakalandığını belirtmektedir (Şekil 24).

Şekil 24: Afgan göçmenlerin pandemi döneminde iş ile ilgili sorun yaşama durumları ve yaşadıkları sorunlar

Katılımcıların salgın döneminde yaşadıkları sorunlar ile ilgili bazı düşünceleri:

K1, Erkek, 40 yaşında, Okur-yazar değil, İnşaat işçisi, Afganistan'da Belh şehrinde ikamet ediyor.

“Gerçeğini söylesem ben hiç yaşamadım. Zaten kalıp işi çalışıyordu. Diğer Afganistanlı çocuklar yaşamıştır bilmiyorum.”

K5, Erkek, 54 yaşında, Lisans mezunu, İnşaat işçisi, Afganistan'da Vardak şehrinde ikamet ediyor.

“Ailemle birlikte burada yaşıyorum. Karantina da işe gitmediğim dönemlerde geçim sıkıntısı yaşadık. Aç kaldığımız dönemler oldu.”

K8, Erkek, 28 yaşında, Ortaokul mezunu, Tamirci, Afganistan'da Kabil şehrinde ikamet ediyor.

“1 defa hastalığa yakalandım o zaman kötü oldum işe gidemedim. Onun dışında sorun yaşamadım.”

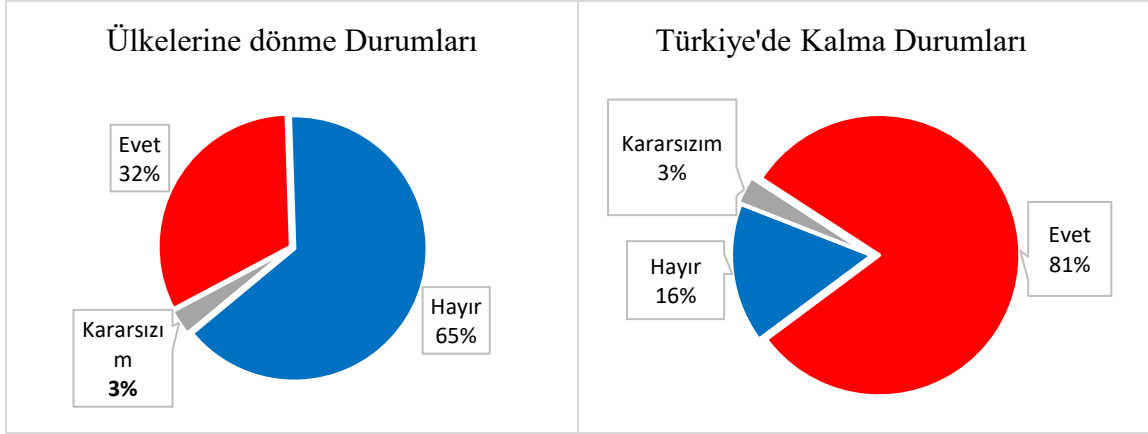
K38, Kadın, 23 yaşında, Okur-yazar değil, Temizlikçi, Afganistan'da Herat şehrinde ikamet ediyor.

“Çok fazla boş kaldım. Çalışamadım. Türk insanları beni yalnız bırakmadılar. Kiramı, faturalarımı ödediler. Maddi olarak bir şey yaşamadım sadece iş olarak yaşadım.”

5.6. Göçün Geleceği

5.6.1. Katılımcıların Afganistan'a Dönme ve Kalma Durumları

Çanakkale Merkez ilçede araştırmaya katılan Afgan göçmenlere gelecekleri ile alakalı olarak sorulan “Gelecekte ülkenize dönmeyi düşünüyor musunuz?” sorusuna katılımcıların %65'i hayır cevabını vermiştir. Katılımcıların %32'si Afganistan'da savaşın sona ermesi durumunda ülkesine dönmek istediğini belirtirken %3'ü ise kararsız olduklarını belirtmişlerdir (Şekil 25).

Şekil 25: Afgan göçmenlerin ülkelerine dönme ve kalma durumları

Araştırmaya katılan Afgan göçmenlere yöneltilen “Gelecekte Türkiye’de kalmayı düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen cevapları incelediğimizde, katılımcıların %81’inin evet cevabını verdiği, %16’sının ise hayır cevabını verdiği görülmektedir. Katılımcıların %3’ü ise henüz karar vermediğini belirtmektedir (Şekil 25). Katılımcılar içerisinde gelecekte Türkiye’de kalmak istediğini belirtenlerin oranının çok yüksek olması, Afgan göçmenlerin Türkiye’yi hedef ülke olarak belirlediğini göstermektedir.

Katılımcıların gelecekte ülkelerine dönme durumları ile ilgili bazı düşünceleri:

K1, Erkek, 40 yaşında, Okur-yazar değil, İnşaat işçisi, Afganistan’da Belh şehrinde ikamet ediyor.

“Hiç düşünmüyorum hiç. Çocuklarımı getirim de buraya sonra ben döneyim dönmeyeyim hiç umurumda değil.”

K23, Erkek, 21 yaşında, Lise mezunu, Kayıt dışı geçici işçi, Afganistan’da Faryab şehrinde ikamet ediyor

“Evet düşünüyorum. Bizim bölgemizde yarın bir gün savaşlar bitse, her yer devletin elinde olsa gideriz.”

K15, Erkek, 28 yaşında, Okur-yazar değil, İnşaat işçisi, Afganistan’da Cevizcan şehrinde ikamet ediyor.

“Tabi burada kalmayı çok düşünüyorum. Çok istiyorum. Memleket çok kötü. Türkiye benim ailem gibi oldu.”

K1, Erkek, 40 yaşında, Okur-yazar değil, İnşaat işçisi, Afganistan'da Belh şehrinde ikamet ediyor.

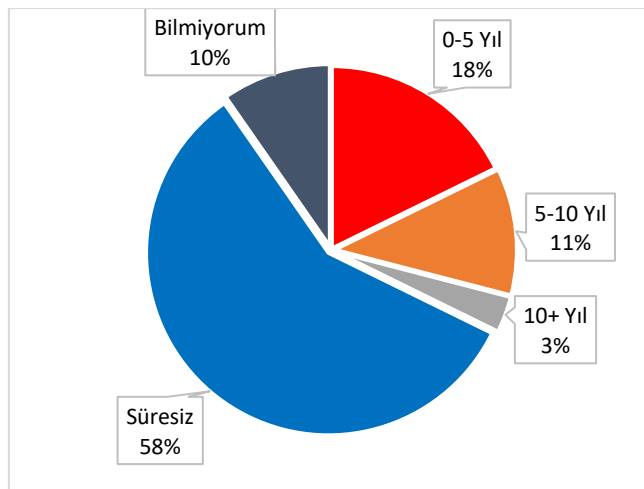
“Temelli düşünüyorum ben. Aileyi de getirmek istiyorum buraya. Ya Türkiye dese ki Türkiye için ne yapabilirsin derse bir tek canım var canımı kurban edebilirim derim o kadar eminim yani.”

K2, Erkek, 30 yaşında, Okur-yazar değil, Aşçı, Afganistan'da Faryab şehrinde ikamet ediyor.

“Hayır. Burada bırakmıyorlar hep kimlik soruyorlar. Kimlik vermiyorlar onun için istemiyorum.”

5.6.2. Katılımcıların Türkiye'ye Gelmeden Önce Ne Kadar Kalmayı Düşündükleri

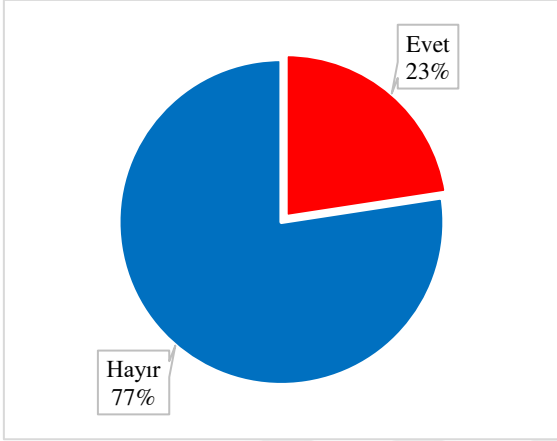
Araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin Türkiye'ye gelmeden önce ne kadar kalmayı düşündükleri ile ilgili soruya verilen cevapları incelediğimizde, göçmenlerin %58'inin süresiz cevabını verdiği, %18'inin 0-5 yıl, %11'inin 5-10 yıl, %3'ünün ise 10 yıl ve üzeri cevabını verdiği görülmektedir (Şekil 27). Süresiz cevabını veren Afgan göçmenlerin önemli bir bölümü Türkiye'ye gelmeden önce herhangi bir süre düşünmediklerini ve savaş bitmediği takdirde Türkiye Cumhuriyeti'nin izin verdiği süre boyunca Türkiye'de kalmak istediklerini belirtmişlerdir. Bu durum Afgan göçmenlerin Türkiye'ye kısa süreli olarak gelmediğini ve kalıcı olma ihtimallerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Şekil 26: Afgan göçmenlerin Türkiye'ye gelmeden önce ne kadar kalmayı düşündükleri

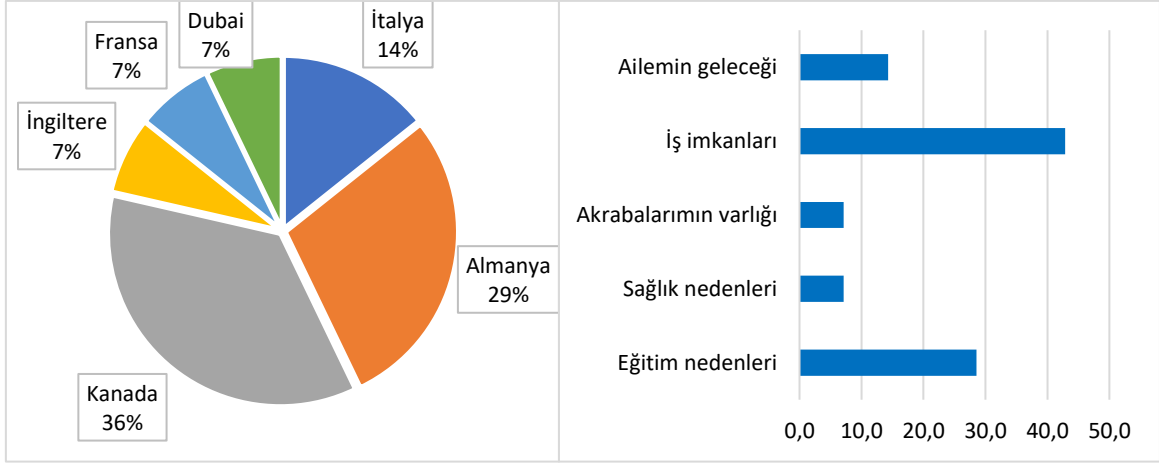
5.6.3. Katılımcıların Gelecekte Başka Bir Ülkeye Gitmek İsteme Durumları

Şekil 28’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin %23’ü gelecekte başka bir ülkeye gitmek istediğini belirtirken, %77’si ise hedef ülkenin Türkiye olduğunu ve başka bir ülkeye gitmek istemediğini belirtmiştir. Bu durum Çanakkale’de araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin Türkiye’yi hedef ülke olarak belirlediğini ve transit geçiş olarak kullanmak isteyenlerin oranının az olduğunu göstermektedir.

Şekil 27: Afgan göçmenlerin gelecekte başka bir ülkeye gitmek isteme durumları

Afgan göçmenlerin gitmek istedikleri ülkeleri incelediğimizde, ilk sırada Kanada (%35,7)'nin daha sonra ise sırası ile Almanya (%28,6), İtalya (%14,3), İngiltere (%7,1), Fransa (%7,1) ve Dubai (%7,1)'nin geldiği görülmektedir. Araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin başka bir ülkeye gitmek isteme nedenlerini incelediğimizde ise ilk sırada iş imkanlarının (%42,9) geldiği bunu sırası ile eğitim nedenleri (%28,6), ailenin geleceği (%14,3), akrabaların varlığı (%7,1) ve sağlık nedenleri (%7,1) takip etmektedir (Şekil 29). Araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi olması ve buna bağlı olarak eğitim ve çalışma izninin bulunmaması, başka bir ülkeye göç etmek istemelerine neden olmaktadır.

Şekil 28: Afgan göçmenlerin gelecekte gitmek istedikleri ülkeler ve nedenleri

5.6.4. Afgan Göçmenlerin Güncel Göçler Hakkındaki Düşünceleri

Çanakkale Merkez ilçesinde derinlemesine mülakat aracılığı ile görüşülen Afgan göçmenlere güncel göçler hakkındaki düşüncelerini sordüğümüzda;

Araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin neredeyse tamamı son zamanlarda gerçekleşen göçlerde asıl önemli faktörün Taliban'ın, Afganistan'ın tamamını ele geçirmesi ve yerel halk üzerinde kurduğu baskıdan ortaya çıktığını belirtmişlerdir. Aynı zamanda gerçekleşen göçlerin hızlı bir şekilde artmasında, Afganistan'da herhangi bir devlet kademesinde iş yapan insanların (polis, asker, memur vs.) koşulsuz şartsız olarak öldürülmesinin etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Afganistan'da yaşamının zorluğundan bahseden Afgan göçmenler, bölgede güvenliğin olmaması ve iş imkanlarının kısıtlı olması nedeniyle çalışmak için geldiklerini ve burada kazandıklarını ailelerine gönderdiklerini belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin bazıları Taliban'ın birden fazla ülkeden meydana geldiğini, örgütün iki grup halinde yönetildiğini ve Pakistan Taliban'ı ile Afganistan Taliban'ının ayrı olduğunu ifade etmişlerdir. Afganistan Taliban'ı içerisinde herhangi bir hiyerarşi olmadığını ve cihat anlayışı ile hareket edildiğini belirten Afgan göçmenler, Pakistan Taliban'ının içerisinde diğer ülkelerin askerlerinin olduğunu ve ülkeyi ele geçiren grubun Pakistan Taliban'ı olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca yaşanan göçlerin devam edeceğini belirten Afgan göçmenler, gelenler içerisinde yalnızca Afganların olmadığını, o coğrafyadan gelenlerin (Pakistan, İran) oranının yüksek olduğunu dile getirmişlerdir.

K 5, Erkek, 54 Yaşında, Lisans mezunu, İnşaat İşçisi, Afganistan'da Vardak şehrinde ikamet ediyor.

“Dünya sanıyor ki sadece bir tane Taliban var. Hayır. Bir tane Taliban yok. Hem Afgan Talibi var hem de Pakistan Talibi. Afgan Talibinde rütbe yoktur ama Pakistan’da var. Afgan Talibi cihat anlayışında hareket ediyor ama Pakistan Talibi öyle değil. Pakistan Talibinin içerisinde diğer ülkelerden insanlar var. Sizler bunu anlayamıyorsunuz. Şimdi açıklama yapıyorlar. Bir Afgan dinlesin anlar hemen konuşanın Afgan olmadığını. Nasıl ki sizlerde şive var, dil farklı. Bizlerde de farklı. Bunu herkese sorabilirsiniz. Herkes böyle diyecek. Diyeceğim odur ki Türkiye yardım etmeli. İnsanlar ölüyor. Taliban BM dahil herkesi kandırıyor.”

K11, Erkek, 29 yaşında, Ortaokul mezunu, Tekstil işçisi, Afganistan’da Faryan şehrinde ikamet ediyor.

“Mecburiyetten Afganistan’ı terk ediyorlar. Savaşta, iş yok, Taliban’ın zorluklarını görüyorlar. Halka sürekli zulmediyor. Afganistan’da devlet işlerinden çalışanlar, devlet memurları olanlar, asker olanlar, mecbur çıkmak zorundalar. Çıkmazlarsa canları tehlikede Taliban tarafından.”

K16, Kadın, 32 yaşında, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Afganistan’da Faryan şehrinde ikamet ediyor.

“Orada zor şartlar var hep. Kimse istemiyor vatanını bırakmak ama çocukları var onları düşünüyorlar. Canları tehlikede. Sizlerde görüyorsunuz. İnsan canı için çocukları için çıkmak zorunda. Vatanını bırakmak zorunda yoksa kimse istemiyor.”

K23, Erkek, 21 yaşında, Lise mezunu, Kayıt dışı geçici işçi, Afganistan’da Faryan şehrinde ikamet ediyor.

“Benim bildiğime göre gelenlerin hepsi Afgan değil. Sadece Afgan yok onların içinde. Pakistanlılar var İran’dan gelenler var. Ben 2 kere geçtim gelenlerin hepsi Afgan değil. Son geldiğimizde daha fazla Pakistanlı vardı. İllaki bir tarafa kaçmak zorunda. Kendisi için olmasa da ailesi için kaçmak zorunda. Orada iş falan yok mecburen gelip para göndermek zorunda.”

K26, Erkek, 21 yaşında, Ortaokul mezunu, Kayıt dışı geçici işçi, Afganistan’da Sar-i Pul şehrinde ikamet ediyor.

“Mesela Amerika kaç yıldır bizim ülkeye geldi. Daha iyi bir hale getirmek için geldiler. Onlar çıktığı anda Taliban 34 vilayeti ele geçirdi. Komple satıldı ülke. Artık herkes

kimin ne olduğunu anladı. Taliban geldiği için kimse Afganistan’da yaşamak istemiyor. Çünkü ne olduklarını biliyorlar daha önce yaşadılar bunları. Söyleyecek o kadar çok şey var ki. Kimse böyle olsun istemezdi. Kimsenin aklının ucundan geçmiyordu Afganistan’ın bu hale geleceği. Ben bir Afgan olarak çok üzüldüm. Keşke böyle olmasaydı.”

K62, Erkek, 26 yaşında, Lise mezunu, Garson, Afganistan’da Pençşir şehrinde ikamet ediyor.

“Her gün olay var Afganistan’da. Bombalar patlıyor, hırsızlık var. Kimse yaşamak istemiyor. Gençler kaçabiliyor geliyor. Öyle yani. Türkiye yakın Müslüman ülke. Onun için buraya geliyorlar.”

K15, Erkek, 28 yaşında, Okur-yazar değil, İnşaat işçisi, Afganistan’da Cevizcan şehrinde ikamet ediyor.

“Ne bileyim onlarda çaresiz. Çaresiz olmasa onlarda gelmez. Durumu biliyorsunuz. İnsanlar diyor ki onlar öyle geliyor böyle geliyor ama herkes çaresiz. Orada Taliban var biliyorsunuz. Gelmeseler aç kalıyorlar, ölüyorlar. Türkiye’de Müslüman bir ülke olduğu için buraya kaçıyorlar.”

K30, Erkek, 29 yaşında, Lisans mezunu, Tercüman, Afganistan’da Cevizcan şehrinde ikamet ediyor.

“Afganistan’da savaş olmadan önce buraya gelenleri sayısı daha fazlaydı. Artık Taliban kontrolü ele aldığı için göçler daha az oluyor. Gelenlerin önemli bir kısmı İran ve Pakistan’da yaşayan, Afganistan’a dönemeyen göçmenler.”

5.6.5. Katılımcılar İçerisinde Kadın ve Çocukların Sayısının Az Olmasının Nedenleri

Çanakkale Merkez ilçesinde araştırmaya katılan Afgan göçmenlere Afganistan’dan göç edenlerin önemli bir kısmının erkek olması, bunlar içerisinde kadın ve çocukların sayısının az olmasının nedeni sorulduğunda;

Araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin büyük bir çoğunluğu Afganistan-Türkiye arasındaki göç yolculuğunun çok zorlu olduğunu, günlerce yürüdüklerini, yolculuk esnasında aç ve susuz kaldıklarını ve bu nedenle kadın ve çocukların bu yolculuğa dayanamayacaklarını düşündükleri için yanlarında getirmediklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların bir bölümü Türkiye’ye sadece çalışmak için geldiklerini, eşleri ve

çocuklarının yanına anne ve babalarını bıraktıklarını ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar da Afganistan'da Taliban'ın kadınlara herhangi bir şey yapmadığını, sürekli evde durdukları için başlarına bir şey gelmeyeceğini düşündüğü için getirmedikleri belirtmişlerdir. Afgan göçmenler içerisinde Türkiye'deki kadınları sosyal hayattaki yaşam tarzı ile Afganistan'daki yaşam tarzının farklı olduğunu, kız çocuklarını getirdikleri takdirde kendi kültürlerine uygun bir şekilde yaşamayacağını düşündükleri için getirmediklerini ifade edenler de bulunmaktadır. Katılımcılar özellikle de son dönemlerde toplu taşımalarda veya çalıştıkları yerlerde yerel halk tarafından "siz neden tek geliyorsunuz, eşleriniz veya aileleriniz neden gelmiyor, neden hep erkekler geliyor" gibi soruların sorulduğunu belirtmişlerdir.

K26, Erkek, 21 yaşında, Ortaokul mezunu, Kayıt dışı geçici işçi, Afganistan'da Sar-i Pul şehrinde ikamet ediyor.

"Biz önce Afganistan'dan İran'a geçmeye çalışıyoruz. Neredeyse 10 gün 15 gün de geçiliyor. Kadınlar nasıl geçsin bu kadar yolu. Ölme riski %95. Orada aç kalabiliyor, susuz kalabiliyor. Erkekler yine bir şekilde dayanabiliyor. Peki kadın gebe olsa, çocuğu olsa nasıl gelecek ki. Sizinkiler bu aralar baya soruyor. Erkekler geliyor, gençler geliyor, kadınlar neden gelmiyor. Nasıl gelsin ki. Son haftalarda bir tepki var zaten."

K 24, Erkek, 22 yaşında, Lisans mezunu, Öğrenci, Afganistan'da Cevizcan şehrinde ikamet ediyor.

"Kadınlar da hayatı seviyor aslında. Huzurlu bir ülkede, güvenli bir ülkede yaşamayı istiyor. Afganistan'da baya sürekli savaş olduğu için onlarda biliyorsunuz göç ederken birkaç ülkeden geçmek zorundalar. İran'dan Pakistan'da. Oralarda da sıkıntılar var geçerken ölebilirler. Susuzluktan, açlıktan ölebilirsiniz. Gelemedikleri için gelemiyor kadınlar. Erkekler ise ekonomik nedeni geliyor. Orada iş yok mecbur para gerekiyor aileye."

K 12, Erkek, 24 yaşında, Okur-yazar değil, Çiftçi, Afganistan'da Tahar şehrinde ikamet ediyor.

"Biz geliyoruz 20 gün falan yürüyerek tamam mı. Araba falan yok. Bayanlar yürüyemiyor çocuklar filan ölüyorlar yolda. Şimdi siz gidip başkasına sorsanız orada ne kadar kadınlar ölmüş ne kadar çocuklar ölmüş. Dağlarda ölüyorlar öyle bırakıyorlar. Gelemiyorlar o kadar 20 gün yürüyemiyorlar o kadar dayanamıyorlar. İran'a kadar gelebiliyorlar. İran'dan sonra gelemiyorlar."

K 18, Erkek, 23 yaşında, İlkokul mezunu, Kayıt dışı geçici işçi, Afganistan'da Faryab şehrinde ikamet ediyor.

“Biz Afgan olarak kadınlarımızı fazla çalıştırmak istemiyoruz. Özbekler var mesela kendileri oturuyor kadınlarını çalıştırıyorlar. Ama biz kendimiz çalışıyoruz kadınlarımızı çalıştırmıyoruz çünkü bizim zorumuza gidiyor kadınlarımızın çalışması onlar kadın olarak evde kalsın biz çalışıyoruz.”

K19, Erkek, 23 yaşında, Lise mezunu, Kayıt dışı geçici işçi, Afganistan'da Bağlan şehrinde ikamet ediyor.

“Mesela bizim Afganistanlılar hakkında bazıları düşünüyor sadece erkekler geliyor falan öyle bir şey değil. Diyelim ki o ailenin içinde 9-10 kişi var mesela 1-2 tane erkek çıkıyor geliyor çalışmak için. Orada babası var, kız kardeşi var, bütün erkekler gelmiyor. Oradan mecburen geliyorlar para göndermek için.”

K37, Erkek, 21 yaşında, Okur-yazar değil, Kayıt dışı geçici işçi, Afganistan Faryab şehrinde ikamet ediyor.

“Taliban kadınlara ve çocuklara bir şey demiyor. Mesela 10 yaş altına bir şey demiyor. Kadınlarda zaten dışarıya çıkmak yok. Onun için onlara kimse karışmıyor. Erkeklerde savaşa katılmak ya da açlıktan ölmek istemediği için ülkeden çıkıyor.”

K48, Erkek, 20 yaşında, Lise mezunu, Çoban, Afganistan'da Kunduz şehrinde ikamet ediyor.

“Kadınlar gelemiyor çünkü. Kadınlar kaçak yoldan gelemiyorlar. 1 ay,2 ay yürüyorsun. Gelmeye çalışanlar bile çok sıkıntı yaşıyorlar. Yemek yok, su yok, soğuk var, sıcak var onun için gelemiyorsun. Ben kendim geldim biliyorum. 2 ay yürüdüm ben.”

K1, Erkek, 40 yaşında, Okur-yazar değil, inşaat işçisi, Afganistan'da Belh şehrinde ikamet ediyor.

“Şimdi bizim Afganistan'dakiler diyor ki mesela Türkiye'de çocuk ve kızlar 18 yaşından sonra kendi başına göre gidiyor diyor. Yani biz de kızlarımızı getirirsek bu da kendi başına gitmesin diye getirme sebebi olmuyor. Ben öyle düşünüyorum.”

4.5.7. Afgan Göçmenlerin Sorular Dışında Eklemek İstedikleri

Çanakkale Merkez ilçede Afgan göçmenler ile yapılan derinlemesine mülakat ve anket soruları sonrasında katılımcılara yöneltilen, sorular dışında eklemek istediğiniz bir şey var mı sorusuna verilen cevapları incelediğimizde;

Katılımcıların önemli bir bölümü eklemek istediğini herhangi bir şey olmadığını belirtirken, önemli bir bölümü de istek ve ricalarda bulunmuşlardır. Afgan göçmenlerin bir bölümü Türkiye’de daha fazla hakka sahip olmak istediklerini ve Suriyelilere verilen hakların kendilerine de verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

K1, Erkek, 40 yaşında, Okur-yazar değil, İnşaat işçisi, Afganistan’da Belh şehrinde ikamet ediyor.

“Şimdi biz Afganistanlılar olarak Türkiye’ye yardım etme sebebiyle 100 yıl önce geldik. Şimdi neden bize yardımcı olmuyorlar. Yani Suriye’ye yardım ediyorlar. Suriyelilere üniversite bedava mesela alışveriş bedava kimlik veriyorlar her şey veriyorlar ama biz Afganlara hiçbir şey yok yani. Biz Afganlara da biraz şey verme imkânı yok mu. Suriyelilerin %10’u kadar baksa olur bize Türkiye.”

K5, Erkek, 54 yaşında, Lisans mezunu, Afganistan’da Vardak şehrinde ikamet ediyor.

“Afganları görüyorum 40 Yıldır savaşlar mücadeleye içinde, zulüm görerek yaşamaya çalışıyorlar. Bizim diğer milletlerden isteğimiz gerçekçi olsunlar, gerçekleri görsünler, insanların dertlerini görmeye çalışsınlar. Kendilerini Afganların yerine koysunlar. Kaçakçılar ve güvenlik güçleri tarafından yollarda zulme uğruyoruz. Şoförler yollarda paramızı alıp bizi getirmiyorlar. Afganistan’da, kurulu düzenimizi, evimizi ve paramızı elimizden aldılar. Şuan elimizde hiçbir şey yok.”

K38, Kadın, 23 yaşında, Okur-yazar değil, Kayıt dışı geçici işçi, Afganistan’da Herat şehrinde ikamet ediyor.

“Oğlumun okutmak istiyorum. Hayatının benim gibi olmasını istemiyorum, okusun. Allah kimseyi sahipsiz bırakmasın çok zor oluyor. Bir de eklemek istiyorum. Çanakkale İl Göç İdaresi’ni görünce ailemi görüyorum. Onlar iyi ki varlar.”

K49, Erkek, 50 yaşında, Yüksek lisans mezunu, Kayıt dışı geçici işçi, Afganistan'da Kabil şehrinde ikamet ediyor.

“Türkiye Devleti’nden sadece bir ricam var. Eğer mülteci alacaksa onlara bakmalı, bakmak istemiyor ise onları sınır dışı etmeli. Onları ülke içerisine alıp, bilinçsiz bir hayat sunmayın. Çoğu insan kötü ve zor koşullarda yaşıyor. İlerleyen zamanlarda daha fazla sıkıntı ortaya çıkabilir. Çok fazla genç geliyor eğer onlar ilerleyen zamanlarda iş bulamaz ise hırsızlık gibi olaylara sebebiyet verebilir. Onlara sağlık hizmetleri vermesi gerekiyor. Eğer yapamıyorsa gelenlerin hepsini göndermeli. İlerleyen zamanlarda Türkiye’de emniyet sorunu olabilir. Mülakatlar sonucunda kabul edilenler için burada rahat bir yaşam sağlanmalı onun dışındakiler gönderilmeli. Biz 4 yıldır buradayız. Sürekli başvuru yapmama rağmen bizi 3.ülkeye göndermiyorlar. İş de vermiyorlar. Psikolojik olarak çok etkileniyoruz. Belirsizlik içerisinde bir yaşam sürdürüyoruz. Eğer bizi burada tutacak ise iş vermesi gerekiyor. İş olmadığı için burada yaşamak zor.”

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Afganistan’da uzun yıllardır yaşanan ve özellikle 2015’te NATO güçlerinin çekilmesinden sonra şiddetlenen çatışma ortamı sonucunda binlerce Afgan göçmen ülkelerini terk etmiştir. Bu araştırmada Türkiye’ye gelen ve Çanakkale Merkez ilçede yaşamaya başlayan Afgan göçmenlerin demografik özellikleri, göç etme nedenleri, göç süreçleri, çalışma koşulları ve gelecek beklentilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Çanakkale uzun yıllardır düzensiz olarak Avrupa’ya geçmek isteyen binlerce düzensiz göçmenin tercih ettiği illerden birisi olmasına karşın ülkemizde Suriyelilerden sonra en kalabalık göçmen grubunu oluşturan Afgan göçmenler ile ilgili bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu nedenle hedeflenen amaçlar doğrultusunda literatürde yer alan bu boşluğun doldurulması hedeflenmiştir. Bu amaç doğrultusunda kamu kurum ve kuruluşları, internet kaynakları ve sahada yapılan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilen veriler analiz edilerek sonuçlandırılmıştır.

1973 yılında gerçekleşen kanlı darbe ile başlayan ve sonrasında gerçekleşen Sevr Devrimi, Sovyetler Birliği işgali ve Taliban’ın Afganistan’daki eylemleri sonucunda bir türlü sosyal, siyasal ve ekonomik istikrar sağlayamayan Afganistan uzun yıllardır dünyada en fazla göçmenin çıkış yaptığı ülkelerden birisi olmuştur. Başlangıçta sınırının bulunduğu Pakistan ve İran’a sığınan Afgan göçmenler, teknoloji, ulaşım ve haberleşme imkanlarının gelişmesi sonucunda dünyanın farklı ülkelerine göç etmeye başlamışlardır. Türkiye özellikle son yıllarda sahip olduğu coğrafi konum ve sosyo-kültürel özellikleriyle yüzbinlerce Afgan göçmen tarafından tercih edilen ülkelerden birisi olmuştur. Çanakkale’nin Merkez ilçesine ne zaman ve neden geldikleri bilinmeyen Afgan göçmenlerin Türkiye’ye ve özelinde Çanakkale Merkez ilçesine geliş süreçleri farklı kuramlar ile açıklanmaya çalışılmıştır. Ülkede uzun yıllardır yaşanan iç savaş ve siyasi baskılar sonucunda oluşan güvensizlik ortamı, insanları yaşadığı bölgeden göç etmek zorunda bırakmıştır. Güvensizlik ortamında oluşan yoğun göç hareketleri çatışma ve göç kültürleri modeli ile açıklanmaya çalışılmıştır. Sirkeci ve Göktuna Yaylacı (2019:27) çatışma ve güvensizlik ortamında bireylerin göç etme tercihlerinde ve kararlarında 4S modelinin etkili olduğunu savunmaktadır. Afganistan’da uzun süredir devam eden savaş ve çatışma ortamı, nüfusun önemli bir bölümüne göç tecrübesi yaşatmış ve yaşatmaya devam etmektedir. Araştırma sonuçlarının da gösterdiği gibi katılımcıların önemli bir bölümü en az 1 kere göç hareketlerine katılmıştır. Gerek aile

içerisinde gerekse de buldukları çevrede insanların sürekli olarak göç ettiğini dile getiren Afgan göçmenler için göç, güvensizlik ortamında çözüm olarak görülmektedir. Afgan göçmenlerin yıllardır devam ettirdiği göç hareketleri, göç için gerekli bilgiye sahip olmayı ifade eden *beşeri sermayenin* oluşmasına neden olmuştur. Başlangıçta yalnızca İran ve Pakistan gibi komşu ülkelere göç eden Afgan göçmenler, iletişim, ulaşım ve teknolojinin yaygınlaşması sonucunda dünyanın farklı yerlerine göç etmeye başlamışlardır. Afgan göçmenler gittikleri ülkelerde düzenlerini kurabildiklerinde kaynak ülkedeki tanıdıklarını bilgilendirmekte ve göç konusunda teşvik etmektedir. Göçmenler arasında gerçekleşen bu durum göçü kolaylaştırıcı faktörlerden birisi olan *sosyal sermayenin* oluşmasına neden olmaktadır. Nitekim araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin neredeyse yarısının Çanakkale’yi tercih etmesinde etkili olan birinci faktörün akraba ve tanıdıklarının olduğunu belirtmesi bu durumu açıklar niteliktedir. Yıllardır devam eden Afgan göçünün düzensiz bir hal almasının en önemli nedenlerinden birisi Afgan göçmenlerin, göç için gerekli olan *mali sermayeye* sahip olmamasıdır. Yasal olarak gerçekleşen göçlerde ihtiyacı olan paranın bulunmadığını belirten Afgan göçmenler, kaçak olarak geldiklerini ifade etmektedirler. Afganistan’dan Türkiye’ye gerçekleşen göçlerde etkili olan en önemli faktörlerden birisi şüphesiz *fiziki sermayedir*. Türkiye ile Afganistan arasındaki mesafenin uzun olması ve göç güzergahının hem iklim hem de topografik açıdan oldukça zorlu olması, göçmen profilini etkilemektedir. Türkiye’de uzun zamandır tartışılan ve kamuoyunda yer alan “Türkiye’ye sadece erkek göçmenler geliyor, kadın, çocuk ve yaşlı neden yok” sorularının cevabı fiziki sermayenin yetersizliğinde yatmaktadır. Son yıllarda sınırda arttırılan güvenlik önlemleri sonucunda ülkeye giriş yapmakta zorlanan Afgan göçmenler hem İran sınırını geçerken hem de Türkiye sınırında göçmen kaçakçılarına yüksek meblağlar vererek sınırları geçmeye çalışmışlardır. Gerçekleşen bu durum kuramsal kuram ile açıklanmaya çalışılmıştır. Afgan göçmenlerin kaynak ülkeden gerçekleştirdiği göçlerin nedenlerine baktığımızda, düşük yaşam standartları, ekonomik fırsat yoksunluğu, siyasi baskılar ve silahlı anlaşmazlıklar gibi itici faktörlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Türkiye’nin Afganistan’a göre daha iyi ekonomik yapı, daha iyi yaşam standartları, siyasal özgürlük ve dini açıdan yakın olması gibi çekici faktörlere sahip olması Afgan göçmenleri Türkiye’yi tercih etmesine neden olmaktadır. Bu durum itme ve çekme kuramı ile açıklanmaktadır. Çanakkale’ye göç eden Afgan göçmenlerin önemli bir bölümünü Çanakkale’de akraba ve tanıdıklarının olduğunu ve Çanakkale’yi tercih etmelerinde tanıdıklarının etkili olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum ilişkiler ağı kuramı ile açıklanmaya çalışılmıştır.

Araştırmaya katılan Afganların, göç etmelerine neden olan en önemli etmenin uzun yıllardır yaşanan savaş ve çatışma ortamından kaynaklanan ve diğer nedenlerin temelini oluşturan güvenlik sorunları olduğunu belirtmişlerdir. Göçmenlerin Afganistan'da yaşadıkları sorunlar ise bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir. Ülkenin kuzey bölgelerinde yaşayan Afgan göçmenler özellikle temiz içme suyuna erişimin olmadığını dile getirmişlerdir. En çok tekrar edilen olumsuzluklar ise çocuk kaçırma, uyuşturucu kullanımı, kumar, işsizlik ve tecavüz olaylarının olduğu belirtilmiştir. Afganistan'da ülkenin her yerde ortak olan tek problem ise Taliban'ın varlığıdır. Afgan göçmenler Taliban'ın kent merkezlerinde uyguladığı katı kurallar (erkeklerin sakal bırakmak zorunda olması, camiye gelme zorunluluğunun olması, evde iki erkek çocuk varsa birisinin Taliban'a katılması veya parasını vermek zorunda bırakılması, kırsal alanlarda ekilen ürünlerin yarısının alınması, kadın ve kız çocuklarının okula gitmesinin yasaklanması) nedeniyle göç etmek zorunda olduklarını belirtmişlerdir.

Afganistan'dan Türkiye'ye gerçekleşen göçlerin çıkış noktalarına Afganistan'ın Türkmenistan'a sınırı bulunan Faryab ve Cevizcan ile Özbekistan'a sınırı bulunan Belh şehrinden gelenlerin fazlalığı dikkat çekmektedir. Göç edilen bölgenin kültür ve dil gibi öğelerinin Türk kültürü ve Türkçeye yakın olması Afgan göçmenlerin mekân tercihinde etkili olmuştur. Afgan göçmenler Türkiye'yi tercih etme süreçlerinde konuşulan dilin yakın olmasının etkili olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların neredeyse tamamı Van'dan kaçak olarak giriş yapmıştır. Göç sürecinde öncelikle Pakistan'a daha sonra İran ve oradan da Van üzerinden Türkiye'ye giriş yaptıklarını belirten Afgan göçmenler, giriş yaptıkları ilçelerin isimlerini bilmediklerini belirtmişlerdir. Türkiye-İran arasında görülen iklim ve topografik engellerin kendilerini çok zorladığını belirten Afgan göçmenler, göç sürecinde ölen insanların olduğunu ve özellikle de kadın ve çocukların bu yolu gelediklerini dile getirmişlerdir. Bu durum son zamanlarda Türkiye'de gündem olan, Türkiye'ye giriş yapan Afgan göçmenler içerisinde engelli, yaşlı, kadın ve çocukların sayısının neden az olduğunu açıklamaktadır. Merkez ilçede araştırmaya katılan Afgan göçmenlerin %65'inin Çanakkale öncesinde Türkiye'de en az bir ilde yaşadığı, ilk tercihlerinin Çanakkale olmadığı tespit edilmiştir. Afgan göçmenlerin Çanakkale'ye geliş süreçlerini incelediğimizde ise iki faktörün etkili olduğu görülmektedir. Bunlardan birincisi arkadaş, akraba ve tanıdıklarının Çanakkale'de yaşıyor olması ve Afganların göç ettikten sonraki süreçte karşılaşacağı riskleri en aza indirmek istemesi, ikincisi ise çalışmak ve Afganistan'a geri gönderilmemek için gerekli olan Uluslararası Koruma Sahibi Kimlik Başvuru Sahibi olabilmektir. Afgan

göçmenlerin gelecek planları içerisinde Çanakkale’de kalmak istediklerini belirtmesi ve düzenlerini kurduktan sonra ailelerini getirmek istediklerini belirtmesi, Çanakkale’nin Afgan göçmenler için bir transfer noktası olmadığını, sürekli olarak kalmak istediklerini ve ilerleyen zamanlarda sayılarının artabileceğini göstermektedir.

Araştırmaya katılan Afgan göçmenlere ait il bazında istatistik verilere ulaşamadığı için Çanakkale’deki mekânsal dağılımlarıyla ilgili bilgi verilememiştir. Sahadan elde edilen makro veriler, saha araştırması esnasında yapılan gözlemler ve il göç idaresi yetkililerinden edinilen bilgiler ışığında Afgan göçmenler önemli bir bölümünün İsmetpaşa mahallesi, Barbaros mahallesi ve Kepez beldesinde yaşadıkları görülmektedir. Afgan göçmenlerin Çanakkale’yi tercih etmesindeki önemli faktörlerden birisi olan tanıdık ve akrabalık ilişkileri, göçmenlerin belirli alanlarda kümelenmelerine de neden olmaktadır. Bununla birlikte Afgan göçmenlerin gerek aileleri ile birlikte gelmemeleri gerekse kira gibi masrafları bölüşmek amacıyla arkadaş ve tanıdıkları ile toplu şekilde evde yaşadıkları tespit edilmiştir.

Çanakkale’de yer alan Afgan göçmenlerin çalışma koşullarını incelediğimizde, özellikle de yerli halkın yapmak istemediği vasıfsız işlerde çalıştıkları görülmektedir. Yerli halk içerisinde gündelik işleri yapabilecek (inşaat, bahçe işleri) çalışma çağındaki nüfusun az olması, Afgan göçmenlerin diğer şehirlere göre daha fazla para kazanmasına da neden olmaktadır. Gündelik işlerde çalıştıklarını belirten Afgan göçmenlerin aylık kazançlarının asgari ücretin üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Merkez ilçede yaşayan Afganların önemli bir bölümü Afganistan’da yaptığı işleri yapmamaktadır. Üzerinde durulması gereken önemli noktalardan birisi ise Afganistan’da üniversite bitirmiş olan ve mesleki yeterlilikleri olduğunu iddia eden göçmenler, inşaat işçiliği, garsonluk, temizlik gibi vasıf gerektirmeyen işlerde çalışmaya başladıklarını belirtmişlerdir. Afgan göçmenlerin iş ile ilgili yaşadıkları temel sorunlar ise özellikle de işverenlerle olmaktadır. Afgan göçmenler bazen çalıştıkları yerlerde uzun süre çalıştırıldıklarını, ücretlerini alamadıklarını ve şikâyet ettikleri takdirde sınır dışı edilmekle tehdit edildiklerini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra çalıştıkları yerlerde son zamanlarda polisler tarafında denetlenerek, uluslararası koruma başvurusunun bulunup bulunmadığının sorgulandığını dile getirmişlerdir.

Çanakkale’de yaşayan Afgan göçmenlerin %67’si kazandıkları paranın neredeyse tamamını araçlarla birlikte Afganistan’a gönderdiklerini belirtmişlerdir. Geri kalanlar ise son zamanlarda ev masraflarına ve kişisel ihtiyaçlarına fazla para harcamaya başladıklarını

ve para göndermekte zorlandıklarını dile getirmişlerdir. Bununla birlikte Afgan göçmenler Merkez ilçede yer alan Afgan lokantası ve Afgan marketi dışında herhangi bir yerden fazla alışveriş yapmadıklarını belirtmişlerdir. Bu durum Merkez ilçede yaşayan Afgan göçmenlerin kent ekonomisindeki payının oldukça düşük olmasına neden olmaktadır.

Görüşme yapılan Afgan göçmenlerin önemli bir bölümü yerli halk ile herhangi bir sorun yaşamadıkları dile getirmişlerdir. Bu durum üzerinde iş saati dışında çok fazla dışarı çıkmamaları, yerli halk ile çok fazla iç içe olmamaları ve konuştukları dilin Türkçeye yakın olması nedeniyle iletişim sorunu yaşamamaları etkili olmuştur. Sorun yaşadıklarını dile getiren Afgan göçmenler ise son zamanlarda ev sahiplerinin yüksek kira bedelleri istemesi ve ev vermemesi gibi sorunların başladığını dile getirmişlerdir. Bununla birlikte 2021 Ağustos ayından sonra Türkiye'ye yoğun bir Afgan göçünün yaşanması ve sosyal medyada göçmen karşıtlığının başlamış olmasıyla birlikte sürekli olarak “ülkenizi niye terk ediyorsunuz, orada neden savaşmadınız, neden hep erkekler geliyor, eşlerinizi ve çocuklarınızı bırakıp neden kaçtınız” gibi tepkiler almaya başladıkları belirtmişlerdir.

Afgan göçmenler son yıllarda hızlı bir şekilde artan göç olaylarının asıl nedeninin Taliban'ın Afganistan'ın tamamını ele geçirmesi ve yerel halk üzerinde kurduğu baskıdan meydana geldiğini belirtmişlerdir. Afganistan'da devletin herhangi bir kademesinde görev yapmış insanların, koşulsuz ve şartsız olarak öldürüldüğünü belirten Afgan göçmenler, son zamanlardaki yoğun hareketliliğin asıl nedeninin ölmek için kaçan ve devlete hizmet etmiş insanlar olduğunu dile getirmişlerdir. Afganistan'da yaşamının zor olduğundan bahseden Afgan göçmenler, Taliban'ın ülkenin her yerinde ağır insan hakları yaptığını belirtmişlerdir. Özellikle de kadın ve kız çocuklarının yaşam haklarının ellerinden alındığını, kadınların sosyal hayattan soyutlandığını, kız çocuklarının eğitimin alamadığını, almak isteyenlerin ise sadece 12 yaşına kadar dini eğitim alabildiklerini dile getirmişlerdir. Göçmenlerin değindiği önemli noktalardan bir diğeri ise Taliban'ın birden fazla ülkeden meydana geldiğini belirtmesidir. Afgan göçmenler, örgütün iki grup halinde yönetildiğini ve Pakistan Taliban'ı ile Afganistan Taliban'ının ayrı olduğunu ifade etmişlerdir. Afganistan Taliban'ı içerisinde herhangi bir hiyerarşi olmadığını ve cihat anlayışı ile hareket edildiğini belirten Afgan göçmenler, Pakistan Taliban'ının içerisinde diğer ülkelerin askerlerinin olduğunu ve ülkeyi ele geçiren grubun Pakistan Taliban'ı olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca sınırda yoğun bir birikmenin meydana geldiğini belirten Afgan göçmenler, sınırda bekleyen insanlar içerisinde Pakistan, İran gibi ülkelere gelenlerin oranının yüksek olduğunu

belirtmişlerdir. Bu durum doğu sınırındaki hareketliliğin tek nedeninin Afgan göçüne bağlanmaması gerektiğini göstermektedir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ile literatürde yer alan diğer çalışmalar arasında benzerlikler ve farklılıklar bulunmaktadır. Özgün (2021), Trabzon'da yaşayan Afgan göçmenler üzerine yaptığı çalışmada, Afgan göçmenlerin Afganistan'dan göç etmesine neden olan en etkili faktörün güvenlik sorunları olduğunu ve Afgan göçmelerin Trabzon'u seçmesinde etkili olan en önemli faktörün yetkililerin yönlendirmesi olduğunu belirtmiştir. Bozkurt (2019), Niğde'de yaşayan Afgan göçmenler üzerine yaptığı çalışmada Afgan göçmenlerin Türkiye'ye Van üzerinden ve yasa dışı yollardan giriş yaptığını ve Afgan göçmenlerin önemli bir bölümünün daha öncesinde göç deneyiminin bulunduğunu belirtmiştir. Güler (2020), Uşak'ta yer alan Afgan göçmenlerin göç süreçleri ve işçilik deneyimleri üzerine yaptığı çalışmada, Afgan göçmenlerin genellikle yerli halkın çalışmak istemediği vasıf gerektirmeyen işlerde çalıştıklarını vurgulamıştır. Bununla birlikte Afgan göçmenler yerli halk ile çok fazla iç içe olmadıklarını ve kendilerine has sosyalleşme alanları yarattıklarını belirtmiştir. Ökten (2010), Ceylanpınar'da yer alan Afgan göçmenler üzerine yaptığı çalışmada, Ceylanpınar'ı tercih eden Afgan göçmenlerin önemli bir bölümünün Özbek ve Taciklerden oluştuğunu, Afganların neredeyse tamamının eğitim seviyesinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu dört çalışmanın bulguları ile bu tez de yer alan sınırlı sayıdaki katılımcıdan elde edilen sonuçlarla büyük ölçüde benzerlik gösterdiğinden örneklemin temsil niteliğinin yeterli olduğu söylenebilir.

Literatürde çok fazla sorgulanmayan Afgan göçmenlerin Türkiye'de kalıcılığı konusuna dört farklı çalışmada yer verilmiştir. Doğan (2019) ve Özgün (2021), yaptığı çalışmada Afgan göçmenlerin Türkiye'de kalmak istemediklerini ve Batı ülkelerine gitmek istedikleri sonucuna ulaşılırken Bozkurt (2019) ve Açıkgöz (2018)'ün yaptığı çalışmalarda Afgan göçmenlerin Türkiye'de kalmaktan memnun oldukları ve gelecekte Türkiye'de kalmak istedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum Çanakkale'de yapılan çalışmamızın sonucu ile benzerlik göstermektedir.

Türkiye'ye gelen Afgan göçmenler içerisinde kadın ve kız çocuklarının erkeklere göre daha az sayıda olması, çoğunluğu erkek olan öncü göçmenlerin kalıcı olup olmamaları ailelerini yanlarına aldırma olanağı bulup bulmamalarına bağlı olarak netleşecektir. Bu göçler özellikle evli göçmenlerin eşlerini de getirmeleri durumunda erkek ağırlıklı göç olmaktan çıkabilir.

Literatürde yer alan diğer çalışmalardan farklı olarak bu çalışmada, Afgan göçmenlerin Pandemi sürecinde iş ilgili yaşadıkları sorunlar ve göçmenlerin Afganistan'da yaşadıkları yerlerin olumsuzlukları derinlemesine analiz edilmiştir.

Afganistan'da uzun yıllardır devam eden savaş ve çatışma ortamının oluşturduğu ekonomik sorunlar, yüzbinlerce Afgan göçmenin çalışmak için farklı ülkelere göç etmesine neden olmaktadır. Türkiye özelinde Çanakkale ili uzun yıllardır yüzlerce Afgan göçmenin gerek Avrupa'ya geçmek gerekse de Uluslararası Koruma Sahibi Kimlik Belgesi almak amacıyla tercih ettiği illerden birisi olmuştur. 2021 yılının yaz aylarına kadar şehirde çok fazla problem yaşamadıklarını belirten Afgan göçmenler, son zamanlarda medyada yer alan haberlerin artması ve sosyal medyada yapılan göçmen propagandaları sonucunda ülkenin temel sorunlarından birisi olmuştur.

Afgan göçmenler ve yerli halkın, ekonomik anlamda karşılıklı ilişki içerisinde olması gerekmektedir. Afgan göçmenlerin yerli halkın yapmak istemediği işlerde çalışıyor olması nedeniyle potansiyel iş gücü olarak görülmelidirler. Bununla birlikte yerli halkın, Afgan göçmenleri uzun süre ve kaçak olarak çalıştırmaması ve ücretlerini ödemesi gerekmektedir. Yerli halkın göçmenlere ev kiraladığı zamanlarda kira bedellerini yükseltmemeli ve kişi sayısına göre değerlendirmemelidir. Bununla birlikte Afgan göçmenler taşındıkları evleri titiz kullanılmalı ve kira maliyetlerini ucuza getirebilmek amacıyla farklı göçmenlere oda kiralama gibi yollara başvurmamalıdır.

Türkiye'ye kaçak olarak giren ve Çanakkale'de yaşayan Afgan göçmenlerin, il göç idaresine giderek uluslararası koruma başvurusu yapması desteklenmelidir. Birçok Afgan göçmen sınır dışı edilme korkusundan dolayı kaydolmadığını belirtmektedir. Bu durum hem Türkiye genelinde hem de il bazında yerli halkı huzursuz etmektedir. Bununla birlikte kaçak olarak çalıştırılan Afgan göçmenler kayıt dışı ekonominin büyümesine neden olmaktadır.

KAYNAKÇA

- . Açıkgöz, S. (2018). “Metropol Kentlerde Düzensiz Göçmenlerin Mekânsal Kümelenme Dinamikleri: Beykoz-Yenimahalle Afganistanlılar Örneği” Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi*. Nobel Yayınları. İstanbul.
- Akçabay, C. (2015). “Mülteciler ve Hukuk Politikası: Suriyeli Sığınmacılara Tanınan Geçici Koruma.” *Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Enstitüsü Bülteni (DISKAR)*, 4: 126-133.
- Akçadağ, E. (2012). *Yasadışı Göç ve Türkiye*. Akçadağ, E. (Edt.) Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi. Bilgesam Yayınları: İstanbul.
- Akıncı, B. Nergiz, A. Gedik, E. (2015). “Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul”. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 58-83.
- Aksoy, Z. (2012). “Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20), 292-303.
- Aktel, M ve Kaygısız, Ü. (2018). Türkiye’de Göç Yönetimi. *Süleyman Demirel*
- Akyıldız, İ.E. (2016). “Göç Teorilerinin Karşılaştırmalı Analizi”. *B.U.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 35(2), 127-176.
- Başel, H. (2007). “Türkiye’de Nüfus Hareketlerinin ve İç Göçün Nedenleri”. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 0(53), 515-542.
- Blood, P.R., (ed.). (2001). *Afghanistan: A Country Study*. Government Printing Office: Washington, D.C
- Bozkurt, C. (2019). “Afganistanlı Sığınmacı ve Mültecilerin Gündelik Yaşam Deneyimleri: Niğde Örneği” Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Isparta.
- Bozok, N ve Bozok, M. (2018). “ ‘Göçmen İstekleri’ Yaklaşımı Işığında Beykoz, Karasu Mahallesi’ndeki Refakatsiz Afgan Göçmen Çocukların Yaşamlarını Sürdürme

- Mücadeleleri”. *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 5(2), 416-440.
- Castles, S. ve Miller, M.J. (2008). *Göçler Çağı*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. İstanbul
- Creswell, J. W., ve Plano Clark, V. L. (2014) *Karma Yöntem Araştırmaları Tasarımı ve Yürütülmesi*. Dede, Y. ve Demir S.B. (Çev. Edt.) Anı Yayıncılık: Ankara.
- Çağlayan, S. (2006). “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi”. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 67-91.
- Çınarlı, Ö. (2012). “Afganistan’ın Etnik Yapısı.” *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(1), 73-84.
- Dashti, Z. (2021). “Afganistan’da Taliban’ın İktidara Gelmesi ile Yaşanan İç ve Dış Göç Krizi.” *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*. (8)4, 381-403.
- Deniz, O. (2011). *Türkiye’nin Doğu Sınırında Yasadışı Geçişler. İltica, Uluslararası Göç ve Vatansızlık: Kuram, Gözlem ve Politika*, Çelebi, Ö. ve Özçürümez, Ş.T.(Edt.) UNHCR Anıl Matbacılık: Ankara.
- Deniz, T. (2014). Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18(1), 175-204.
- DeWaard, J. Kim, K. Raymer, J. (2009). International Migration Systems: Evidence From Harmonized Flow Data. *CDE Working Paper No: 7*, University of Wisconsin-Madison.
- Doğan, Y. (2019). “Trabzon’da Yaşayan Afganistan Uyruklu Sığınmacıların Göç Deneyimleri ve Sorunları”. *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 5(7), 11-29.
- Durgun, Ö. ve Muğan Ertuğrul, S. (2018). “Düzensiz Göç Hareketlerinin Türkiye Coğrafyası Üzerindeki Dağılımının İncelenmesi”. *Social Sciences Studies Journal*, 4(19), 2452-2459.
- Ela Özcan, E.D. (2016). “Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme”. *Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası*, 2(4), 183-215.

- Güler, H. (2020). "Afganlı Göçmenlerin Göç Süreçleri ve İşçilik Deneyimleri: Uşak İli Örneği". *Çalışma ve Toplum*, 3, 1461-1482.
- Gümüş, E. (2004). *Ülkeler Coğrafyası*. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.
- Günay, E., Atılgan, D., Serin, E. (2017). Dünya'da ve Türkiye'de Göç Yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7 (2), 37-60
- Güner, B. (2017). "Türkiye'de Kent-Kent Göçü Üzerine Bazı Değerlendirmeler. *Mediterranean Journal of Humanities*, 4(1), 205-212.
- Hagen-Zanker, J. (2008) "Why Do People Migrate? A Review of the Theoretical Literature". *MPRA Working Paper*, https://www.researchgate.net/publication/48376359_Why_Do_People_Migrate_A_Review_of_the_Theoretical_Literature
- İçduygu, A. (2004). *Türkiye'de Kaçak Göç*. İstanbul Ticaret Odası Yayınları. İstanbul.
- İçduygu, A. ve Karadağ, S. (2018). "Afghan Migration Through Turkey to Europe: Seeking Refuge, Forming Diaspora, and Becoming Citizens". *Turkish Studies*. 19(3), 482-502.
- İçduygu, A., Erder, S. ve Gençkaya, Ö.F. (2014). *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları 1923-2023: Ulus Devlet Oluşumundan Ulus Devlet Ötesi Dönüşümlere*. MireKoç Raporları, Koç Üniversitesi Koç Araştırmaları Merkezi: İstanbul.
- Kanar, H. İ. ve Doğan, C. (2020) "Göç ve Göçmen Kavramlarından Hareketle, Bulgaristan'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne Yapılan Kitleli Göçler". *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(3), 90-101.
- Kaya, A. (2011) *Türkiye'de Çerkesler Diasporada Geleneğin Yeniden İcadı*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. İstanbul
- Kaya, İ. ve Yılmaz Eren, E. (2015). *Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu*. Seta Yayınları. İstanbul.
- Kınık, K. (2010). "Göç, Sürgün ve İltica. *Hayat ve Sağlık Dergisi*, 36-39.

- Koç, İ. ve Eryurt, M. A. (2017). *Türkiye’de Afganistan Uyruklu Uluslararası Koruma Başvurusu ve Statüsü Sahipleri Üzerine Analiz: Türkiye’ye Geliş Sebepleri, Türkiye’de Kalışları, Gelecek Planları ve Amaçları*. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. Hacettepe Üniversitesi: Ankara
- Kula, C. (2015). “Uluslararası Belgelerle İltica Hukuku ve Ülkemizdeki Suriyelilerin Hukuki Statüsü”. *Ankara Barosu Dergisi*. 2, 44-54.
- Lee, E.S. (1966). “A Theory of Migration” *Demography*. 3(1), 47-57
- Lucia, E. L. (2015). “Migration and conflict in Afghanistan” <http://www.gsdrc.org/wp-content/uploads/2016/02/HDQ12432.pdf>.
- Massey, Douglas. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. E. (1993). “Theories Of International Migration: A Review And Appraisal.” *Population And Development Review*, 431-466.
- Mutluer, M. (2003) *Uluslararası Göçler ve Türkiye*. Çantay Kitapevi. İstanbul.
- Ogan, P. (2015). “Berlin’de Yaşayan Üçüncü Kuşak Türklerin Türkiye ile Bağları ve Kültürel Aktarım Süreçleri. Gazi Üniversitesi”. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Öksüz, D. N. (2021). “Afganistan’dan Batı Ülkelerine Göç Sürecinde Türkiye’nin Konumu: Trabzon’daki Afganlılar Üzerine Bir Araştırma”. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Ökten, Ş. (2012). “Zorunlu Göç Zor(un)lu Kabul: Ceylanpınar Afgan Göçmenleri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma”. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 28, 171-186.
- Özgün, C. (2021). “Afgan Göçmen Profili Üzerine Bir Araştırma: Trabzon Örneği”. *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 7(12), 1-17.
- Özkiraz, A. ve Acungil, Y. (2016). “Göç Olgusu ve Göçün Kentlerin Toplumsal Ekonomik Kültürel Gelişmesine ve Kalkınmasına Etkileri”, 2. Uluslararası Uygulamalı Bilimler Kongresi, 23-25 Ekim 2016, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya. 332-338.
- Öztaş, C. ve Zengin, E. (2006). *Göç ve Azerbaycan*. Sistem Matbaacılık, İstanbul

- Saray, M. (1998). Afganistan. *TDV Ansiklopedisi* (C1, 402-408): TDV İslam Araştırmaları Merkezi: İstanbul.
- Sirkeci, İ., Utku, D., Yüceşahin, M.M. (2019). “Göç Çatışma Modelinin Katılım, Kalkınma ve Kitle Açıkları Üzerinden Bir Değerlendirmesi”. *Journal of Economy Culture and Society*, (59), 157-184
- Sirkeci, İ., ve Göktuna Yaylacı, F. (2019). “Küresel Hareketlilik Çağında Göç Kuramları ve Temel Kavramlar” içinde: *Kuramsal ve Uygulama Boyutları ile Türkiye’de Sığınmacı, Mülteci ve Göçmenlerle Sosyal Hizmetler* (s.15-39). Transnational Press: London
- Sivrioğlu T. ve Türkoğlu A. J. (2017). *Afganistan Tarihi*. Kalkedon Yayınları. İstanbul.
- şener, B. (2017). “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Göç Olgusu ve Ulusal Güvenlik Üzerindeki Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme.” *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, (6)1, 1-31.
- Taşçı, F. (2009). “Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç”. *Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 10(4), 177-204.
- Taşkın, K. (2018). “Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların Göç Süreçleri, Mekânsal Etkileri ve Yerli Halkla Uyumları: Ayvacak Örneği” Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, Çanakkale.
- Toksöz, G. (2006). *Uluslararası Emek Göçü*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. İstanbul.
- Tuna, M. (2014). *Türkiye ve Yeni Uluslararası Göçler*. Sentez Yayıncılık. Ankara.
- Uyanık, Y. (1999). “Dualist (İkili) İşgücü Piyasası Teorisi”. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(3), 1-8.
- Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(2), 579-604.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Anı Yayıncılık. Ankara
- Yılmaz, A. (2014). “Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri”. *Turkish Studies Journal*, 9(2), 1685-1704.

İnternet Kaynakları

- BMMYK. 2022. Bir bakışta eğilimler <https://www.unhcr.org/tr/ilk-bakista-rakamlar-2>
- DEİK. (2021). Afganistan bilgi notu. <https://www.deik.org.tr/turkiye-avrasya-is-konseyleri-turkiye-afganistan-is-konseyi?pm=28&sm=raporlar>.
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2021). Geçici koruma yönetmeliği. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma-kanunu-ve-yonetmeliği>.
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2021). Yabancılar ve uluslararası koruma kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf>.
- Statista. (2021). <https://www.statista.com/statistics/1258799/afghanistan-share-of-population-by-ethnic-group/>.
- T.C. Milli Savunma Bakanlığı Harita Genel Müdürlüğü. (2021). Çanakkale fiziki haritası <https://www.harita.gov.tr/uploads/files/products/afghanistan-fiziki-haritasi-1304.pdf>.
- TÜİK. (2021). <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr>
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (2022). Türkiye-Afganistan siyasi ilişkileri https://www.mfa.gov.tr/turkiye-afganistan_siyasi-iliskileri.tr.mfa
- Uluslararası Göç Örgütü. (2013). Göç Terimleri Sözlüğü https://publications.iom.int/system/files/pdf/im131_turkish_2ndedition.pdf
- UNDP. (2021). <https://www.af.undp.org/content/afghanistan/en/home/about-us.html>.
- World Bank. (2021). Afganistan. <https://data.worldbank.org/country/afghanistan>.
- World Population Review. (2021). <https://worldpopulationreview.com/countries/afghanistan-population>.
- Worldometer. (2021). Afganistan'ın demografik verileri <https://www.worldometers.info/demographics/afghanistan-demographics/#u5-info-title>.

EKLER

EK 1 GÖRÜŞME FORMU

EK 1: GÖRÜŞME FORMU

A. DEMOGRAFİK NİTELİKLER:

1. Cinsiyet:
2. Yaş:
3. Medeni Hal:
4. Anadil
5. Bildiğiniz Diğer Diller :.....
6. Uyruğu:
7. Eğitim:
8. Meslek:
9. Afganistan'da ikamet ettiğiniz: Bölge İl İlçe
..... Köy
10. Afganistan'da ikamet ettiği yerin niteliği: Kırsal..... Kent
11. Türkiye'de hangi göçmenlik statüsünde
bulunuyorsunuz.....
12. Oturma ve Çalışma izininiz var mı? Var ise ne zaman aldınız?
13. Ailenizin diğer üyeleri hangi ülkede yaşıyor?
.....

B. GÖÇ NEDENLERİ:

14. Afganistan'dan Göç etme fikri nasıl oluştu. Bu çevrenizde yaygın bir durum mu?
.....
15. Türkiye'ye gelmeden önce yaşadığınız ülkeden temel ayrılma sebeplerinizi belirtiniz.

Nedenler	Katılıyorum	Kısmen	Katılmıyorum
Ekonomik nedenler			
Dini ve etnik çatışmalar nedenler			
İkamet tezkeresinin (ameyesh) uzatılmaması			
Savaş/iç çatışma ve Savaşa katılmaya zorlama			
Ülkede güvenliğin sağlanamaması			
Sağlık nedenleri			
Eğitim nedenleri			
Diğer (belirtiniz)			

16. Afganistan'da yaşadığınız yerin olumsuzluklarını kısaca anlatır mısınız?
.....

17. Ülkenizde savaşa katılmaya zorlandınız mı? Zorlandıysanız hangi güçler tarafından?
.....

C. GÖÇ SÜRECİ:

18. Afganistan'dan Türkiye'ye gelmeden önce hangi ülkelerden geçiş yaptınız?
.....

19. Türkiye'den önce başka bir ülkeye göç ettiniz mi?
.....

20. Türkiye'yi tercih etme nedeninizi açıklar mısınız?
.....

21. Türkiye'ye göç etmeden önce, Türkiye'deki sığınma/uluslararası koruma başvuru süreci hakkında bilgi sahibi miydiniz?
.....

Evet

Kısmen

Hayır

22. Türkiye'ye ne zaman ve hangi sınır kapısından giriş yaptınız?
Sınır Kapısı:..... Giriş Tarihi:.....

23. Kaç kez Giriş- Çıkış yaptınız?
.....

24. Türkiye'ye hangi ulaşım yolu ile geldiniz?

Özel Araç

Minibüs

Otobüs

Kamyon

Diğer:

25. Çanakkale'yi tercih etme nedeninizi açıklar mısınız?
.....

26. Çanakkale'ye gelmeden önce Türkiye'de hangi illerde yaşadınız?
.....

27. Çanakkale'ye kimlerle geldiniz ve kimlerle kalıyorsunuz, tanıdığınız var mı?
.....

28. Çanakkale'de nasıl zorluklarla ve sıkıntılarla karşılaştınız?
.....

29. Yerel halk ile herhangi bir sorun yaşadınız mı? Sorun yaşadıysanız hangi konuda?
.....

D. ÇALIŞMA KOŞULLARI

30. Afganistan'da hangi işte çalışıyordunuz/çalıştınız?
.....

31. Çanakkale'de hangi işte çalışıyorsunuz/çalıştınız?
.....

32. Çalıştığınız işte ne kadar ücret alıyorsunuz?
.....

33. Kazancınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?
.....

34. Ülkenize hangi yollarla para gönderiyorsunuz?
.....

35. Pandemi döneminde iş ile ilgili problem yaşadınız mı? Yaşadıysanız bu problemler nelerdir?
.....

E. GÖÇÜN GELECEĞİ

36. Gelecekte ülkenize dönmeyi düşünüyor musunuz?
.....
37. Gelecekte Türkiye’de kalmayı düşünüyor musunuz?
.....
38. Türkiye’ye gelmeden önce ne kadar kalmayı düşünüyordunuz?
.....
39. Gelecekte başka bir ülkeye gitmeyi düşünüyor musunuz? Hangi ülke ve neden?
.....
40. Güncel göçler hakkında neler düşünüyorsunuz?
.....
41. Afganistan’dan göç edenlerin önemli bir kısmının erkek olması, kadın ve kız çocuklarının az olmasının temel nedeni sizce nedir?
.....
42. Sorular dışında eklemek istediğiniz bir şey var mı?
.....